

Kyselytutkimus tekoälyn soveltuvuudesta oikeudelliseksi avustajaksi vuokrasuhteeseen liittyvissä riita-asioissa

Saija Minkkinen

Haaga-Helia ammattikorkeakoulu

Tradenomi

AMK-opinnäytetyö

2024

Tiivistelmä

Tekijä(t) Saija Minkkinen
Tutkinto Tietojenkäsittelyn tradenomi
Opinnäytetyön nimi Kyselytutkimus tekoälyn soveltuvuudesta oikeudelliseksi avustajaksi vuokrasuhteeseen liittyvissä riita-asioissa
Sivu- ja liitesivumäärä 55 + 24
<p>Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, millaisia oikeudellisia haasteita vuokrasuhteissa yleisesti ilmenee ja miten tekoäly voisi auttaa näiden ongelmien ratkaisemisessa. Työssä haluttiin myös selvittää, millaisia ajatuksia tekoälyn käyttäminen omien asioiden hoitamisessa herättää, ja millaisin edellytyksin vuokralaiset olisivat valmiita ottamaan vastaan tekoälyavusteista oikeudellista neuvontaa. Opinnäytetyö tehtiin toimeksiantona Justice 4.0 Finland Oy:lle, joka halusi ymmärtää paremmin oikeudenkäyntiprosesseja, oikeudellisen avustajan roolia ja tekoälyn käyttömahdollisuuksia. Työn tulokset auttavat toimeksiantajaa tekoälyn vastuullisessa ja käyttäjälähtöisessä kehittämisessä. Opinnäytetyö rajattiin koskemaan vuokrasuhteeseen liittyviä riita-asioita, jolloin voitiin keskittyä tiiviisti yhteen osa-alueeseen. Syntyneitä havaintoja voidaan mahdollisesti hyödyntää myös muilla oikeudenkäytön alueilla.</p> <p>Työn tietoperustassa käsitellään Suomen oikeusjärjestelmää, tekoälyn ominaisuuksia sekä tekoälyä ohjaavaa lainsäädäntöä ja eettisiä periaatteita. Lisäksi tietoperustassa tarkastellaan, miten tekoälyn uskottavuus ja luotettavuus rakentuvat käyttäjien keskuudessa. Myös tekoälyn käyttöön liittyviä riskejä, kuten mahdollisia virheellisiä tulkintoja ja neuvoja, sekä vastuukysymysten monimutkaisuutta käydään kattavasti läpi.</p> <p>Tietoperustan sisältöä analysoitiin laadullisen tutkimuksen menetelmin, mikä mahdollisti keskeisten teemojen ja ilmiöiden tunnistamisen. Tietoperustan pohjalta suunniteltiin opinnäytetyön produktina toimiva kyselytutkimus, jossa kerättiin tietoa vuokralaisten kokemuksista, suhtautumisesta ja ennakkoluuloista oikeudellisiin prosesseihin ja tekoälyyn liittyen. Kyselytutkimus toteutettiin avoimena verkkokyselynä Webropol-alustalla keväällä 2024, ja siihen saatiin 110 vastausta. Opinnäytetyön toiminnallisessa osassa kuvataan kyselyn suunnittelu- ja toteuttamisprosessia.</p> <p>Kyselytutkimuksen tuloksia esitellään määrällisellä analyysillä. Tulosten perusteella oikeudenkäynnin kustannukset ja epätietoisuus oikeudellisen avun saatavuudesta ja kriteereistä voivat toimia esteenä riita-asian eteenpäin viemiselle. Vuokralaisten mielipiteet tekoälyn käytöstä olivat jakautuneita, ja tekoäly nähtiin sekä riskinä että mahdollisuutena. Vastaajilla oli huomattava vauraus tekoälyn kykyihin oikeudellisissa tehtävissä, mutta myös myönteistä suhtautumista ilmeni tekoälyn hyödyntämiseen tukityökaluna.</p> <p>Opinnäytetyön johtopäätöksenä todettiin, että tekoälyä ei tällä hetkellä voida katsoa ihmisen veroiseksi avustajaksi merkittävässä oikeudellisissa kysymyksissä. Työssä tunnistettiin kuitenkin keinoja edistää tekoälyn kehitystä ja käyttäjien luottamuksen vahvistamista. Kielimallien kehittyminen ja tekoälyn toimintaperiaatteiden läpinäkyvyys ovat tärkeitä tekijöitä oikeudellisen tekoälyn rakentamisessa.</p>
Asiasanat tekoäly, kielimallit, oikeudenkäynti, riita-asiat, oikeusapu

Sisällys

1	Johdanto	1
1.1	Tavoitteet	1
1.2	Menetelmät	2
1.3	Rajaukset	3
1.4	Keskeiset käsitteet	3
2	Oikeudenkäyntiprosessit ja vaihtoehtoiset riidanratkaisumenetelmät.....	4
2.1	Oikeudenhoidon nykytila	4
2.2	Oikeudellisen avustajan rooli.....	5
2.3	Oikeudenhoidon kehittäminen	7
2.4	Pienriita-asioiden menettely	8
2.5	Vuokrasuhteiden oikeudellinen kehys Suomessa.....	10
3	Tekoilyn ominaisuudet, käyttö ja kehitys.....	12
3.1	Tekoilyn historia pähkinänkuoressa	12
3.2	Tekoily tänään – laajat kielimallit.....	12
3.3	Tekoilyyn liittyvät riskit.....	14
3.3.1	Yleiset pelot ja ennakkoluulot.....	14
3.3.2	Tekoilyn vinoumat ja hallusinointi.....	15
3.3.3	Eettisyys	17
3.3.4	Vastuukysymykset	18
3.4	Suomalaisten suhtautuminen tekoilyyn	19
3.4.1	Kansalaisnäkökulma	19
3.4.2	Yritykset ja julkishallinto	20
3.5	Tekoilyn mahdollisuudet ja haasteet oikeudellisessa kontekstissa	21
3.6	Oikeudenhoidon tekoilyhankkeet.....	24
4	Tekoilyratkaisuja ohjaava lainsäädäntö	26
4.1	Suomessa sovellettava lainsäädäntö	26
4.2	EU:n tekoilyasetus	27
5	Lähtötilanteen kuvaus.....	29
5.1	Toimeksiantaja	29
5.2	Toimeksianto ja tavoitteet.....	29
5.3	Suunnitelma	30
6	Työn toteuttaminen.....	33
7	Kyselytutkimuksen tulokset.....	39
8	Pohdinta.....	45
8.1	Johtopäätökset.....	45

8.2	Jatkokehitysideat.....	47
8.3	Tavoitteiden saavuttaminen ja oman oppimisen pohdinta.....	48
Lähteet.....		49
Liitteet.....		56
Liite 1. Kyselytutkimuksen pohja.....		56

1 Johdanto

Yhteiskunnan digitalisoituminen ja teknologiset innovaatiot ovat tuoneet mukanaan merkittäviä muutoksia siihen, miten suomalaiset suorittavat arkipäiväisiä toimintojaan. Tämä kehitys on nähtävissä myös oikeudellisissa palveluissa. Tietojärjestelmien ja toimintatapojen nykyaikaistamisesta huolimatta esimerkiksi tuomioistuimet kohtaavat haasteita ruuhkautumisen ja prosessien pitkäkestoisuuden muodossa, mikä puolestaan nostaa esiin kysymyksiä oikeudenkäyntimenettelyjen tehokkuudesta ja oikeuden saavutettavuudesta (Oikeusministeriö 2022). Oikeushoidon kuormittumisen lisäksi nämä seikat aiheuttavat henkilökohtaista stressiä ja taloudellista taakkaa asianosaisille.

Oikeusministeriössä tarkastellaan parhaillaan uusia tapoja tarjota ja kehittää oikeuspalveluita. Tekoälyn potentiaalia pidetään huomattavana (Valtioneuvosto 2022a, 24). Yleisten tuomioistuinten kehitystyön keskiössä ovat muun muassa pienehköjä rahamääriä koskevat riita-asiat, joita harkitaan tulevaisuudessa käsiteltävän kevennetyssä ja yksinkertaistetussa oikeudenkäyntimenettelyssä (Siro 2023).

Vuokrasuhteisiin liittyvät oikeudelliset ongelmat, jotka tuomioistuin käsittelyyn edetessään ovat tyyppillisesti pienempiä riita-asioita, tarjoavat otollisen kentän tekoälyn hyödyntämisen pohdinnalle. Vuokrasuhteiden riita-asiat ovat arkipäiväisiä ja koskettavat laajaa ihmisjoukkoa. Tekoälyratkaisut, jotka pystyvät tunnistamaan olennaisen tiedon, tarjoamaan oikeudellista neuvontaa ja tukemaan riitojen ratkaisua, ovat ajankohtaisia ja tärkeitä tutkittavia aiheita.

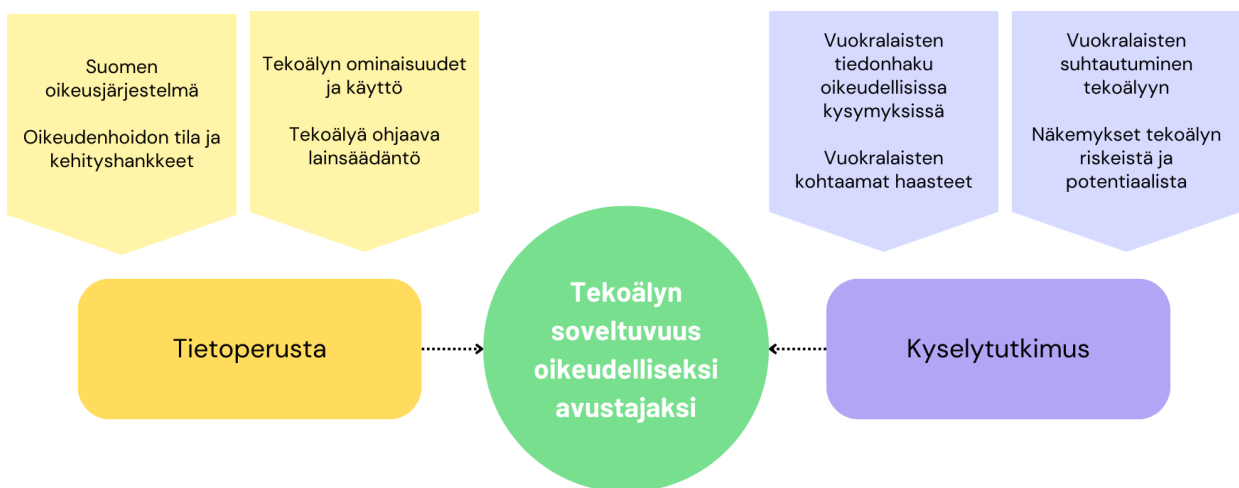
1.1 Tavoitteet

Tässä opinnäytetyössä selvitetään, soveltuuko tekoälypohjainen työkalu oikeudelliseksi avustajaksi. Opinnäytetyön toimeksiantajana on startup-yritys nimeltään Justice 4.0 Finland Oy, ja toimeksiantona oli toteuttaa kyselytutkimus, jonka tulokset toimivat yrityksen tuotekehityksen tukena. Justice 4.0 rakentaa omaan eurooppalaiseen kielimalliinsa pohjautuvaa tekoälyagenttia, joka voi tarjota käyttäjille lainopillista neuvontaa. Yritys haki Finnish AI Regionin (www.fairedih.fi) asiakkaaksi vuonna 2023, ja mukaan päästyään se on saanut tekoälyyn liittyvää tukea ja ohjausta asiakaspääliköltään Haaga-Helia ammattikorkeakoululta (Aunimo, De Koker & Mäenpää 19.12.2023). Haaga-Helia on opinnäytetyön tekijän kotikorkeakoulu, ja tämä aihe vaikutti erittäin hyvältä ja uniikilta tekoälystä kiinnostuneen opiskelijan lopputyöksi.

Toimeksiantajan pohjimmaisena toiveena on saada vastaus yhteen yksinkertaiseen kysymykseen: **voidaanko tekoäly nähdä oikeusammattilaisen vertaisena?** Kysymykseen kytkeytyy halu ymmärtää Suomen oikeusjärjestelmää, oikeudellisen avustajan roolia ja käyttäjien suhtautumista tekoälyn hyödyntämiseen omien asioiden hoitamisessa. Erityisesti generatiivisen tekoälyn

soveltaminen oikeudellisella alalla on vielä melko uusi ja tutkimaton alue, joten käytäntöjä ja kokemuksia ei ole laajasti saatavilla.

Tässä opinnäytetyössä toimeksiantajan esittämää ongelmaa lähestytään vuokra-asioihin liittyvien riitatilanteiden kautta. Opinnäytetyön tietoperusta koostuu kolmesta kattoteemasta: 1) oikeusjärjestelmä Suomessa, 2) tekoälyn ominaisuudet, potentiaali ja riskit, sekä 3) kansallinen ja EU:n lainsäädäntö. Tietoperusta on tässä toiminnallisessa työssä laajahko, ja sen tarkoituksena on tarjota monipuolinen käsitys siitä, millaisessa toimintaympäristössä liikutaan. Tietoperustaa täydentäen kyselytutkimuksen suunnittelu, toteutus ja pintapuolinen analysointi toimivat työn toiminnallisena osana. Kyselyssä kartoitetaan vuokralaisten kohtaamia oikeudellisia haasteita, tiedonhakuja ja suhtautumista tekoälyn käyttöön. Opinnäytetyön produktina toimivan kyselytutkimuksen tuloksia vertaillaan tietoperustaan, ja syntyneitä havaintoja käydään lyhyesti läpi opinnäytetyön johtopäätöksissä. Opinnäytetyön rakenne on esitelty kuvassa 1.

Kuva 1. Opinnäytetyön rakenne

1.2 Menetelmät

Tietoperusta laadittiin hyödyntäen monipuolisesti ajankohtaista kirjallisuutta, raportteja ja tutkimuksia. Lisäksi tutustuttiin kattavasti erilaisiin toimintaa sääteleviin ja kokemuksiin perustuviin aineistoihin, kuten valtionhallinnon selvityksiin oikeudenhoidon tilasta ja EU:n tulevaan tekoälyasetukseen.

Tietoperustassa esitettyihin asioihin perehdyttiin laadullisen analyysin menetelmin, ja syntyneitä havaintoja käytettiin apuna sekä kyselyn että johtopäätösten laatimisessa. Laadullisissa analyysissä aineistoa pelkistetään ja tarkastellaan kokonaisuutena siitä näkökulmasta, mikä on työn kannalta olennaista, jolloin aineistosta tulee hallittavampaa (Alasuutari 2011, 30–31).

Kyselytutkimus toteutettiin avoimena ja anonyymina verkkokyselynä Webropol-alustalla. Kyselyn tuloksia tarkasteltiin tilastollisella kuvailevalla analyysillä, jossa tutkimustulokset esitetään selkeästi ja yksityiskohtaisesti lukujen ja prosentiosuuksien muodossa, minkä lisäksi tuloksia visualisoidaan kuvien avulla. (Alastalo & Borg s.a.)

1.3 Rajaukset

Opinnäytetyö rajattiin käsittelemään tekoälyn käyttöä oikeudellisena apuna vuokrasuhteisiin liittyvissä tilanteissa. Tämä rajaus tuli suoraan toimeksiantajalta, joka halusi kohdentaa tutkimuksen konkreettisesti yhteen keskeiseen sovellusalueeseen. Lisäksi opinnäytetyö rajattiin seuraavasti:

- Maantieteellinen keskittyminen: Opinnäytetyön pääpaino on tekoälypohjaisen työkalun käytössä Suomessa.
- Tekoälyn tekniset yksityiskohdat: Opinnäytetyö ei keskity syvällisesti tekoälyn teknisiin yksityiskohtiin, kuten algoritmien toimintaan tai koneoppimisen menetelmiin. Sen sijaan tavoitteena on esitellä tekoälyn soveltamista yleistajuisesti.
- Lainsäädännön käsittelyn laajuus: Vaikka opinnäytetyössä otetaan huomioon kansallinen ja EU:n lainsäädäntö, niitä ei käsitellä syvällisesti eikä yksityiskohtaisesti. Tarkoituksena on antaa yleiskuva tekoälyratkaisuihin sovellettavasta lainsäädännöstä ilman, että uppoudutaan juridisiin yksityiskohtiin.

1.4 Keskeiset käsitteet

Algoritmi: Lista ohjeista tai toimintaohjeiden järjestelmä, joka määrittelee, miten tietyt tehtävät tai ongelmat tulisi ratkaista.

Generatiivinen tekoäly: Tekoälyjärjestelmä, joka kykenee autonomisesti tuottamaan uutta sisältöä, kuten tekstiä, kuvia tai ääntä.

Koneoppiminen: Tekoälyn osa-alue, joka perustuu algoritmeihin ja tilastollisiin menetelmiin, jotka mahdollistavat koneiden kyvyn oppia ja parantaa suoritustaan.

Laaja kielimalli (LLM, Large Language Model): Tekoälymalli, joka on koulutettu ymmärtämään ja tuottamaan luonnollista kieltä analysoimalla suuria määriä tekstiaineistoa.

Tekoäly (AI, Artificial Intelligence): Kattotermi tietojenkäsittelyn alalle, joka kehittyy tietokonejärjestelmien kehittämiseen ja ohjelmointiin niin, että ne voivat suorittaa tehtäviä, jotka yleensä vaativat ihmisen älykkyyttä.

EU-asetus: Euroopan unionin säädös, joka on oikeudellisesti sitova kaikissa jäsenvaltioissa.

2 Oikeudenkäyntiprosessit ja vaihtoehtoiset riidanratkaisumenetelmät

2.1 Oikeudenhoidon nykytila

Oikeudenkäyttö Suomessa käsittää lain soveltamisen erilaisissa oikeudellisissa asioissa. Oikeusjärjestelmä on itsenäinen ja seuraa lainmukaisuuden periaatteita, oikeudellisten instituutioiden kuten tuomioistuinten toiminnan ollessa riippumatonta muiden valtiollisten toimijoiden vaikutuksesta. Oikeusjärjestelmän toimintaa ohjaa tarve turvata oikeusturvaa, nopeuttaa oikeudenkäyntejä, lisätä avoimuutta ja vähentää byrokratiaa, erityisesti sähköisen asioinnin ja palvelujen kehittämisen kautta (Valtioneuvosto 2022a).

Oikeudenkäyntien pitkä kesto ja suuret oikeudenkäyntikulut ovat olleet pitkäaikaisia ongelmia Suomen oikeusjärjestelmässä. Nämä tekijät ovat johtaneet siihen, että yksityishenkilöt ja yhteisöt ovat usein haluttomia viemään riita-asioita tuomioistuimeen (Saarnio & Turja 2022). Suomi oikeusvaltiona sijoittuu kuitenkin kansainvälisesti korkealle oikeusprosesseja koskevissa vertailuissa, ja se on saanut myönteisiä arvioita muun muassa oikeusjärjestelmän riippumattomuudesta, sananvapaudesta ja kansalaisten luottamuksesta oikeudellisia toimijoita kohtaan (Valtioneuvosto 2022a, 11).

Digitalisaation ja teknologisten ratkaisujen parempi hyödyntäminen on keskeistä oikeudenkäyntimenetelmien tulevaisuudessa. Esimerkiksi Virossa on kokemusta kokonaan verkossa tapahtuvasta tuomioistuin käsittelystä, ja Englannissa sekä Walesissa on käytössä täysin sähköinen menettely tietyissä asiaryhmissä. Suomessa digitalisaation edistämiseksi tarvitaan kehittämistä erityisesti tiedonhallinnan osalta. Automaation ja itsepalvelun lisäksi korostetaan reaaliaikaisuuden ja olemassa olevan tiedon hyödyntämisen merkitystä. Sähköiset työkalut voivat helpottaa esimerkiksi tuomareiden työtä relevantin lainsäädännön ja oikeuskäytännön kartoittamisessa ja rajaamisessa. (Oikeusministeriö 2022.)

Suomessa käräjäoikeudet toimivat ensimmäisenä oikeusasteena rikos-, riita- ja hakemusasioissa. Vuosina 2010–2021 käräjäoikeuksiin saapuneiden asioiden määrä on vaihdellut suuresti, mutta merkittävä osa näistä on ollut summaarisia riita-asioita. Siviiliasioiden käsittelyajoissa on havaittu pitenemistä, erityisesti istunnossa käsiteltävien asioiden osalta, kun taas kirjallisessa käsittelyssä keskimääräinen käsittelyaika on pysynyt vakiona. Saapuneiden laajojen riita-asioden määrä on vaihdellut, ja niiden käsittelyajat ovat keskimäärin pidentyneet. (Oikeusministeriö 2022.)

Perintätoimistoja edustavan Suomen Perimistöimistojen Liitto ry:n mukaan suurin osa kaikista summaarisista haastehakemuksista tehdään perintätoimistojen ja niissä työskentelevien oikeudenkäyntiavustajien toimesta. Liiton arvion mukaan summaarisia hakemuksia laitettiin vuonna 2021

vireille yli 300 000 kappaletta, ja niitä riitautettiin käräjäoikeudessa yli 5 000 kappaletta. (Suomen Perimistöimistöjen Liitto ry 24.3.2023.)

Tuomioistuinten ulkopuolella vaihtoehtoisia riidanratkaisumenetelmiä on monia. Näitä menetelmiä ohjaa ADR-direktiivi (Alternative Dispute Resolution), jolla EU:n jäsenvaltiot on veloitettu varmistamaan, että kuluttajien saatavilla on vaihtoehtoisia riidanratkaisuelimiä tuomioistuinten lisäksi. ADR-direktiivin laajennusehdotusta käsitellään parhaillaan Euroopan komissiossa, ja muutoksen on ennakoitu parantavan vaihtoehtoisten riidanratkaisumenetelmien saavutettavuutta, mutta myös lisäävän riita-asioiden määrää. (Luukkonen 2024.)

Sovitteluja toteuttavat muun muassa eri ministeriöiden alaiset lautakunnat, ja lisäksi yhdistykset, liitot ja kunnat tarjoavat omia palveluitaan. Näitä vaihtoehtoisia menetelmiä pidetään joustavina ja asiakaslähtöisinä, ja niiden etuna on kyky päästä osapuolten väliseen yhteisymmärrykseen ilman oikeudenkäynnin aloittamista, mikä usein johtaa kestävämpiin sovintoratkaisuihin. Menetelmät ovat usein myös oikeudenkäyntiprosessia edullisempia ja nopeampia. (Valtioneuvosto 2022a, 45.)

Vaihtoehtoiset riidanratkaisumenetelmät eivät välttämättä kuitenkaan tarjoa riittävää oikeussuojaa, sillä esimerkiksi kuluttajariitalautakunnan ja muiden vastaavien elinten päätökset eivät ole täytäntöönpanokelpoisia, vaan suositusluonteisia. Asian vireilläolo toisessa instanssissa ei myöskään estä riidan osapuolia laittamasta asiaa vireille myös tuomioistuimessa. (Kilpailu- ja kuluttajavirasto 24.3.2023.)

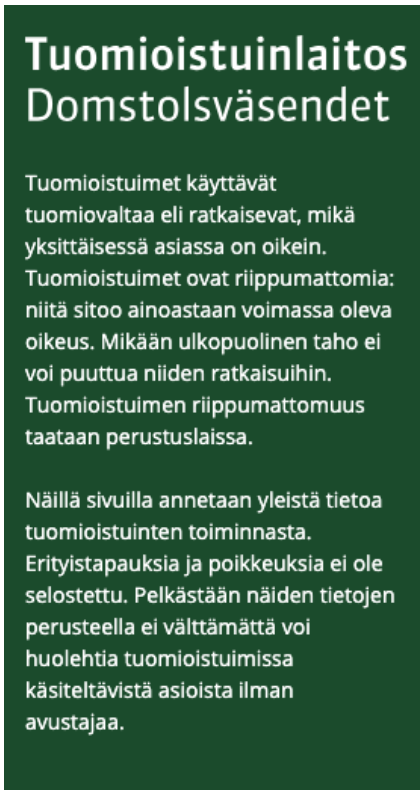
2.2 Oikeudellisen avustajan rooli

Oikeudenkäyntiprosessin kynnys voi olla korkea erityisesti ilman oikeusapua toimiville henkilöille. Valtioneuvoston oikeudenhoidon selonteon mukaan lähes kaikki riita-asioiden asianosaiset käyttävät avustajaa käräjäoikeudessa, ja vain alle 10 prosenttia kantajista yrittää ajaa asiaansa ilman avustajan apua. Julkisen oikeusavun tarkoituksena on antaa ihmisille tasavertainen ja tosiasiallinen mahdollisuus saada oikeutta, mutta oikeusavun tulorajojen mataluus voi estää pienituloisia saamasta ilmaista oikeusapua ja keskituloisia saamasta oikeusapua omavastuuosuudella. (Valtioneuvosto 2022a.)

Oikeudenkäymiskaassa (1.1.1734/4) oikeudenkäynnin asianosaiselle asetetaan tiettyjä velvollisuuksia, kuten vastuu tarvittavien todisteiden hankkimisesta (oikeudenkäymiskaari 17 luku 7 §). Myös tuomioistuimella on velvollisuus ohjata prosessia siten, että se etenee järjestelmällisesti ja selkeästi, sisältäen esimerkiksi tarvittavien lisäkysymysten esittämisen, mikäli asianosaisen antama selvitys on puutteellinen (oikeudenkäymiskaari 5 luku 21 § 2 mom). Vaikka tuomioistuin tukee oikeudenmukaisen ja perusteellisen käsittelyn toteutumista, asianosaisen voi olla haasteellista tuoda esiin kaikki relevantit näkökohdat ilman oikeudellisen avustajan apua. Ammattitaitoinen

avustaja voi paitsi auttaa varmistamaan, että tärkeät asiat tulevat mukaan, myös ehkäistä tarpeetoman ja asiaankuulumattoman aineiston tuomista oikeudenkäyntiin, mikä edistää koko prosessin sujuvuutta.

Myös tuomioistuinten verkkosivustolla (<https://oikeus.fi/tuomioistuimet/fi/index.html>) jokaisella sivulla esiintyvässä alapalkissa painotetaan, että pelkästään tuomioistuinlaitoksen sivuilta ilmenevien tietojen varassa ei välttämättä voi huolehtia asiastaan ilman avustajan apua (kuva 2).

Kuva 2. Kuvakaappaus oikeus.fi -sivuston Tuomioistuimet-osion alapalkista 18.4.2024

Oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 2 §:n mukaan oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajana voi toimia asianajaja, julkinen oikeusavustaja tai luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja. Joissakin olosuhteissa, kuten tietyn määräistä saamista tai häätöä koskevissa riidattomissa hakemusasioissa, oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajana voi toimia myös muu tehtävään sopiva ja kykenevä täysi-ikäinen henkilö.

Asianajajien, julkisten oikeusavustajien ja luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien tulee noudattaa työssään paitsi lakia, myös alan eettisiä ja muita velvoittavia ohjeita. Toimintaa valvotaan Suomen Asianajajaliiton yhteydessä toimivassa Valvontalautakunnassa ja luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien kohdalla myös Oikeudenkäyntiavustajalautakunnassa. Ammattietiikan vastaisesti toimineelle avustajalle voidaan langettaa kurinpidollinen seuraamus. (Valvontalautakunta s.a.)

Asiamiehen tai avustajan käyttö oikeudenkäynnissä ei ole pakollista, mutta se voi olla tarpeen tai jopa vaadittua. Esimerkiksi tuomiovirhekantelua tai tuomion purkamista koskevassa asiassa yksityishenkilön on käytettävä oikeudenkäyntiasiamiestä tai -avustajaa (oikeudenkäymiskaari 15 luku 1 § 3 mom). Tuomioistuin voi määrätä henkilölle avustajan viran puolesta esimerkiksi rikosasiassa, jos henkilö on alaikäinen tai ei kykene itse puolustamaan itseään (rikoslaki 39/1889 2 luku 1 §).

On tärkeää huomioida, että edellä esitetyt vaatimukset koskevat vain oikeudenkäynneissä avustamista. Juridista neuvontaa voi tarvita myös monissa muissa tilanteissa, kuten sovitteluissa ja erilaisten asiakirjojen ja sopimusten laatimisessa. Suomessa ainoastaan asianajajan ammattinimike on lailla suojattu (laki asianajajista 496/1958), toisin kuin esimerkiksi juristin tai lakimiehen nimikkeet. Tämän johdosta käytännössä kuka tahansa voi tarjota oikeudellista apua ilman pätevää koulutusta. Julkisuudessakin on uutisoitu lakitoimistoja pyörittävistä ”valejuristeista”, joiden toimintaa luonnehditaan hyvän tavan vastaiseksi (Munukka 29.3.2024). Nykyisen hallitusohjelman neuvottelutuloksessa mainitaan, että nimikkeiden harhaanjohtavaa käyttöä tullaan ehkäisemään säätämällä siten, että esimerkiksi juristin ja lakimiehen nimikkeen käyttöön on oikeutettu vain ylemmän oikeustieteellisen korkeakoulun suorittanut henkilö (Valtioneuvosto 2023, 187).

2.3 Oikeudenhoidon kehittäminen

Sanna Marinin hallitusohjelmassa asetettiin tavoitteeksi kehittää toimivia oikeusprosesseja ja parantaa oikeusturvaa, mihin kuuluu muun muassa oikeuden saavutettavuus yksilön lähtökohdista tai taloudellisesta asemasta riippumatta. Tavoitteen keskeisiä teemoja ovat työntekijöiden hyvinvoinnin tukeminen, käyttäjälähtöisyyden parantaminen, teknologian tehokkaampi hyödyntäminen ja oikeudenkäyntikulujen aleneminen. (Siro 2023.)

Tuomioistuinlaitoksen tulevaisuudessa korostetaan ammattitaitoisen ja sitoutuneen henkilöstön merkitystä, kilpailukyvyyn ja houkuttelevuuden parantamista työmarkkinoilla, sekä jatkuvaa kehittämistä ja kehittymistä tulevaisuuden haasteiden varalle. Kehittämistyössä on ehdotettu muun muassa oikeudenkäytön näkemistä palveluna, jossa teknologiaa valjastetaan tukemaan sekä asiakkaita että tuomioistuimissa työskenteleviä. Oikeudenkäynnin joutuisuutta, saavutettavuutta ja esteettömyyttä tulisi edistää erilaisin keinoin, ja tuomioistuinten asianhallintajärjestelmiä tulisi kehittää edelleen käyttäjien tarpeita paremmin palveleviksi. (Oikeusministeriö 2022.)

Valtioneuvoston oikeudenhoidon selonteossa tunnustetaan, että tietojärjestelmien uudistamisessa ei ole saavutettu parasta mahdollista lopputulosta. Digisiirtymä on ollut sekä hidasta että oikeudenkäyttöä kuormittavaa. Haasteita on aiheuttanut muun muassa tietojärjestelmien keskinäinen yhteensopimattomuus ja tiedonsiirtoa tukevan, rakenteisena tallennettavan tiedon vähäinen määrä. (Valtioneuvosto 2022a.)

Hallinnonalalla on kehitetty useita sähköisiä asiointipalveluita, jotka tukevat kansalaisia, viranomaisia ja muita sidosryhmiä. Tavoitteena on vielä parantaa palvelujen löydettävyyttä, käytettävyyttä ja saavutettavuutta. Asiakaskokemus ja palvelukokemus ovat jo osa kehitystä, mutta palvelut ovat edelleen pääosin viranomaislähtöisiä ja voivat olla haasteellisia käyttää. Asiakkaita pyritään kuitenkin ohjaamaan sähköisiin asiointikanaviin, jolloin voidaan säästää manuaalista työtä ja tarvetta henkilökohtaiselle palvelulle, ja näin tehostaa asiakaspalveluprosesseja. Toisaalta yhdenvertaiset mahdollisuudet käyttää oikeuspalveluita on turvattava myös niille, jotka eivät asioi sähköisten väylien kautta. (Valtioneuvosto 2022a.)

Kehitystyön painopisteenä on organisaatorajojen yli ulottuvien prosessien kehittäminen, mikä mahdollistaisi merkittäviä hyötyjä tulevaisuudessa. Suunnitelmissa on liikkua nykyisestä pistemäisestä kehittämisestä kohti laajempaa prosessien yhteensopivuuden ja sujuvuuden parantamista. Tekoälyn potentiaalia pidetään merkittävänä ja se nähdään lupaavana teknologiana etenkin toistuvien ja määrämuotoisten tehtävien osalta, joiden automatisointi vapauttaisi henkilöstön resursseja lisäarvoa tuottaviin tehtäviin. Yhteinen sovellusala ja pilvipalvelut nähdään mahdollisuuksina kehittää palveluita parempaan suuntaan, olettaen että ne ovat myös oikeudellisesti kestäviä ratkaisuja. (Valtioneuvosto 2022a.)

2.4 Pienriita-asioiden menettely

Oikeusministeriössä harkitaan parhaillaan pienriitamenettelystä säättämistä oikeudenkäyntiprosessien diversiteetin lisäämiseksi. Pienriitamenettely on aiemmissa asiantuntijakuulemisissa saanut myönteisiä arvioita, ja se nähdään keinona alentaa oikeudenkäynneistä aiheutuvia kustannuksia ja prosessikynnystä erityisesti pienehköjä rahamääriä koskevissa riita-asioissa. Tällaisen kevennetyn oikeudenkäyntimenettelyn odotetaan myös tekevän riita-asian käsittelystä tuomioistuimessa asianosaisille helpompaa ja nopeampaa. Esitetty pienriitamenettely on linjassa sen kanssa, kuinka vähäisiä vaatimuksia koskevista erityismenettelyistä on säädetty suurimmassa osassa EU-maista. (Siro 2023.)

Tänä päivänä kansalaisten ja yritysten halu viedä alle 10 000 euron riitoja tuomioistuimeen on vähäistä. Yleisimpiä syitä ovat oikeudenkäynnin kalleus, epävarmuus lopputuloksesta ja oikeudenkäynnin aiheuttama stressi. Selvä enemmistö yksityishenkilöistä olisi halukas viemään pienet riita-asiansa tuomioistuimen ratkaistavaksi, jos riita voitaisiin ratkaista erillisessä pienriitamenettelyssä. Menettely koetaan esimerkiksi kuluttajariitalautakuntaa kiinnostavammaksi ratkaisuksi. (Saarnio & Turja 2022.)

Konkreettisina keinoina pienten riita-asioiden käsittelyn keventämiseksi mainitaan muun muassa riitojen ratkaisu pelkästään kirjallisen menettelyn kautta, sekä tuomioistuimen aktiivisempi rooli

prosessinjohdossa ja todistelun arvioinnissa. Menettelyn tarkoituksena on myös antaa tuomioistuimelle valtuudet tehdä päätös nopeasti ja tehokkaasti ilman perinteisen oikeudenkäynnin vaatimaa laajaa todistelumenettelyä. Lisäksi esitetään rajoituksia hävinneen osapuolen velvollisuuteen korvata toisen osapuolen oikeudenkäyntikulua. (Siro 2023.)

Lausuntokierros pienriitamenettelystä järjestettiin alkuvuodesta 2023. Toimitetuista lausunnoista ilmenee tukea pienriitamenettelyn käyttöönotolle, erityisesti kuluttajien ja taloudellisesti heikommassa asemassa olevien oikeusturvan parantamiseksi. Esimerkiksi Kilpailu- ja kuluttajavirasto (24.3.2023) painottaa, että nykytilanteessa kuluttajan asemassa on vaikeaa toteuttaa oikeuksiaan, koska oikeudenkäyntikulut ovat usein suhteettoman suuria pieniin riitoihin nähden. Valtakunnantouvidin kanslia (23.3.2023) korostaa, että oikeudenkäyntikuluriski ja pitkät käsittelyajat oikeuden hakemisen esteenä ovat ongelma paitsi kansalaisten oikeusturvan, myös oikeuslaitosta kohtaan tunnetun luottamuksen kannalta.

Takuusäätiö sr. (24.3.2023) pitää tärkeänä, että menettely olisi edullinen, selkeä ja tuomioistuimen aktiivista roolia korostava, mahdollistaen oikeudenkäynnin ilman avustajaa. Myös eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen (13.3.2023) mielestä on keskeistä, että riita-asia olisi ajettavissa ja siihen voitaisiin vastata avustajaa käyttämättä. Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri (24.3.2023) toteaa, että valtionaloudenkin kannalta olisi parempi, jos asianosaisille olisi tarjolla riittäviä sähköisiä työkaluja ja neuvontaa hoitaa asiaansa mahdollisimman paljon itse.

Toiset vastaajat suhtautuvat varauksellisesti uuteen menettelyyn korostaen nykyisten prosessien kehittämisen merkitystä. Esimerkiksi Suomen Asianajajaliitto (24.3.2023) huomauttaa, että suurin epäkohta on korkea oikeudenkäyntikynnys kaikissa riita-asioissa, ei vain pienissä. Myös Tuomioistuinvirasto (21.3.2023) pitää suotavana ratkaisua, joka parantaa oikeudenkäyntimenettelyä kautta linjan. Virasto korostaa, että mahdollisen pienriitamenettelyn säätämisessä tulee huomioida tuomioistuinten resurssit ja kantokyky tilanteessa, jossa ilman avustajaa ajettavien asioiden määrä nousisi merkittävästi.

Kehitystyön avainasemaan Tuomioistuinvirasto (21.3.2023) nostaa prosessisääntelyn virtaviivaistamisen ja sähköisen tuomioistuinasiointin tehostamisen muun muassa standardoituja lomakkeita ja selkeää ohjeistusta tarjoamalla. Myös valtioneuvoston oikeuskansleri (24.3.2023) pitää tinkimättömän tärkeänä sitä, että vireillepanon yhteydessä asianosainen esittää vaatimuksensa perustelluina mahdollisimman yksilöidysti, ja tässä selkeästi rakenteistetut ja opastetut sähköiset kanavat ovat hyödyksi.

Useissa lausunnoissa korostetaan, että kiistattomien asioiden summaarinen menettely ja riidattomien yksipuolisten tuomioiden takaisinsaantiasiat täytyy ottaa pienriitamenettelyä harkittaessa

huomioon. Esimerkiksi Suomen Perimistöimistöjen Liitto ry (24.3.2023) nostaa esille, että toimivia summaaristen asioiden käytäntöjä ei tule sivuuttaa, vaan uudistuksia tulisi tehdä nykyisiä menettelyjä tehostaen. Liiton arvion mukaan pienriitamenettely voi lisätä tarpeettomia riitautuksia, ja menettelyn pitäisi sisältää mekanismit, joilla pystytään hallitsemaan perusteettomien ja epäasianmukaisten riitautusten määrää. Toisaalta esimerkiksi Suomen velalliset ry (24.3.2023) painottaa, että pienriitamenettelyssä velallisen olisi mahdollista helpommin puolustaa oikeuksiaan ja puuttua virheellisiin väittämiin.

Suomen tuomariliitto ry (24.3.2023) ilmaisee huolensa siitä, että asianosaisten ajaessa itse asioitaan käsittelyajat voivat ennemminkin pidentyä. Yksinkertaisetkin asiat voivat muuttua vaikeaselkoisiksi, jos asianosaiset eivät osaa muotoilla vaatimuksiaan riittävän pätevästi. Tuomariliiton mukaan tuomioistuimen puolueettomuus voi vaarantua, jos sen on otettava vastuulleen oikeudenkäyntiavustajalle kuuluvia tehtäviä, kuten asioiden tarkkaa selvittämistä ja asianosaisten neuvomista prosessissa. Oikeusministeriön esittämä ehdotus oikeusavustajan kelpoisuusvaatimusten lieventämisestä ei saa kannatusta tuomariliiton eikä esimerkiksi useampien kärjäoikeuksien lausunnoissa. Nykyinen järjestelmä, jossa avustajana voi toimia vain oikeudenkäymiskaaren kelpoisuusehdot täyttävä henkilö, nähdään toimivana ennen kaikkea asianosaisten oikeusturvan kannalta.

2.5 Vuokrasuhteiden oikeudellinen kehys Suomessa

Vuokrasuhteiden sääntely Suomessa koostuu pääasiassa asuinhuoneiston vuokrauksesta annetusta laista (481/1995) ja liikehuoneiston vuokrauksesta annetusta laista (482/1995). Nämä lait kattavat vuokrasuhteen eri vaiheet aina vuokrasopimuksen tekemisestä vuokrasuhteen päättämiseen. Käytännössä vuokrasuhde perustuu sopimukseen huoneiston käyttöoikeuden luovuttamisesta (Rikalainen 2009, 17). Asuinhuoneiston vuokrauksesta annettua lakia uudistetaan parhaillaan vastaamaan paremmin nykyaikaisiin vaatimuksiin ja digitalisaation tuomiin haasteisiin, sillä laki on ollut voimassa pitkään ja tänä aikana toimintaympäristö on muuttunut huomattavasti (Oikeusministeriö s.a.).

Jos vuokrasuhteen osapuolten välisiä erimielisyyksiä ei saada ratkaistua neuvotteluin, asia voidaan saattaa tuomioistuimen ratkaistavaksi. Vuokranantaja voi vuokrasuhteen aikana tai sen jälkeen joutua esimerkiksi perimään maksamattomia vuokria oikeusteitse, ja vuokralainen voi nostaa kanteen vaikkapa tilanteessa, jossa vuokranantaja perusteetta kieltäytyy palauttamasta vuokrakuutta. Oikeudenkäynti ei ole taloudellisesti riskitön kummankaan osapuolen kannalta, sillä riidan voittanutkin joutuu yleensä vastaamaan osasta omia kulujaan. Lisäkustannuksia voi syntyä myös oikeudenkäynnin jälkeen, mikäli tuomion täytäntöönpanoa haetaan ulosottoviranomaiselta esimerkiksi häätötapauksissa ja saatavien perinnässä. (Rikalainen 2009, 247–250.)

Suomessa toimi vuosina 1974–2002 eräissä käräjäoikeuksissa omana osastonaan asunto-oikeus, jossa vuokrasuhteeseen perustuvia asioita käsiteltiin yksinkertaistetussa oikeudenkäyntimenettelyssä. Tämä menettely mahdollisti vuokranantajille ja vuokralaisille joustavan, nopean, edullisen ja asiantuntevan käsittelyn. Asunto-oikeudet lakkautettiin, kun oikeudenkäymiskaaren tehtyjen uudistusten myötä huoneenvuokra-asioiden käsittely ei enää eronnut merkittävästi muista riita-asioidista yleisissä tuomioistuimissa. (Siro 2023.)

Valtioneuvoston vuoden 2021 asuntopolitiikkaa koskevassa selonteossa korostettiin tarvetta tutkia tuomioistuinkäsittelyä täydentäviä, kustannustehokkaampia ja nopeampia riidanratkaisumenetelmiä. Erityisesti vuokrasuhteisiin liittyvien riita-asioiden käsittelyn todettiin nykyisellään olevan raskasta ja hidasta sekä vuokralaisten että vuokranantajien näkökulmasta. (Valtioneuvosto 2021, 17.)

Tuomioistuinkäsittelyn vaihtoehtona huoneenvuokra-asioissa toimii asian saattaminen esimerkiksi kuluttajariitalautakunnan käsiteltäväksi. Kuluttajariitalautakunnassa riita-asian käsittely on maksutonta, ja prosessi on kokonaan kirjallinen. Apulaisoikeusasiamiehen vuonna 2022 tekemässä tarkastuksessa kuitenkin ilmeni, että lautakunnan resurssit ovat huolestuttavan vähäiset, ja edellytykset oikeussuojan antamiseen kohtuullisessa ajassa ovat heikot (EOAK/1949/2022). On myös ongelmallista, jos vaihtoehtoisen menettelyn valinta perustuu pelkästään tuomioistuinprosessin korkeaan oikeudenkäyntikuluriskiin tai pitkään keston (Oikeusministeriö 2022).

Kuluttajariitalautakunnan roolia ja toimivuutta selvitetään parhaillaan, ja lautakunnan toimialueen kaventamista on esitetty. Pöydällä on muun muassa ehdotus yksityishenkilöiden välisten riita-asioiden poistamisesta lautakunnan toimialueesta ruuhkautumisen helpottamiseksi. Asunnon vuokrausta koskevien asioiden ennakoidaan menevän mahdollisen pienriitamenettelyn rajoihin, ja yleisesti pienriitamenettelyllä nähdään olevan kuluttajariitalautakunnan ratkaisujen noudattamista tehostava vaikutus, sillä nykyisen suuren kuluriskin takia monet kuluttajat pyytävät lautakunnan lausuntoa uskaltamatta viedä asiaa oikeuteen. Kevennetyn oikeudenkäyntimenettelyn myötä kuluttajaneuvonnasta voitaisiin ohjata asiakkaita suoraan pienriitamenettelyyn saamaan velvoittavan tuomion. (Luukkonen 2024.)

3 Tekoälyn ominaisuudet, käyttö ja kehitys

3.1 Tekoälyn historia pähkinänkuoressa

Ihmiset ovat kehitelleet ajatuksia älykkäistä, tietoa käsittelevistä koneista jo muinaisista ajoista lähtien. Yksi varhaisimmista esimerkeistä löytyy antiikin kreikkalaisen keksijän ja matemaatikon Heron Aleksandrialaisen säilyneistä kirjoituksista, joissa kuvaillaan suunnitelmia ”automaateista”. Nämä olivat koneita, jotka toimivat mekaanisin keinoin ja joiden tarkoituksena on hämätä uskovia esittämällä ”jumalten taikatekoja” (Fanti, Lucrezia, Guarascio & Moggi 2022, 414–415).

Varsinainen tekoälytutkimus sai perustansa vuonna 1956 järjestetyssä Dartmouth Collegen työpajassa. Tietojenkäsittelyn ja kognitiotieteiden asiantuntijoiden tavoitteena oli selvittää, kuinka tietokone voidaan saada käyttämään kieltä, ratkomaan monimutkaisia ongelmia ja parantamaan omaa toimintaansa (McCarthy, Minsky, Rochester & Shannon 1955). Työpaja oli ensimmäinen laajamittainen yritys luoda tekoälyä. McCarthy ja kumppanit ennustivat, että ihmisen kaltaisesti ajattelevat koneet olisivat totta seuraavan sukupolven aikana. Vaikka he olivat väärässä aikataulun suhteen, työpaja toimi sysäyksenä sille, että tekoälytutkimus alkoi saada laajempaa huomiota ja rahoitusta.

Yksi merkittävä haaste tekoälyn kehittämisessä on ollut ymmärtämättömyys siitä, miten ihmisaivot toimivat. Vaikka olemme saavuttaneet valtavia edistysaskelia neurotieteen ja aivotutkimuksen saralla, emme vieläkään täysin käsitä, miten aivomme suorittavat monimutkaisia kognitiivisia tehtäviä ja tekevät päätöksiä. Tekoälytutkimuksen ytimessä onkin ollut pyrkimys ymmärtää ja soveltaa niitä periaatteita, jotka ohjaavat ihmisen päättelyä. Ajatellaan esimerkkinä lentämisen historiaa: Wrightin veljekset eivät onnistuneet simuloimaan lintuja, vaan sen sijaan ymmärsivät lintujen lentomekaniikkaa ja tämän avulla loivat pohjan modernille aerodynamiikan alalle (Mueller & Massaron 2018, 15).

Tekoäly on kehittynyt nykyiselle tasolleen osittain siksi, että laskentateho on kasvanut riittävän suureksi. Koneoppimisessa siirryttiin 2010-luvulla käyttämään tehokkaita näytönohjaimia, jotka tarjoavat erinomaisen suorituskyvyn ja pystyvät äärimmäisen nopeaan laskentaan (Mueller & Massaron 2018, 61–62). Tämä kehitys on mahdollistanut neuroverkkoihin perustuvan syväoppimisen vallankumouksen, jonka seurauksena meillä on tänä päivänä ihmismäisesti kysymyksiin vastailevia chatbotteja ja kirjallisen komennon avulla kuvia ja videoita tuottavia tekoälyohjelmia.

3.2 Tekoäly tänään – laajat kielimallit

Viime vuosien aikana tekoälyn ja erityisesti laajojen kielimallien kehitys on ottanut valtavia harppauksia eteenpäin. Laajat kielimallit ovat osa kieliteknologian (Natural Language Processing, NLP) tutkimusaluetta (Engler & Numa 2024, luku 1.1).

Kehityksen käännekohtana oli siirtyminen sääntöpohjaisista menetelmistä tilastollisiin menetelmiin – aiemmin mallien kouluttaminen perustui ihmisten määrittelemiin käsitteisiin, mutta uudet mallit oppivat tehokkaammin havaitsemalla toistuvia rakenteita itse. Kielimallit hyödyntävät tekstiaineistoa oppiakseen kielen rakenteita, merkityksiä ja käyttöyhteyksiä. Niiden toiminta määritellään tavoitefunktion avulla, joka tarjoaa matemaattisen representaation mallin pyrkimyksistä. Käytännössä kaikki nykyaikaiset mallit hyödyntävät neuroverkkoja. (Engler & Numa 2024, luku 1.2).

Vaswanin ja kumppaneiden vuonna 2017 esittelemä transformer-arkkitehtuuri on mahdollistanut mallien kouluttamisen huomattavasti suuremmilla tekstiaineistoilla kuin aiemmin. Transformer-arkkitehtuuria hyödyntävät yleiskäyttöiset laajat kielimallit, kuten OpenAI:n GPT ja Googlen BERT, on peruskoulutettu internetin tarjoamilla valtavilla, merkitsemättömillä tekstiaineistoilla. (Engler & Numa 2024, luku 1.2.) Taulukossa 1 kuvaillaan koneoppimisen eri menetelmiä, joilla kielimalleja koulutetaan.

Taulukko 1. Koneoppimisen menetelmiä (mukaillen Engler & Numa 2024, luku 1.2)

	Kuvaus	Koulutusaineisto
Valvottu oppiminen (Supervised Learning)	Malli koulutetaan ennustamaan tuloksia käyttämällä aineistoa, jossa on esimerkkejä syötteistä yhdistettynä haluttuihin lopputuloksiin	Merkitty aineisto
Valvomaton oppiminen (Unsupervised Learning)	Malli yrittää löytää piilotettuja rakenteita tai kaavoja datasta, jossa ei ole ennaltamääriteltyjä tuloksia	Merkitymätön aineisto
Vahvistusoppiminen (Reinforcement Learning)	Malli oppii kokeilemalla erilaisia toimintoja ympäristössään ja saamalla palautetta näiden toimintojen seurauksista	Ei perinteistä aineistoa

Kun kielimalli on saanut peruskoulutuksensa, sitä voidaan ”fine-tunata” eli hienosäätää tiettyihin käyttötarkoituksiin. Fine-tuning-vaiheessa mallille syötetään erityistä, ainekohtaista dataa, joka auttaa sitä ymmärtämään paremmin tietyn alan kieltä tai erityistä kommunikaatiotyylä. (Engler & Numa 2024, luku 1.3). Tämän iteratiivisen prosessin seurauksena kielimallit voivat tuottaa tarkempaa ja kontekstiin sopivampaa sisältöä tietyistä aiheista, kuten juridiikasta tai tekniikasta.

Maailmalla mainetta niittäneiden laajojen kielimallien ongelmana Suomen ja Euroopan näkökulmasta on se, että ne on koulutettu pääasiassa englanninkielisellä aineistolla. Tällaiset kielimallit eivät välttämättä ymmärrä eurooppalaisten kielten erityispiirteitä tai kulttuurisia konteksteja yhtä hyvin, joka voi johtaa virheisiin tai laadun heikkenemiseen. Tähän ongelmaan on tartuttu esimerkiksi

Turun yliopistossa, jossa on kehitetty oma laaja kielimalli yhteistyössä suomalaisen ohjelmistoyhtiö Silo AI:n kanssa. Kielimalli nimeltään Poro on osa pyrkimystä edistää eurooppalaista tekoälyä ja kehittää kielimalleja myös vähäresurssisille kielille, jolloin vähennetään riippuvuutta kolmansien maiden teknologioista. Poro on koulutettu suomen- ja englanninkielisillä aineistoilla, ja lisäksi se hallitsee eri ohjelmointikieliä. Avoimen lähdekoodin malli voidaan jatkokouluttaa eri käyttötarkoituksiin, ja sen kohderyhmänä tässä vaiheessa on akateeminen ja teollinen tutkimus. (Pyysalo 21.2.2024.)

Vaikka laajat kielimallit saattavat vaikuttaa huomattavan älykkäiltä ja intuitiivisilta, on tärkeää muistaa, että ne ovat kuitenkin vain ohjelmia, joka ennustavat tuloksia perustuen tilastolliseen analyysiin ja valtavaan määrään koulutusdataa. Niitä voikin ajatella ennakoivan tekstinsyötön kaltaisena työkaluna, mutta paljon suuremmassa mittakaavassa (Toivonen 2023, 91). Ihmisen älykkyyden veroisesti toimivaa yleistä, vahvaa tekoälyä ei ole vielä olemassa, vaan kaikki nykyinen tekoäly on rajoittunutta, kapeaa tekoälyä (Toivonen 2023, 156).

3.3 Tekoälyyn liittyvät riskit

Tekoälyjärjestelmien taustalla on monenlaisia teknologioita, joiden toimintaa käyttäjät harvoin ymmärtävät tai edes havaitsevat. Schwesigin ja kumppaneiden (2023) tutkimuksessa todettiin, että suuren yleisön tietämys tekoälystä on yleisesti ottaen vähäistä, ja ihmiset aliarvioivat tekoälyn valitsevuutta arkipäiväisissä teknologioissa. Tutkimuksen mukaan ihmisten suhtautuminen tekoälyyn on usein ristiriitaista: tekoälyä ei koeta yksinomaan haitallisena tai hyödyllisenä, vaan samanaikaisesti sekä riskinä että mahdollisuutena.

Riskienhallinta on keskeinen tehtävä, joka vaatii tekoälyn kehittäjiltä ja käyttäjiltä jatkuvaa valppautta ja ymmärrystä siitä, miten erilaiset tekijät voivat vaikuttaa mallin toimintaan ja päätöksentekoon. Tekoälyyn liittyvä riskienhallinta kattaa laajan kirjon haasteita aina ohjelmistossa piilevistä bugeista ja haavoittuvuuksista väärinkäytön ja tahallisten hyökkäysten mahdollisuuteen. Tutkijat käyttävät paljon resursseja ja erilaisia strategioita siihen, etteivät tekoälyratkaisut tuottaisi ei-toivottuja tuloksia (Engler & Numa 2024, luku 3.4).

3.3.1 Yleiset pelot ja ennakkoluulot

Generatiivisen tekoälyn yleistyessä on vaikea hahmottaa, mikä on totta ja mikä ei. Tekoälyä voidaan helposti hyödyntää erilaisissa huijauksissa ja disinformaation levittämisessä. Yhdysvalloissa jo vuonna 2018 reilu kolmannes ihmisistä pelkäsi robotteja, tekoälyä ja teknologioita, joita he eivät ymmärrä (McClure 2018). Tuoreemman kartoituksen mukaan ihmiset pelkäävät tänä päivänä muun muassa yksityisyyden menetystä, tekoälyn avulla tehtävää valvontaa sekä tietojen väärinkäyttöä yritysten tai hallitusten toimesta (Schwesig ym. 2023).

Markkinoilla on nähty jo vuosia sitten erilaisia virtuaaliavustajia, kuten puheentunnistukseen perustuvat Applen Siri ja Amazonin Alexa. Näiden ihmismäistä luonnetta kuitenkin aluksi liioiteltiin, sillä virtuaaliavustajat osasivat vastata vain selkeästi rajattuihin komentoihin, ja kun käyttäjät alkoivat puhua ohjelmalle kuin toiselle ihmiselle, se ei enää ymmärtänyt käskyjä (Marttinen 2020, 107–108). Suomessa Sirin ja Alexan kaltaiset avustajat eivät koskaan saaneet mainittavaa suosiota, sillä suomen kielen tuki puuttui tai ei ollut riittävän kattavaa, mikä rajoitti ohjelman käyttökelpoisuutta ja saattoi vaikuttaa negatiivisesti käyttäjäkokemukseen (Lehtiniitty 12.1.2016).

Tekoälyyn kytkettyjen ilmeisten uhkakuvien, kuten työpaikkojen menettämisen ja tekoälyn aseena käyttämisen, lisäksi pelot voivat ulottua myös syvemmälle. Jo vuonna 1953 tieteiskirjailija Isaac Asimov esitteli kirjassaan käsitteen ”Frankenstein-kompleksi” kuvaamaan ihmisen psykologista ja sosiaalista pelkoa, joka vahvistuu sitä mukaa, kun koneet alkavat toimia yhä enemmän ihmisen kaltaisesti tai jopa paremmin (Marttinen 2020, 24). Tätä pelkoa ja epämiellyttävyyden tunnetta on ollut olemassa yhtä kauan kuin tietokoneitakin. Lisäksi teknologian ”ihmismäistäminen” kutsumalla mekaanisia laitteita esimerkiksi sähköaivoiksi tai tekoälyksi johtaa helposti harhaisiin käsityksiin, vaikkakin se myös yksinkertaistaa monimutkaisten tekniikoiden ymmärtämistä (Marttinen 2020, 49).

Ihmisten luottamukseen tekoälyä kohtaan vaikuttavat odotusten ja kokemuksen väliset erot, erityisesti tekoälyn logiikan, kyvykkyyden ja tavoitteiden osalta. Luottamuksen parantamiseksi tulisi huomioida käyttäjien halu ymmärtää järjestelmän toimintaa ja sen älykkyyttä. Käyttäjät haluavat myös tietää tekoälyn rajoitukset ja mahdollisuudet mukautua ja kehittyä käyttäjän toiminnan perusteella. (Luger & Sellen 2016.) Halukkuus tekoälyn käyttöön vaihtelee myös tekoälyn käyttökontekstin mukaan (Schwesig ym. 2023).

Selkeiden ja ymmärrettävien selitysten tarjoamisen on todettu parantavan käyttäjien yhteistyötä tekoälyn kanssa, sillä läpinäkyvyys auttaa muodostamaan realistisen kuvan tekoälyn kyvyistä ja rajoituksista. On kuitenkin tärkeää, että selityksen laatu on kohdennettu käyttäjän tarpeisiin siten, ettei käyttäjä tule ylikuormitetuksi tiedolla. Oikean tasoinen selitys auttaa käyttäjää ymmärtämään tekoälyn päätöksentekoprosessia ilman, että tieto muuttuu taakaksi. Riittävän informatiiviset ja selkeät selitykset tukevat tehokasta käyttäjän ja tekoälyn vuorovaikutusta. (Hoffman, Mueller, Klein & Litman 2023.)

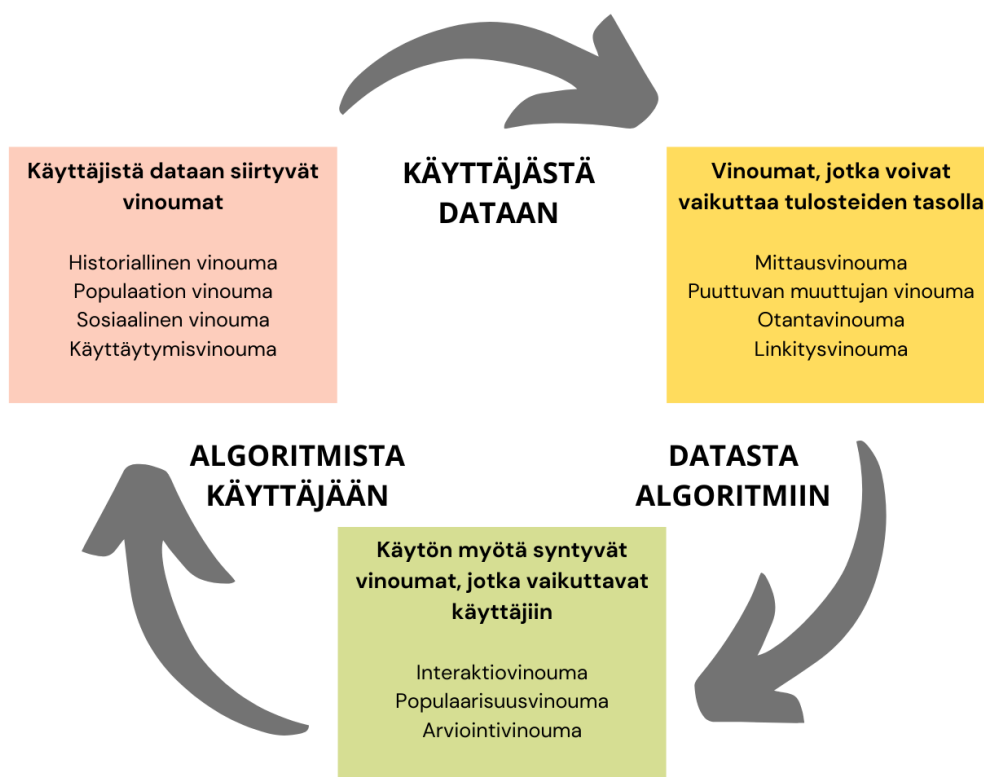
3.3.2 Tekoälyn vinoumat ja hallusinointi

Tekoälyn vinoumista puhuttaessa tarkoitetaan tilannetta, jossa tekoälymalli ei kuvaa kohdettaan tai prosessiaan neutraalisti tai objektiivisesti. Esimerkiksi jos käytetty opetusdata ei ole riittävän edustavaa, mallin tuottamat ennusteet voivat suosia tai syrjiä tiettyjä ihmisryhmiä. Lisäksi algoritmin

toiminta itsessään voi johtaa vinoumiin huonosti valittujen muuttujien tai luokittelun myötä. Oikeudellisten tai moraalisten vinoumien ehkäisyyn ja korjaamiseen on olemassa erilaisia mittareita ja toimenpiteitä, joiden avulla vinoumia voidaan minimoida. (Ojanen ym. 2022.)

Algoritmin vinoumien syntymekanismia on tutkimuskirjallisuudessa jäljitetty muun muassa tekoälyn laskennallisen tehtävän ja tavoitteen määrittämiseen, opetusdatajoukon rakentamiseen, sekä itse algoritmien ja mallien valintaan, testaamiseen ja jälkiprosessointiin. Tekoälyn käyttö, mukaan lukien sekä tahaton että tahallinen haitallinen ihmiskäyttö, kohdepopulaation- tai kontekstin muutokset sekä ulkopuoliset hyökkäykset voivat myös vaikuttaa algoritmiin. (Ojanen ym. 2022.)

Kuvassa 3 havainnollistetaan esimerkein vinoumien syntymistä.

Kuva 3. Esimerkkejä vinoumien syntymiseen johtavista mekanismeista. (Mukaillen Mehrabi ym. 2021, Ojanen ym. 2022)

Vinoumien käsitteleminen koneoppimisprosessissa on haastavaa, sillä luonnollista kieltä on mahdoton hyödyntää ilman ihmisten ennakkoluulojen sisällyttämistä mukaan. Ennakkoluulojen määrittely algoritmisesti on niin ikään mahdotonta, koska yhteiskunnalliset käsitykset muuttuvat jatkuvasti ja myös vaihtelevat eri kulttuurien välillä. Lisäksi ennakkoluulojen juuret voivat juontaa historiallisiin eriarvoisuuksiin, jolloin niiden esittäminen voi olla perusteltua joissakin yhteyksissä. (Caliskan, Bryson & Narayanan 2017.)

Vinoumia voidaan synnyttää tahallisesti esimerkiksi data poisoning -hyökkäyksen avulla. Tällaisessa hyökkäyksessä tekoälyn koulutusdataan lisätään tahallisesti harhaanjohtavaa tai virheellistä tietoa, mikä voi johtaa vääristyneisiin ennusteisiin. Prompt jailbreaking -hyökkäyksessä käyttäjä muotoilee kielimallille annettavat kehotteet tavalla, joka mahdollistaa murtautumisen kielimallin sääntöjen tai rajoitusten läpi ja pakottaa tekoälyn suorittamaan sopimattomia toimintoja. Erityisesti avoimen lähdekoodin ratkaisuuksissa on muistettava, että jos kielimallissa ei ole riittäviä suojausmekanismeja, niitä voidaan käyttää miten huvittaa. (Engler & Numa 2024, luku 5.1.)

Tekoäly voi myös tuottaa vastauksia, jotka saattavat olla tilastollisesti johdonmukaisia, mutta eivät kontekstuaalisesti oikeita. Laajat kielimallit kykenevät luomaan täysin uskottavaa ja sujuvaa tekstiä, joka kuitenkin sisältää virheellistä, ristiriitaista tai jopa täysin keksittyä tietoa. Tällainen tekoälyn hallusinointi on laajasti tunnustettu yhdeksi laajojen kielimallien suurimmista ongelmista. (Engler & Nyma 2024, luku 1.5.)

Esimerkiksi Yhdysvalloissa nousi vuonna 2023 otsikoihin tapaus, jossa asianajaja oli hyödyntänyt ChatGPT:ta esittääkseen argumentteja lentoyhtiötä vastaan käydyssä oikeudenkäynnissä. Ikävä kyllä asianajaja ei tarkastanut tekoälyn antamia tietoja ja päätyi oikeudessa viittamaan täysin ole-mattomiin oikeustapauksiin. Tietämättömyys tekoälyn kyvystä tuottaa paikkansapitämätöntä sisältöä ei vapauttanut asianajajaa vastuusta, vaan hän sai kurinpidollisia seuraamuksia. (Davis 27.5.2023.)

3.3.3 Eettisyys

Eettisiä kysymyksiä on syytä pohtia tekoälyn elinkaaren jokaisessa vaiheessa. Jo suunnittelu-työssä joudutaan vaikean valinnan eteen: mitkä arvot ja ominaisuudet ovat niin tärkeitä, että ne sisällytetään mukaan? Tekoälymallit eivät pysty kuvaamaan monimutkaisen maailman jokaista yksityiskohtaa tai välittämään kaikkia ihmisen viestinnän nyansseja, joten ne ovat enemmänkin kehittäjensä matematiikaksi puettuja mielipiteitä ja näkemyksiä (O'Neil 2016, 29).

Tekoälyratkaisujen eettisen kehittämisen keskeinen haaste piilee tekoälyn rajoitetussa kyvyssä säistää ja noudattaa ihmisille selkeitä arvoja. Esimerkiksi perusoikeuksien kunnioittamista tai reilua ei voida suoraan ohjelmoida tekoälyjärjestelmiin, koska koneen näkökulmasta nämä ovat epämääräisiä ja vaikeasti kvantifioitavia käsitteitä, joita ei voi mitata tai laskea (O'Neil 2016, 93).

Ongelmallista on myös esimerkiksi tekoälyn rajoittuneisuus sille annettujen kehoitteiden ymmärtämisessä. On havaittu, että laajojen kielimallien antamista virheellisistä tulosteista yli puolet johtuvat siitä, ettei tekoäly ymmärrä annettua kehotetta tai keskittyy epäolennaiseen yksityiskohtaan (Burtsev, Reeves & Job 2024). Jos tekoälyn toimivuus riippuu käyttäjän kyvystä kommunikoida

kielimallin kanssa, tämä asettaa käyttäjät eriarvoiseen asemaan erityisesti tilanteissa, jossa tekoäly on suunnattu yleiseen palvelu- tai tiedonhakutehtävään.

Eettiset periaatteet auttavat ohjaamaan tekoälyn kehittämistä ja käyttöä tavalla, joka kunnioittaa ihmisoikeuksia ja edistää luottamusta teknologiaan. Suomessa tekoälyn etiikan suuntaviivoja on pohdittu osana laajempaa kansallista tekoälystrategiaa, ja useat yksityisen ja julkisen sektorin toimijat ovat varsinkin generatiivisen tekoälyn yleistymisen myötä julkistaneet omia eettisiä periaatteitaan. Esimerkiksi työ- ja elinkeinoministeriön pohdinta tekoälyn etiikasta korostaa läpinäkyvyyttä, oikeudenmukaisuutta ja turvallisuutta (Koski & Husso 2018). Valtiovarainministeriön Tekoälyn eettinen ohjeistus -huoneentaulu ohjaa tekoälyn käyttöä julkishallinnossa (Valtiovarainministeriö s.a.).

3.3.4 Vastuukysymykset

Tekoäly itsessään ei ole moraalisesti tai oikeudellisesti vastuullinen, koska se ei täytä sellaisen toimijan ehtoja, jota voitaisiin pitää toiminnastaan vastuussa. Tekoälyllä ei ole tietoisuutta eikä itsenäisiä aikomuksia, mutta se voi olla vaikutelmaltaan toimijan kaltainen. (Ollila 2019, alaluku Keinotekoisia agentteja.)

Työ- ja elinkeinoministeriö on määritellyt tekoälyn niin sanotuksi keinotekoiseksi toimijaksi, ja pitää lähtökohdana sitä, että lopullinen moraalinen ja oikeudellinen vastuu tekoälyn päätöksistä on ihmisellä (Koski & Husso 2017, 45–48). Myös valtioneuvoston selvityksessä (Koulu ym. 2019, 112) korostetaan samaa asiaa: vastuu kytkeytyy ihmistoimijuuteen, ja virkavastuun osalta Suomen perustuslain 118 §:n mukainen vastuullisuusperiaate ulottuu myös tekoälypohjaisiin järjestelmiin.

Tekoälyjärjestelmien kehittyminen on kuitenkin tuonut mukanaan ”vastuun aukkoja”, jotka voivat hankaloittaa vastuun kohdentamista. Tekoälyn päätöksentekoprosessin monimutkaisuus ja läpinäkymättömyys vaikeuttavat tapahtumien selvittämistä, ja kun tekoälyjärjestelmä toimii väärin, voi olla vaikeaa tai mahdotonta määrittää ihmisen syyllisyyttä tapahtuneeseen. (Santoni de Sio & Mecacci 2021.)

Vastuun perinteinen edellytys on tahallinen toimi tai tuottamus, kuten huolimattomuus. Esimerkiksi virkamiehen vastuun syntyminen algoritmisen päätöksenteon yhteydessä vaatii yhteyttä virkamiehen toiminnan ja päätöksenteon välillä. Sääntöpohjaisen automaation kohdalla virkamies voi vielä ymmärtää päätöksenteon logiikkaa perehtymällä etukäteen tehtyihin määrittelyihin, mutta tekoälyjärjestelmissä lopputulokseen johtanut polku voi jäädä pimentoon jopa tekoälyn kehittäjiltä. Tämä voi tehdä virkavastuun määrittämisen kohtuuttomaksi, mikäli virkamiehellä ei ole kattavaa ymmärrystä järjestelmän toiminnasta ja täten tosiasiallista kykyä vaikuttaa päätöksentekoon. (Koulu ym. 2019, 101).

Oikeudellisen vastuun hajautuminen voi heikentää niin tekoälyn kehittäjän, käyttäjän kuin kohteenkin oikeusturvaa. Tästä näkökulmasta onkin tärkeää, että vastuutaho – olipa se sitten ihminen tai organisaatio - on määriteltävissä ja osoitettavissa myös niissä tilanteissa, joissa vastuun selvittäminen ei ole suoraviivaista. (Koulu ym. 2019, 134).

3.4 Suomalaisten suhtautuminen tekoälyyn

Suomessa tekoälyn hyödyntäminen eri toimialoilla ei ole mitenkään uutta. Euroopan komission vuosittain julkaiseman DESI-indeksin mukaan Suomi on yksi EU:n kärkimaita digitalisaation edistymisessä ja tekoälyteknologioiden käytössä (Euroopan komissio s.a.). Kuitenkin tekoälyn ja ”big data” hyödyntäminen erityisesti pienissä ja keskisuurissa yrityksissä on edelleen vähäistä (Työ- ja elinkeinoministeriö 2022).

Sääntöpohjaiseen automaatioon perustuvia ratkaisuja hyödynnetään jo laajasti julkishallinnossa, jossa tyypillisiä käyttökohteita ovat hallintoasioiden päätöksentekomenettely, neuvonta- ja palvelutoiminnot sekä erilaiset kirjaamis- ja rekisteröintitehtävät (HE145/2022 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle julkisen hallinnon automaattista päätöksentekoa koskevaksi lainsäädännöksi, 2.8). Teknologinen kehitys vienee seuraavaksi myös julkishallinnon prosesseja koneoppivaan, tekoälypohjaiseen suuntaan.

3.4.1 Kansalaisnäkökulma

Suomessa kansalaisten suhtautumista tekoälyn käyttöön on tarkasteltu esimerkiksi Taloustutkimuksen kyselytutkimuksessa ”Tekoälyn hyväksyttävyyden viranomaistyössä ja julkisissa palveluissa”. Vuonna 2018 tehdyssä kyselyssä tarkasteltiin yksilöiden kokemuksia ja luottamuksen rakentamista, ja kyselyä täydentävänä tutkimuksena analysoitiin internetissä käytävää kansalaiskeskustelua (Koivisto ym. 2019).

Kyselytutkimuksen mukaan Suomessa suhtauduttiin maltillisesti tekoälyn hyödyntämiseen, ja yleisesti suhtautuminen oli myönteisintä sellaisissa käyttötarkoituksissa, joissa tekoäly toimi avustavassa roolissa tiedon etsimisessä ja asian prosessoinnissa. Esimerkiksi tekoälyavusteisten chatbottien käyttöön suhtautui erittäin tai melko myönteisesti 59 % vastaajista (Koivisto ym. 2019).

Kielteinen suhtautuminen tekoälysovelluksiin kasvoi, mitä autonomisemmin tekoäly toimi ja mitä enemmän tekoälyn toiminta vaikutti yksilön oikeuksiin. Kansalaiset olivat huolissaan inhimillisen harkinnan katoamisesta ja henkilötietojensa käyttöön liittyvistä kysymyksistä. Lisäksi huolenaiheita olivat vähäinen tietämys tekoälystä ja omien valmiuksien arvioiminen heikoiksi viranomaiseen nähden. Kuitenkaan tekoälyn oikeudenmukaisuus ja päätösten laatu itsessään ei juuri huolettanut

vastaajia, ja vain 16 % oli sitä mieltä, että luottamus viranomaiseen voisi heikentyä tekoälyn käytön seurauksena. (Koivisto ym. 2019).

Generatiivisen tekoälyn yleistymisen näyttää muuttaneen suhtautumista. Aiemmat tekoälyratkaisut ovat perustuneet ihmisen määrittelemille säännöille, mutta viime aikoina on opittu, että tekoäly pystyy jo hyvin autonomiseen toimintaan, osaa ratkaista monimutkaisia ongelmia ja luoda hyvin aidon oloista sisältöä. Digi- ja väestötietoviraston syksyllä 2023 teettämän Digiturvabarometrin mukaan tekoälypalveluihin luottaa paljon tai melko paljon vain 15 % vastaajista, ja henkilötietojen turvalliseen käsittelyyn tekoälypalveluissa luottaa 18 % vastaajista (Digi- ja väestötietovirasto 2023).

Vuoden 2018 kyselytutkimuksen perusteella suomalaisten luottamusta tekoälyä kohtaan voidaan parantaa useilla tavoilla. Keskeiset teemat luottamuksen lisäämiseksi ovat selkeän sääntelyn luominen, päätöksenteon tekeminen mahdollisimman avoimeksi, sekä riittävän ihmiskontrollin varmistaminen. On tärkeää, että tekoälyjärjestelmän toiminta ja sen käsittelemä data ovat läpinäkyviä. Lisäksi oikeusturvan ja oikeussuojakeinojen huomioiminen on avainasemassa luottamuksen rakentamisessa. Viranomaisprosessien nopeuttaminen ja käsittelyaikojen lyheneminen nähtiin tärkeänä kehityskohteenä ja hyväksyttävänä syynä lisätä tekoälyn hyödyntämistä julkisissa palveluissa (Koivisto 2019 ym.)

DESI-indeksin mukaan suomalaisilla on eurooppalaisittain korkeat digitaaliset perustaidot. Suomen digitaalisessa kompassissa tunnustetaan, että suomalaiset ovat digitaalisesti sivistynyttä kansaa – lähes jokaisella on valmiudet digimaailmassa toimimiseen ja luottamus on korkealla tasolla. Kuitenkin alati kehittyvä digitaalinen maailma edellyttää medialukutaidon jatkuvaa kehittämistä. Esimerkiksi lähteiden arviointi, erilaisten tarkoitusperien ja mis- ja disinformaation tunnistaminen sekä yleisesti turvallinen toiminta nähdään tärkeinä teemoina. Nämä asiat korostuvat erityisesti aidon ja keinoitekoisen sisällön rajan hämärtyessä. (Valtioneuvosto 2022b).

3.4.2 Yritykset ja julkishallinto

Työ- ja elinkeinoministeriön Tekoäly 4.0 -loppuraportissa on tunnistettu, että tekoäly on yksi Suomen merkittävimpiä kärkeknologioita esimerkiksi langattomien tietoverkkojen, mikroelektroniikan ja kvantti- ja avaruusteknologian rinnalla. Teollisessa tuotannossa tekoälyä on otettu Suomessa merkittävästi käyttöön robotiikan ja automaation yhteydessä, ja datataloutta pyritään vauhdittamaan kasvuohjelmalla, jolla vahvistetaan yritysten valmiuksia hyödyntää dataa prosessien tehostamiseen ja tuotteiden ja palveluiden kehittämiseen. Suomessa nähdään olevan yhteisen tahtotilan olla suunnannäyttäjänä kaksoissiirtymässä, ja yritysten, julkishallinnon ja tutkimuslaitosten välistä yhteistyötä pyritään vaalimaan. (Työ ja elinkeinoministeriö 2022.)

Suomessa on moneen muuhun maahan verrattuna erinomaiset julkiset tietoaaineistot ja rekisterit, jotka tarjoavat hyvät mahdollisuudet koulutusdatalle. Suomi pyrkii EU:n asettamaan tavoitteeseen, jossa vähintään 90 prosentissa pienistä ja keskisuurista yrityksistä digiteknologioiden käyttö on perustasolla ja 75 prosentissa yrityksistä käytetään pilvipalveluja, tekoälyä ja massadataa. (Valtioneuvosto 2022b.)

Julkishallinnon osalta Suomella on kunnianhimoinen tavoite pitää vuonna 2030 yllä maailman tehokkainta julkista sektoria. Julkisia palveluita pyritään uudistamaan siten, että arjen palvelut ovat sujuvampia, oikeusvarmuus on paremmin turvattu ja samaan aikaan luodaan uusia mahdollisuuksia yrityksille ja yhteisöille. Kun julkisten palveluiden taustalle rakennetaan tiedon jakamiseen, yhteentoimivuuteen ja korkeaan automaatioon perustuvia ratkaisuja, yritysten ja kansalaisten asiointitarve perinteisin keinoin keventyy. (Valtioneuvosto 2022b.)

Hyvin toimivien julkisten palveluiden nähdään vahvistavan osallisuutta yhteiskunnassa, kun digitaalisia palveluita on saatavilla eri kielillä selkokielisesti ja kun esteettömyys ja saavutettavuus on huomioitu palvelukehityksessä. Yhdenvertaisuus ja perusoikeuksien toteutuminen ovat palvelukehityksen perustana. Julkisten palveluiden kehittämisessä huomioidaan digitaalisen toimintaympäristön riskit ja turvallisuusuhat ja siksi luottamus palveluihin on korkea. Tulevaisuuden visiona nähdään, että suuri osa julkisista palveluista on digitaalisia ja automatisoituja aina kun se on tarkoituksenmukaista. Tiedon hyödyntämisen edellytyksenä on, että kerättävä tai toimitettava tieto on pääasiallisesti digitaalisessa, rakenteisessa muodossa ja noudattaa olemassa olevia standardeja. Tämä mahdollistaisi muun muassa paremman yhteentoimivuuden julkisia palveluja tarjoavien organisaatioiden välillä. (Valtioneuvosto 2022b.)

3.5 Tekoälyn mahdollisuudet ja haasteet oikeudellisessa kontekstissa

Filosofi ja valtiotieteen tohtori Maija-Riitta Ollila kuvailee kirjassaan Tekoälyn etiikka (2019, alaluku Oudot artefaktit), että ihmisen kokemus tekoälytyökaluista voi vaihdella käyttötapauksesta ja roolista riippuen: esimerkiksi ”lääketieteellisiä neuvoja antava robotti saa taakseen koko lääkäriprofession arvovalan”. Samaa ajatusta soveltaen oikeudellisia neuvoja antava tekoäly kantaa mukanaan koko juridisen alan arvovaltaa.

Suomessa on ollut yli hallituskausien useita hankkeita sen selvittämiseksi, kuinka tekoälyä voidaan hyödyntää viranomaisprosesseissa ja päätöksenteossa. Keskeisiä teemoja ovat olleet hyvän hallinnon, tehokkaiden oikeusturvamekanismien ja virkavastuun toteutuminen sekä tiedon hyödyntäminen. Eräs keskeinen huolenaihe on tekoälyjärjestelmien toiminnan selitettävyyden, erityisesti kun otetaan huomioon järjestelmien lisääntyvä autonomisuus ja niiden päätöksenteon irtautuminen välittömästä ihmiskontrollista (Koulu ym. 2019, 13).

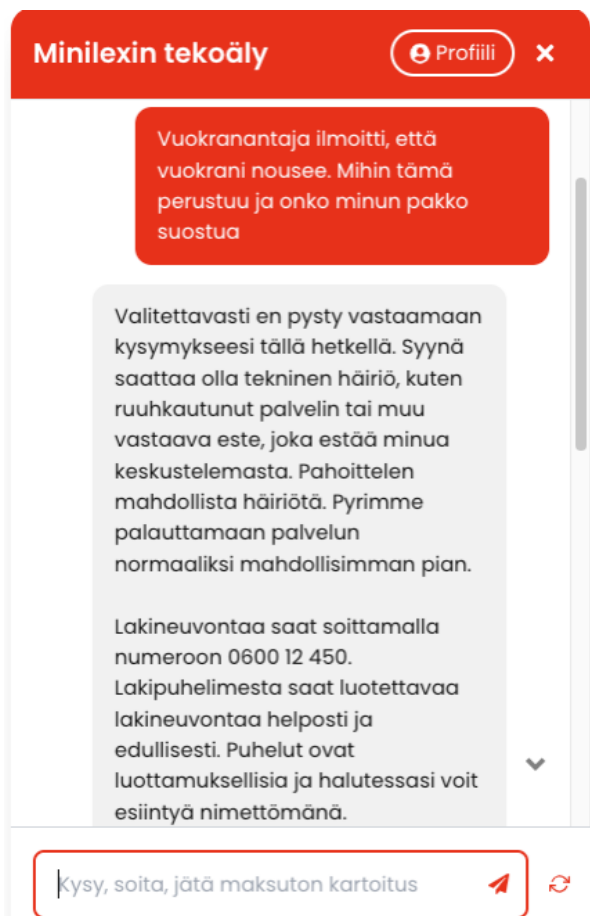
Oikeudenkäytön alueella korostuu tarve varmistaa, että tekoälyjärjestelmien taustalla olevat syy-seuraussuhteet ovat läpinäkyviä ja ymmärrettäviä. Oikeudelliset neuvot ja tulkinnat voivat johtaa yksilön kohdalla päätöksiin, joilla on pitkäkestoisia seurauksia hänen elämässään. Siksi on nähty olennaiseksi, että tekoälyn antamia ehdotuksia käytetään harkiten ja ne ovat vain yksi osa laajempaa päätöksentekoprosessia, jossa otetaan huomioon henkilön yksilölliset olosuhteet ja tarpeet. Harkinnanvaraiset päätökset, joilla voi olla merkittäviä vaikutuksia yksittäisen ihmisen oikeussuojan kannalta, onkin esimerkiksi Koulun ym. (2019) selvityksessä suositeltu jätettävän tekoälyn perustuvan päätöksenteon ulkopuolelle.

Tätä näkemystä tukee Yhdysvalloissa tehty tutkimus, jossa tarkasteltiin suurten kielimallien, kuten ChatGPT 3.5:n ja Llama 2:n käyttäytymistä erilaisissa oikeudellisissa tehtävissä. Dahlin ja kumppaneiden (2024) mukaan kielimalleille on tyypillistä tuottaa vastauksia, jotka ovat ristiriidassa vakiintuneiden oikeudellisten tosiseikkojen kanssa. Tällaisten niin kutsuttujen oikeudellisten hallusinaatioiden määrä vaihteli 69 prosentista aina 88 prosenttiin saakka, kun kielimalleilta kysyttiin yksityiskohtaisia kysymyksiä liittovaltion oikeustapauksista. Kielimallit kohtasivat haasteita esimerkiksi kahden oikeustapauksen välistä suhdetta arvioidessaan, ja lisäksi tulkinnat tuomioistuinten päätösten lopputuloksesta olivat epä johdonmukaisia. Nämä havainnot korostavat kielimallien rajoituksia käsittää oikeudellisen päättelyn monimutkaisuutta ja tuomioistuinten päätösten täyttä kontekstia.

Lisäksi kielimalleilta puuttui usein itsetietoisuus virheistään, ja niillä oli myös tapana vahvistaa väärä oikeudellisia oletuksia, kun kysymyksenasettelu perustui väärään faktatietoon. Tutkimuksen perusteella jopa kokeneiden lainoppineiden on syytä olla tietoisia kielimallien taipumuksesta oikeudelliseen hallusinointiin, ja riskit ovat erityisen korkealla niiden käyttäjien kohdalla, jotka saattavat turvautua tekoälyn perinteisten oikeudellisten resurssien puutteessa. Tutkimus korostaa tarvetta edelleen kehittää ja kouluttaa kielimalleja, ennen kuin niitä voidaan turvallisesti käyttää oikeudellisiin tarkoituksiin. (Dahl ym. 2024.)

Oikeudellisia tekoälyjä on kuitenkin jo otettu käyttöön. Esimerkiksi Yhdysvalloissa tekoäly-yritys Casetext julkisti maaliskuussa 2023 ”ensimmäisen oikeudellisen tekoälyavustajan” CoCounselin, joka käyttää GPT-4-kielimallia. Syyskuussa 2023 Thomson Reuters -yrityskonserni osti Casetextin 650 miljoonalla dollarilla, ja CoCounsel on sittemmin laajentunut myös Kanadaan ja Australiaan. (Thomson Reuters 20.2.2024.) Sovelluksen verkkosivuston (<https://casetext.com/>) perusteella tekoälyavustaja on suunnattu ennen kaikkea asianajotoimistojen käyttöön.

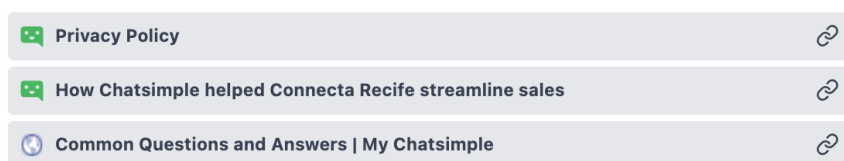
Suomessa tekoälyyn pohjautuva, kaikille avoin oikeudellinen chatbot löytyy esimerkiksi Minilex-sivustolta (<https://www.minilex.fi/>). Minilex ilmoittaa olevansa lakipalveluita tarjoava sivusto, jonka ”takana on joukko intohimoisia juristeja”. Minilexin tekoälyksi nimetty chatbot ilmoittaa aluksi, että ”botin vastaukset ovat suuntaa antavia ja osin epätäydellisiä”, ja ohjaa varmistamaan asian aina lakipuhelimesta. Minilexin tekoälyä testattiin kahteen otteeseen 7.4.2024 ja 23.4.2024, mutta molempina kertoina tekoäly antoi kuvan 4 mukaisen vastauksen, eli käytännön kokemusta tekoälyn toiminnasta ei saatu.

Kuva 4. Kuvakaappaus Minilexin tekoälystä 23.4.2024

Minilexin sivustolta ei testauspäivinä löytynyt suoraan tietoa siitä, millä tavalla tekoäly on rakennettu, miten se on koulutettu tai mitä tietoa se kerää. Tietosuojaselosteessa ei mainittu chatbottia. Sivuston lähdekoodia tarkastellessa selvisi, että Minilex käyttää sivuillaan kanadalaisen chat-simple.ai -palvelun chatbottia. Chatsimplen verkkosivuston (<https://www.chatsimple.ai/>) mukaan heidän alustansa hyödyntää OpenAI:n GPT-4.0-kielimallia. Tiedusteltaessa dataan liittyvää yksityiskohtaa Chatsimplen botti antoi kuvan 5 mukaisen vastauksen, jonka perusteella käyttäjän on syytä harkita tarkkaan esimerkiksi arkaluontoisten tietojen syöttämistä Minilexin tekoälylle.

Do you as a service provider get access to the data from the chatbot conversations?

☰ Answer

As a service provider, Chatsimple does not access the data from chatbot conversations for any purposes other than to facilitate, maintain, and improve the service, always in compliance with privacy laws and regulations. We ensure that any access to data is strictly for operational purposes and is handled with the highest standards of privacy and security.

Kuva 5. Kuvakaappaus Chatsimplen botin antamasta vastauksesta 23.4.2024

3.6 Oikeudenhoidon tekoälyhankkeet

Oikeudellisen datan saatavuuden parantaminen ja tekoälyn hyödyntäminen oikeudenkäyntiaineistojen käsittelyssä voivat muuttaa oikeudellista alaa. Oikeustapausten julkaisu avoimesti muiden viranomaisten, yritysten ja kansalaisten käyttöön olisi hyödyllistä, mutta tietojen luovutusta rajoittavat monet säädökset. Tiedonjakamisen rajapintoja onkin tähän asti ohjattu ensisijaisesti viranomaisten sisäiseen käyttöön ja tarkasti määritellyille kumppaneille (Lahti ym. 12.12.2022).

Julkisuusperiaatteen mukaisesti viranomaisten asiakirjat ovat lähtökohtaisesti julkisia, ellei julkisuuslaissa tai muualla laissa toisin säädetä. Tuomioistuimen ratkaisu ja sovelletut lainkohdat ovat aina julkista tietoa. Tällä hetkellä kuitenkin vain murto-osa tuomioistuinten päätöksistä, pääosin enakkopäätökset ja yhteiskunnallisesti merkittävät oikeustapaukset, julkaistaan verkossa. Tästä johtuen yleisesti saatavilla oleva tieto ei välttämättä anna kattavaa kuvaa koko ratkaisutoiminnasta.

Ratkaisujen anonymisointi ja pseudonymisointi henkilötietojen ja muiden salassa pidettäväksi määrättyjen tietojen osalta nähdään väylänä siihen, että tietoa voitaisiin julkaista ja hyödyntää laajemmin. Tuomioistuinratkaisujen anonymisointia on pitkään tehty manuaalisena työnä, joka aiheuttaa kustannuksia ja on työlästä, koska aineistot voivat olla erittäin laajoja. (Oksanen ym. 2019).

Ongelmaan on haettu ratkaisua oikeusministeriön Anoppi-hankkeessa, jota on kehitetty yhteistyössä oikeusministeriön, Aalto-yliopiston, Helsingin yliopiston ja Edita Publishing Oy:n kanssa. Anoppi on työkalu, joka mahdollistaa sekä täysin automaattisen että käyttäjän ohjaaman asiakirjojen anonymisoinnin. Työkalu on suunniteltu ensisijaisesti tuomioistuinratkaisujen käsittelyyn, joissa henkilötietojen suojaaminen on välttämätöntä, mutta asiakirjojen julkisen saatavuuden ja läpinäkyvyyden periaatteita tulee noudattaa. Anoppi käyttää tilastollisia ja sääntöihin perustuvia

nimientunnistusmenetelmiä sekä morfologista analyysia tunnistaakseen ja käsitelläkseen henkilöiden ja yritysten tunnistetietoja. Menetelmien avulla työkalu pystyy käsittelemään suomen kielen monimutkaisuuksia, säilyttäen tekstin luettavuuden ja muodon mahdollisimman alkuperäisen kaltaisena. (Oksanen ym. 2022.)

Oikeustapausten tietokannaksi on julkaistu semanttinen Finlex (www.data.finlex.fi), joka tarjoaa lainsäädännön ja oikeuskäytäntöjen dataa koneluettavassa muodossa. Data on kuitenkin staattisessa muodossa ilman tietojen välistä linkitystä, joten aineiston syvällisempi analysointi ja yhteyksien löytäminen voi olla vaikeaa. Finlexin datan hyödyntämiseen on rakennettu LakiSampo -palvelu, joka tarjoaa käyttäjille monipuolisempia työkaluja tiedon hakuun, selailuun ja analysointiin. LakiSammossa lainsäädännön ja oikeustapausten tiedot on muunneltu semanttisesti rikkaaseen muotoon, ja se mahdollistaa myös kontekstuaalisen haun perustuen esimerkiksi käyttäjän elämäntilanteeseen. (Hyvönen ym. 2022.)

4 Tekoälyratkaisuja ohjaava lainsäädäntö

4.1 Suomessa sovellettava lainsäädäntö

Digitaaliset palvelut ja teknologiat kehittyvät huomattavan nopeasti, kun taas perinteisesti hidaskin lainsäädäntöprosessi on jäänyt jälkeen. Fyysisessä maailmassa vakiintuneet lait ja arvot ovat kuitenkin voimassa myös verkkoympäristöissä. Suomessa esimerkiksi tietosuojalakiin 5.12.2018/1050 tai lakiin julkisen hallinnon tiedonhallinnasta 9.8.2019/906 voidaan sinänsä tukeutua monissa tekoälyyn liittyvissä kysymyksissä, mutta ne eivät kata koko tekoälyteknologioiden kenttää.

Yleislainsäädäntöön lisättiin maaliskuussa 2023 tarkentavia säädöksiä automaattiseen päätöksentekoon ja automatisoituihin toimintaprosesseihin liittyen. Säädökset on kuitenkin muotoiltu siten, että ne sulkevat pois esimerkiksi monet generatiiviset tekoälymallit, joiden tulokset eivät perustu pelkästään luonnollisen henkilön ennalta laatiin sääntöihin (HE145/2022 vp).

Tietosuojan kannalta tekoälyn kouluttaminen julkisesti saatavilla olevalla aineistolla on ongelmallista. EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen GDPR:n mukaan yksilöllä on oikeus tarkastella omia tietojiaan, mutta laajojen kielimallien kohdalla tämän toteuttaminen käytännössä on haastavaa, ellei mahdotonta. Tekoälypohjaisen käsittelyn monimutkaisuus tekee läpinäkyvyyden varmistamisesta erityisen vaikeaa, kun otetaan huomioon koneoppimiseen perustuvan käsittelyn ennakoimattomuus. Tekoäly lisäksi mahdollistaa henkilötietojen käsittelyn uusia tapoja, kuten profiloinnin ja uusien tietojen johtamisen algoritmisilla malleilla. Tämä herättää kysymyksiä siitä, tulisiko tällainen johdettu tieto katsoa uusiksi henkilötiedoiksi ja millaisia oikeusperusteita ja ehtoja näiden tietojen käsittelyyn sovelletaan. (Sartor & Lagioia 2020.)

Kysymyksiä herättää myös pohdinta siitä, milloin yksityisten toimijoiden tuottamien tekoälyjärjestelmien voidaan katsoa käyttävän julkista valtaa. Tämä on otettava huomioon etenkin silloin, kun järjestelmät vaikuttavat yksilön perusoikeuksiin, siirtyen tiedon hallinnasta sen aktiiviseen soveltamiseen. Mikäli julkishallinnon käyttämä järjestelmä ostetaan yksityiseltä toimijalta, jolla on vaikutusvaltaa järjestelmän toimintaan esimerkiksi algoritmien päivittämisen myötä, syntyy uusia erityistilanteita. Jos tai kun päivitysoikeus mahdollistaa merkittävän vaikutuksen algoritmin päätöksentekoon tai analyysiin, voiko sen käsittää tarkoittavan julkisen vallan käyttöä? (Koulu ym. 2019.)

4.2 EU:n tekoälyasetus

Euroopan komissio jätti ehdotuksen EU:n tekoälyn sääntelykehikseksi keväällä 2021 (Euroopan komissio 2021). Asetusehdotus vastasi komission vuosien 2019–2024 poliittisiin suuntaviivoihin (Euroopan komissio 2019) ja helmikuussa 2020 julkaistuun tekoälyä koskevaan valkoiseen kirjaan (Euroopan komissio 2020), joissa tavoitteena oli kehittää lainsäädäntöä liittyen tekoälyn inhimillisiin ja eettisiin vaikutuksiin sekä puuttua tekoälyteknologioiden käyttöön liittyviin riskeihin.

Tekoälyasetuksen päätavoitteena on edistää turvallista ja vastuullista tekoälyn käyttöä unionin arvojen mukaisesti, suojaten samalla yksilön oikeuksia ja vapauksia. Asetus on luonteeltaan pääasiassa tuotesääntelyä, jolla pyritään lisäämään kansalaisten luottamusta tekoälyjärjestelmiin ja edistämään tekoälyteknologioiden kehittämistä ja käyttöä sisämarkkinoilla. Tekoäly määritellään asetuksessa ohjelmistopohjaiseksi järjestelmäksi, joka kykenee ennustamaan, luomaan sisältöä, antamaan suosituksia tai tekemään päätöksiä, jotka vaikuttavat käyttäjien toimintoihin tai päätöksentekoon. Asetus ei koske sääntöpohjaisia järjestelmiä. (Euroopan parlamentti 6.3.2024.)

Asetuksessa eri tekoälyjärjestelmät jaetaan omiin riskiluokkiinsa käyttötapojensa ja erityispiirteidensä perusteella. Käytännössä asetuksen muotoilu tarkoittaa sitä, että saman teknologian käyttö voi olla joko sallittua tai kiellettyä sen käyttötarkoituksesta riippuen. Kokonaan kiellettyjä ovat esimerkiksi biometriseen luokitteluun, sosiaaliseen pisteytykseen ja reaaliaikaiseen seurantaan liittyvät järjestelmät. Korkean riskin tekoälyille, jotka voivat merkittävästi vaikuttaa yksilöiden terveyteen, turvallisuuteen tai perusoikeuksiin, asetetaan tiukkoja vaatimuksia ja velvoitteita. Matalan riskin yleiskäyttöisille tekoälyjärjestelmille asetetaan lievempiä vaatimuksia, mutta niiltäkin edellytetään yleisten läpinäkyvyys- ja tietosuojastandardien noudattamista. EU:n jäsenvaltioiden on asetettava tehokkaita ja oikeasuhtaisia rangaistuksia ja hallinnollisia sakkoja tekoälyasetuksen rikkomuksiin liittyen. (Euroopan parlamentti 6.3.2024.)

Tekoälyasetus tunnistaa lisäksi yleiskäyttöisten perustamallien, kuten laajojen kielimallien, kasvavan merkityksen ja potentiaaliset riskit, jotka liittyvät niiden laajaan käyttöön erilaisissa järjestelmissä. Tällaisia perustamalleja ei suoraan katsota tekoälyjärjestelmiksi, vaan ne ovat yleensä osa järjestelmää. Yleiskäyttöisten perustamallien vaikutukset voivat ulottua laajalle, jos ne sisältävät haitallisia vinoumia tai niitä käytetään väärin. Asetus pyrkii minimoimaan nämä riskit kehittämällä erityisiä sitovia lisävelvoitteita, jotka liittyvät muun muassa vaaratilanteiden seurantaan sekä perustamallien perusteellisen arvioinnin ja testauksen suorittamiseen. (Euroopan parlamentti 6.3.2024.)

Tekoälyasetuksen määritelmien ja tekoälylle asetettujen vaatimusten vaikutuksia alan kehitykseen ja tutkimukseen Euroopassa ei vielä tunneta. On epävarmaa, millaisia esteitä tai mahdollisuuksia tekoälyasetus luo teollisuuden toimijoille tai miten se vaikuttaa tutkimuslaitosten tai yritysten kykyyn

kehittää uusia tekoälysovelluksia. Riskinä nähdään se, että EU-tason sääntely toteutuu liian rajoittavana ja yksityiskohtaisena, mikä pahimmillaan lisää hallinnollista taakkaa, luo investoinneille oikeudellista epävarmuutta ja kaventaa yritysten innovaatio- ja liiketoimintamahdollisuuksia. (Valtioneuvosto 2022b.)

Suomalaisten yritysten keskuudessa kuormittavana koetaan epäselvyys siitä, millä tavalla asetus vaikuttaa toimintaan tulevaisuudessa. Tämä näkyy eritoten yrityksissä, jotka ovat enemmän tekoälyn käyttäjiä kuin kehittäjiä. Kuitenkin selventävä lainsäädäntö vastuullisen liiketoiminnan tukemiseksi nähdään positiivisena asiana, ja asetus on linjassa yleisten hyvien käytäntöjen kanssa. Aiemmat kokemukset yleisen tietosuoja-asetuksen GDPR:n voimaantulon aiheuttamista muutoksista tuovat varmuutta siihen, että myös tekoälyasetukseen pystytään sopeutumaan. (Anttila, Djakonoff & Ståhlhammar 2023.)

5 Lähtötilanteen kuvaus

5.1 Toimeksiantaja

Opinnäytetyön toimeksiantajana toimii startup-yritys nimeltään Justice4.0 Finland Oy. Tämä suomalainen teknologia-alan yritys on keskittynyt oikeuspalveluiden digitalisointiin ja kaikkia sidosryhmiä hyödyttävän, yhtenäisen oikeusekosysteemin luomiseen. Justice 4.0:n näkemyksen mukaan ihanteellinen maailma on sellainen, jossa kaikkia ihmisiä kohdellaan tasa-arvoisesti heidän kohdattessaan oikeudellisia haasteita. Yrityksen visiona on rakentaa käyttäjäystävällinen työkalu, joka tarjoaa selkeää, laadukasta ja tarkkaa juridista tietoa, ohjausta ja ratkaisuja, jotka ovat kaikkien saatavissa ja ymmärrettävissä riippumatta henkilön taustasta, sosiaalisesta asemasta tai oikeudellisesta osaamisesta.

Justice 4.0 rakentaa eurooppalaista oikeudellista laajaa kielimallia (European Legal Large Language Model), jota voidaan käyttää kansallisesti ja kansainvälisesti kaikissa Euroopan Unionin jäsenvaltioissa. Yrityksen kunnianhimoinen tavoite on, että heidän tekoälypohjainen työkalunsa LadyJustice pystyy auttamaan käyttäjiä heidän oman kotimaansa kansallisen lainsäädännön ja oikeuskäytännön pohjalta, sekä muiden EU-maiden paikallisten lakien ja käytäntöjen mukaan ilman tarvetta matkustaa tai hakea kansainvälistä oikeusapua. LadyJustice on yrityksen rakentaman laajan kielimallin ohjaama tekoälypohjainen botti, joka voi olla vuorovaikutuksessa käyttäjän kanssa, ymmärtää ja kiteyttää riita-asian ja tulkittaa oikeudellista tietoa ihmisen lailla. Työkalu antaa käyttäjille valmiudet ryhtyä toimenpiteisiin ja ratkaista riitansa murto-osalla perinteisten prosessien kustannuksista ja ajasta.

5.2 Toimeksianto ja tavoitteet

Aihe-ehdotus opinnäytetyölle tuli Haaga-Helia ammattikorkeakoulusta, joka toimii toimeksiantajayrityksen asiakaspäällikkönä Finnish AI Regionissa (FAIR). Euroopan komission, Business Finlandin ja Helsingin kaupungin Innovaatorahaston rahoittama FAIR on yksi eurooppalaisista digitaalisista innovaatiohubeista (EDIH), ja se tarjoaa asiakasyrityksilleen tekoälyyn liittyviä koulutuksia ja palveluita. Justice 4.0 on saanut Haaga-Helialta neuvoja muun muassa erilaisten tekoälyteknologioiden käyttöön (Aunimo, De Koker & Mäenpää 2023.) Aihe-ehdotus kuulosti hyvältä, sillä se tarjosi ajankohtaisen teeman ja mielenkiintoisen tilaisuuden yhdistää tekoälyyn liittyvää opiskelua ja omaa ammatillista osaamistani. Työskentelen itse tuomioistuimessa.

Ensimmäiseksi neuvottelin toimeksiantajan kanssa heidän näkemyksistään ja odotuksistaan työlle. Sain yritykseltä hyvin taustatietoa, ja heidän ongelmansa oli sinänsä hyvin selkeä: käytäntöjä ja kokemuksia oikeudellisen tekoälytyökalun kehittämisestä Suomessa ei ole juuri saatavilla, joten yritys

kaipasi lisätietoa aiheesta. Yrityksen toiveena oli selvittää, millaisin edellytyksin tekoälysovelluksen on mahdollista toimia oikeudellisena neuvonantajana ja onko tällaiselle sovellukselle ylipäänsä kysyntää. Lisäksi he halusivat ymmärtää Suomen oikeudenkäyntimenetelmiä, käytössä olevia järjestelmiä, digitalisaation suuntauksia ja tekoälyn mahdollista roolia oikeudenhoidon tehostamisessa.

Yritys oli aiemmin laatinut kyselytutkimuksen, jossa kartoitettiin kansalaisten kokemuksia Suomen oikeusjärjestelmästä sekä suhtautumista sähköisiin oikeudenkäyntimenetelmiin. Tämän opinnäytetyön avulla heidän toiveissaan oli laajentaa ymmärrystään keskittymällä yhteen konkreettiseen osa-alueeseen, josta syntyneitä havaintoja voidaan mahdollisesti hyödyntää myös muilla oikeudenkäytön alueilla. Vuokralla asuminen ja vuokrasuhteisiin liittyvät riita-asiat ovat Suomessa yleisiä, joten vuokralaisten kokemukset ja mielipiteet antavat hyvän otoksen siitä, missä tekoäly voisi olla hyödyksi ja missä sen käyttöä vastustetaan.

Vuokralaisille suunnatun kyselytutkimuksen avulla toivottiin kartoitettavan tekoälyagentin mahdollisten loppukäyttäjien näkemyksiä oikeudelliseen neuvontaan ja tekoälyyn liittyen. Vastuullisuuden kannalta tämä on tärkeää, sillä tekoälyn kehittäminen ei ole pelkästään teknistä toteuttamista, vaan myös kehitysprosessin avoimuutta ja käyttäjien osallistamista. Keskustelujen pohjalta kirjoitin opinnäytetyön tavoitteista alustavan suunnitelman, jonka hyväksytin toimeksiantajalla. Lähestymistapaani oltiin tyytyväisiä ja sovimme, että suunnittelen ja toteutan kyselytutkimuksen kevään 2024 aikana, ja toimeksiantaja saa kyselyn tulokset käyttöönsä kehitystyönsä tueksi.

5.3 Suunnitelma

Kostamon, Airaksisen ja Vilkan (2022, 9) mukaan toiminnallisen opinnäytetyön tuotos voi olla laajempaa toimeksiantajalähtöistä projektia. Justice 4.0 rakentaa sekä laajaa kielimallia että suunnittelee kielimallin ohjaamaa tekoälyagenttia, ja he tarvitsevat tuotekehityksensä tueksi lisätietoa tekoälyn soveltuvuudesta oikeudelliseen kontekstiin Suomessa.

Toiminnallisessa opinnäytetyössä kehitysprojekti toteutuu tiiviissä yhteistyössä toimeksiantajan kanssa ja siinä ammatillisessa toimintaympäristössä, johon opinnäytetyön tuotos tehdään (Kostamo, Airaksinen & Vilka 2022, 24). Yhteistyö Justice 4.0:n kanssa lähtikin käyntiin ketterästi ja toimeksiannon selkeä rajaus vuokra-asioihin auttoi minut alkuun. Yritys toimii teknologia-alalla, mutta siinä on mukana oikeudellisia asiantuntijoita. Oikeudellinen kenttä on kuitenkin laaja ja monimutkainen, samoin kuin tekoäly ja erityisesti nopeasti kehittyvät generatiiviset tekoälymallit. Vaatiikin paljon aihepiiriin tutustumista, aineiston läpikäymistä ja kymmeniä suttuisia muistiinpanopapereita, ennen kuin varsinainen suunnitelma alkoi hahmottua. Toimeksiantajan kanssa vaihdeltiin aktiivisesti sähköposteja. Sain aika vapaat kädet työn suunnitteluun ja toteuttamiseen, mutta toimeksiantajan kommentit ja kannustava palaute auttoivat ohjaamaan työn suuntaa ja sisältöä.

Halusin tietoperustaksi selkeän kehyksen, joka auttaa tunnistamaan ja huomioimaan ne keskeiset seikat, jotka vaikuttavat kyselytutkimuksen onnistumiseen ja tarkoituksenmukaisuuteen. Koska kyselyssä mitataan moniulotteisia ja monimutkaisia kohteita, kuten mielipiteitä ja asenteita, on lomakkeen suunnitteluun kiinnitettävä erityistä huomiota ja määriteltävä selkeästi käsiteltävän aiheen pääulottuvuudet (Vehkalahti 2019, 20).

Lisäksi tietoperustan avulla voidaan arvioida kyselyn validiteettia ja reliabiliteettia eli sitä, mitattiinko kyselyssä juuri niitä asioita mitä haluttiinkin ja oliko mittaus riittävän laadukasta ja tarkkaa (Vehkalahti 2019, 41). Kyselytutkimuksen tuloksia voidaan tarkastella kriittisesti, verrata aiempaan tietoon ja arvioida niiden uskottavuutta ja soveltuvuutta.

Päätin rajata tietoperustan kolmeen eri kattoteemaan: 1) oikeusjärjestelmä Suomessa, 2) tekoälyn potentiaali ja riskit, sekä 3) kansallinen ja EU:n lainsäädäntö. Nämä teemat tukevat toinen toistaan ja antavat kattavan käsityksen siitä, mitä asioita täytyy ottaa huomioon oikeudellisen tekoälysovelluksen kehittämisessä nimenomaan Suomen markkinoille. Ajankohtaiset tiedot muun muassa pienriitamenettelyhankkeesta ja EU:n tekoälyasetuksesta antavat näkökulmaa siihen, mihin suuntaan tekoälyn rooli tietojärjestelmissä on kehittymässä ja mitä asioita on hyvä ottaa jo etupainotteisesti huomioon, kun tällaista sovellusta lähdetään rakentamaan. Olin jo aiemmin opinnoissani laatinut raportin tekoälyasetukseen liittyen, joten pystyin hyödyntämään tätä taustatietoa, vaikkakin opinnäytetyöhön päätyi siitä vain murto-osa.

Kyselytutkimuksen avulla haluttiin saada käsitys siitä, millainen tekoälysovelluksen tulisi olla vastatakseen käyttäjien todellisiin tarpeisiin, ja missä laajuudessa vuokralaiset olisivat valmiita käyttämään tällaista sovellusta. Kyselyn toteuttamistavaksi valitsin sähköisen kyselylomakkeen, koska sen avulla voi kätevästi saavuttaa laajan yleisön. Toteutustapa on myös kustannustehokas ja helppo toteuttaa. Sähköinen lomake mahdollisti aineiston ketterän keräämisen ja käsittelyn. Vuokralaiset muodostavat kyselyn otoksen, jonka perusteella saatuja tuloksia voidaan mahdollisesti yleistää koskemaan perusjoukkoa eli kaikkia mahdollisia tekoälyagentin tulevia käyttäjiä (Vehkalahti 2019, 43).

Toisaalta olin tietoinen siitä, että sähköisesti toteutettu kysely ei välttämättä tavoita koko kohderyhmää. Esimerkiksi ikääntyneemmät vuokralaiset eivät ehkä käytä internetiä aktiivisesti. Harkitsin myös paperiversion laatimista, mutta hylkäsin tämän vaihtoehdon aikataulusyistä. Arvioin, että suurin osa kohderyhmästä käyttää digitaalisia kanavia ja palveluita. Vaikka sähköinen kysely ei tavoita kaikkia, se mahdollistaa aineiston keräämisen lyhyessä ajassa. Tämä on olennaista, kun tavoitteena on saada ajankohtaista tietoa tekoälyyn liittyvistä asenteista.

Koska liikumme vielä verraten uudella ja tuntemattomalla alueella, toimeksiantajalla ei ole käytösään objektiivisia mittareita, joita lopputuloksen arviointiin voitaisiin käyttää. Työn onnistumista voidaan sen sijaan arvioida seuraavilla kriteereillä:

- Vastausten määrä ja laatu kyselytutkimuksessa: Saadut vastaukset kertovat aiheita kohtaan osoitetusta kiinnostuksesta. Riittävä määrä vastauksia ja heterogeeninen vastaajajoukko antavat tilastollisesti vahvan pohjan analyysille, mikä lisää tulosten luotettavuutta ja antaa laajemmat mahdollisuudet jatkotoimille. Ne myös osoittavat, että kysely on onnistunut tavoittamaan kohderyhmänsä.
- Toimeksiantajan palaute: Palaute on keskeinen osa onnistumisen arviointia. Toimeksiantajan näkökulmasta on tärkeää, että työ vastaa heidän tarpeisiinsa ja että tuloksia voidaan hyödyntää.
- Jatkokäyttö: Miten hyvin tuloksia voidaan soveltaa käytännön toiminnassa ja jatkokehityksessä? Onnistumista voidaan arvioida esimerkiksi pohtimalla tulosten synnyttämiä kehitysehdotuksia.

6 Työn toteuttaminen

Opinnäytetyön toteutus käynnistyi tietoperustan kokoamisella tammi-helmikuussa 2024. Aihepiiri on laaja ja monialainen, ja tästä syystä osa tietoperustasta toimii aiheen kehyksenä toimintaympäristöä kuvaten ja antaa yleiskäsityksen siitä, millaisessa kokonaisuudessa liikutaan (Kostamo, Airaksinen & Vilka 2022, 56).

Toiminnallisessa opinnäytetyössä voidaan käyttää monenlaisia aineistoja työn tueksi. Kostamon, Airaksisen ja Vilkan (2022, 33) mukaan toimintaa sääteleviä aineistoja ovat esimerkiksi lait ja asetukset, ja ihmisten kokemuksiin perustuvat aineistot koostuvat toimintaympäristössä toimivien havainnoista ja käsityksistä. Jälkimmäiseen koen kuuluvan esimerkiksi pienriitamenttelystä annetut lausunnot, Valtioneuvoston ja Oikeusministeriön laatimat selvitykset ja raportit, sekä EU:n asiantuntijaryhmien tuottamat tutkimukset ja asiakirjat. Toimintaa sääteleviä ja kokemuksiin perustuvia aineistoja käytettiin laajasti tietoperustan pohjana erityisesti oikeusjärjestelmää ja lainsäädäntöä koskeissa osioissa.

Tekoälyä koskevassa osiossa menetelmänä käytettiin enemmän kirjallisuuskatsausta. Kostamon, Airaksisen ja Vilkan (2022, 37) mukaan kirjallisuuskatsaus soveltuu toiminnalliseen työhön, jos alalta on saatavilla tutkimustietoa ja aihepiiriä on laajasti kehitetty ja käsitelty. Tekoäly on monitieteellinen kenttä, joka käsittää runsaasti tutkittua tietoa vuosikymmenien ajalta ja aihetta on lähestytty monista näkökulmista. Kirjallisuuskatsaus avasi väylän tekoälyn syvällisempään ymmärtämiseen ja tämän ymmärryksen soveltamiseen käytännössä. Katsauksen painopiste on kielimallien toiminnassa, tekoälyn mahdollisuuksissa ja riskeissä, sekä eettisessä pohdinnassa.

Tietoperustan muodostuessa myös kyselytutkimuksen rakenne alkoi selkiintyä. Kyselyllä halusin ensinnäkin selvittää, millaisia keinoja vuokralaiset tyypillisesti käyttävät hankkiakseen tietoa tai apua oikeudellisissa asioissa ja kuinka helpoksi tai haastavaksi he nämä tilanteet kokevat. Ymmärrys tiedonhaun ja avun saamisen ongelmakohdista auttaa kehittämään tehokkaampia ja asiakaslähtöisempiä tapoja tarjota oikeudellista tukea.

Kirjoitin tietoperustasta syntyneitä havaintoja ylös, ja pyrin pelkistämään teemoja laadullisen analyysin keinoin sellaiseen muotoon, että niitä voi hyödyntää kyselytutkimuksen laatimisessa. Taulukossa 2 on kuvattu laadullisen analyysin prosessia.

Taulukko 2. Esimerkki havaintojen pelkistämisestä

Havainnot	Pelkistetty teema	Täsmentävät kysymykset
<p>Kielimallien puutteellinen kyky ymmärtää eurooppalaisia kieliä ja kulttuurisia konteksteja</p> <p>Tekoälyn rajoittuneisuus ymmärtää kehoitteita</p> <p>Käyttäjien tietämys tekoälystä yleisesti vähäistä</p> <p>Käyttäjien halu ymmärtää tekoälyn toimintaa ja rajoituksia</p>	<p>Tekoälyn selkeys ja tarkkuus</p>	<p>Ymmärrätkö tekoälyn antamat neuvot oikein?</p> <p>Onko tekoäly riittävän tarkka lain yksityiskohdissa?</p> <p>Pystyykö tekoäly käsittelemään monimutkaisia oikeudellisia kysymyksiä?</p>
<p>Tekoäly ennustaa tuloksia perustuen tilastolliseen analyysiin</p> <p>Tekoäly tuottaa vinoumia sekä hallusinoi</p> <p>Tekoälyn arvopohja</p> <p>Tekoälyn vastuun aukot</p>	<p>Luotettavuus ja eettisyys</p>	<p>Kuinka luotettavaa tekoälyn antama neuvonta on?</p> <p>Onko tekoälysovellus eettisesti ja oikeudellisesti vastuullinen?</p>
<p>Suomalaiset digitaalisesti sivistyneitä kansaa</p> <p>Tekoälyyn suhtautuminen maltillista</p> <p>Generatiivinen tekoäly heikentänyt luottamusta tekoälyä kohtaan</p> <p>Henkilötietojen turvallinen käsittely ja riskien huomioiminen</p>	<p>Tietosuoja, turvallisuus ja sosiaalinen hyväksyntä</p>	<p>Käsitelläänkö henkilökohtaisia tietojani luottamuksellisesti?</p> <p>Onko tekoälyn käyttö oikeudellisenä apuna hyväksyttävää yhteiskunnassa?</p>

Tietoperustan pohjalta syntyi lisäksi hypoteesi siitä, että vaikka laajoista kielimalleista on moneen, eivät ne vielä nykyisellään optimaalisesti sovellu monimutkaisiin oikeudellisiin tehtäviin. Tämän perusteella halusin selvittää, millaisissa tilanteissa vuokralaiset saattaisivat harkita tekoälyn käyttöä ja missä tapauksissa he mieluummin välttävätkin sitä. Loin kyselyyn vuokrasuhteeseen liittyviä skenaarioita, joissa vastaajat saattoivat arvioida omaa suhtautumistaan (kuva 6). Lisäksi pyrin tunnistamaan ja kartoittamaan käyttäjien tekoälyyn liittyviä yleisiä huolia ja kipukohtia, sillä tämä oli yksi toimeksiantajan erityisesti toivoma tieto. Käyttäjillä voi olla monenlaisia ennakkoluuloja, joiden ymmärtäminen on keskeistä, jotta voidaan kehittää menetelmiä luottamuksen rakentamiseksi ja tunnistaa niitä alueita, joilla käyttäjät kaipaavat lisää tietoa tekoälyn turvallisesta käytöstä.

Seuraavassa on lueteltu vuokrasuhteeseen liittyviä tilanteita. Arvioi tilanteet sen mukaan, olisitko valmis ottamaan niissä vastaan tekoälyn vai ihmisen tarjoamaa oikeudellista apua.

- 1 Käyttäisin ehdottomasti tekoälyavustajaa
- 2 Käyttäisin luultavasti tekoälyavustajaa
- 3 En osaa sanoa
- 4 Käyttäisin luultavasti ihmisavustajaa
- 5 Käyttäisin ehdottomasti ihmisavustajaa

Olen allekirjoittamassa vuokrasopimusta, ja minulla on kysymyksiä vuokrasopimuksen ehtoihin liittyen.

Sain ilmoituksen vuokran korottamisesta, ja mietin mihin se perustuu.

Olen ajautunut rahaongelmiin, enkä pysty maksamaan vuokria ajallaan.

Haluan tietää, onko minulla oikeus neuvotella vuokranmaksusta tai sopia maksujärjestelyistä.

Olisin kiinnostunut ottamaan alivuokralaisen, ja haluan selvittää, onko se mahdollista.

Vuokraamani asunto ei ole sellainen kuin luvattiin, ja olen jo allekirjoittanut vuokrasopimuksen. Haluan laatia vuokranantajalle ilmoituksen vuokrasopimuksen purkamisesta.

Sain käräjäoikeudesta haasteen, jossa kerrotaan, että vuokranantaja haluaa minulle hädän. Vuokranantajan mukaan olen aiheuttanut asunnossa häiriötä, ja olen asiassa eri mieltä. Haluan laatia vastineen käräjäoikeudelle ja vaatia selvityksen siitä, mitä häiriötä olen aiheuttanut ja milloin.

Olen muuttanut pois asunnosta, mutta vuokranantaja ei suostu palauttamaan vuokravakuutta. Harkitsen vieväni asian oikeuteen ja tarvitsen apua haastehakemuksen tekemisessä.

Kuva 6. Kuvakaappaus kyselyn hahmotelmasta

Lähetin kyselytutkimuksen alustavan suunnitelman toimeksiantajalle kommentoitavaksi maaliskuussa 2024. Heiltä tuli vihreää valoa, ja lähdin rakentamaan kyselyä Webropol-alustalle. Tämä vaati alkuun opettelua, sillä en ollut aiemmin käyttänyt alustaa. Webropol osoittautui kuitenkin selkeäksi ja käyttäjäystävälliseksi. Pyörittelin kyselyn rakennetta, sanamuotoja ja vastausvaihtoehtoja huolella ja testasin eri yhdistelmiä. Hyvänä apuvälineenä tässä toimi Aki Taanilan Muistilista kyselylomakkeen laatijalle (Taanila 1.4.2019), johon sain linkin opinnäytetyön pienryhmätyöskentelyn yhteydessä. Kyselyn lopullinen muoto noudatti aika pitkälti alkuperäistä suunnitelmaa. Toteutuksen testikäyttäjänä toimi itseni lisäksi it-alalla työskentelevä ulkopuolinen henkilö, joka antoi hyvää ja tarkkanäköistä palautetta ja auttoi viimeistelemään kyselyn lopulliseen muotoonsa.

Kyselytutkimus koostui kahdesta pääteemasta: ensimmäinen liittyi kokemuksiin ja haasteisiin oikeudellisissa ongelmissa, ja toinen tekoälyn käyttöön näiden ongelmien ratkaisemisessa. Kyselyn suunnittelussa kiinnitettiin erityistä huomiota selkeyteen, jotta vastaajien olisi mahdollisimman helppo ymmärtää esitetyt kysymykset. Kysymykset muotoiltiin yksiselitteisiksi ja vastaajilla oli myös mahdollisuus neutraaleihin tai ”en tiedä” -vastauksiin (kuva 7). Mieliä mittaavissa

kysymyksissä käytettiin Likertin viisiportaista asteikkoa, joka on yleinen kyselytutkimuksen mittaus-tapa (Vehkalahti 2019, 35). Kyselytutkimuksen pohja löytyy kokonaisuudessaan liitteestä 1.

Kuinka suhtaudut ajatukseen, että tekoälysovellus antaisi sinulle lakiasioihin liittyvää neuvontaa?
*

Erittäin kielteisesti

Melko kielteisesti

En kielteisesti enkä myönteisesti

Melko myönteisesti

Erittäin myönteisesti

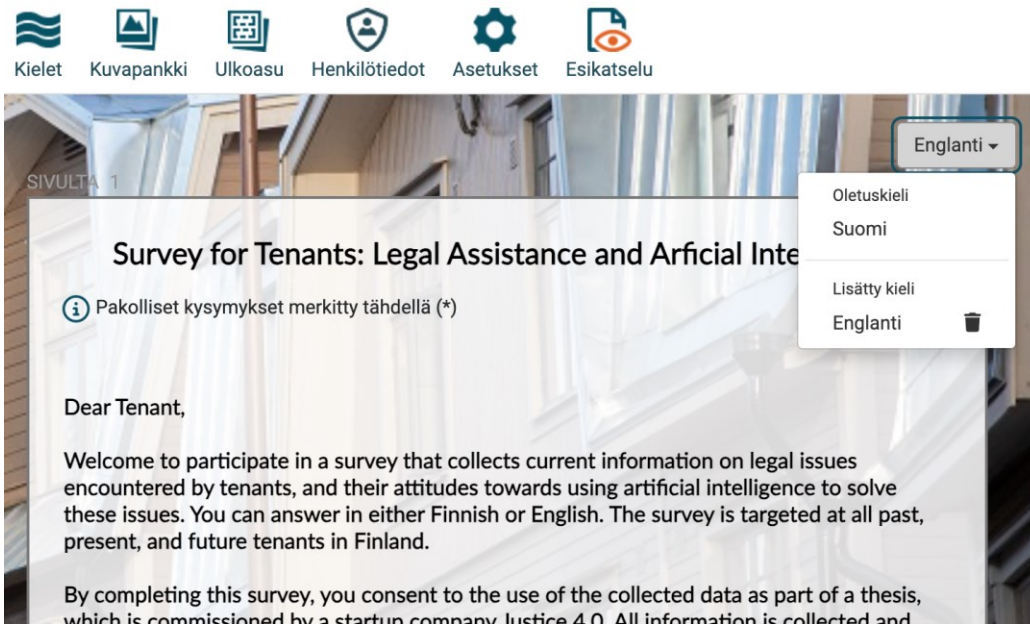
En osaa sanoa

+ Lisää kysymys + Lisää tekstiä/kuvia + Lisää sivunvaihto

Kuva 7. Esimerkki kysymyksen muotoilusta

Demografisista tekijöistä kyselyssä tiedusteltiin vastaajien ikää, asuin-aluetta ja koulutustaustaa. Asuinalueen tiedustelu perustui haluun varmistaa, että kyselyssä saadaan laaja-alainen näkemys koko maasta, eivätkä vastaukset keskity vain yksittäisille alueille. Ikä ja koulutustausta olivat tutkimuksen kannalta kiinnostavia, sillä niiden avulla voi pohtia, onko näillä tekijöillä vaikutusta vastaajien suhtautumiseen tekoälyä kohtaan.

Tässä vaiheessa pysähdyin puntaroimaan sitä, pitäisikö kysely toteuttaa pelkästään suomenkielisenä, vai olisiko mahdollista laatia rinnalle myös englanninkielinen versio. Jälkimmäinen vaihtoehto houkutteli kahdesta syystä: jos kysely on saatavilla sekä suomeksi että englanniksi, se voi tavoittaa laajemman ja monipuolisemman vastaajajoukon. Lisäksi tällä voitaisiin varmistaa se, että englanninkielinen toimeksiantaja saa kyselyn tulokset suoraan hyödynnettäväkseen ilman käännöstarvetta. Kävi ilmi, että toisen kielen lisääminen Webropolissa oli mutkatonta, joten käänsin kyselytutkimuksen vielä kokonaisuudessaan englanniksi. Kyselyyn pystyi tallentamaan lisättyjä kieliä, ja muokkausnäkyvässä työstettävää versiota pystyi vaihtamaan suoraan yläkulman valikosta (kuva 8). Olin jo aiemmin toimittanut englanninkielisen version kyselyn alustavasta rakenteesta toimeksiantajalle, joten käännös ei vaatinut suurta työtä. Aikaa vievin vaihe oli tekstien syöttäminen toistamiseen Webropoliiin.

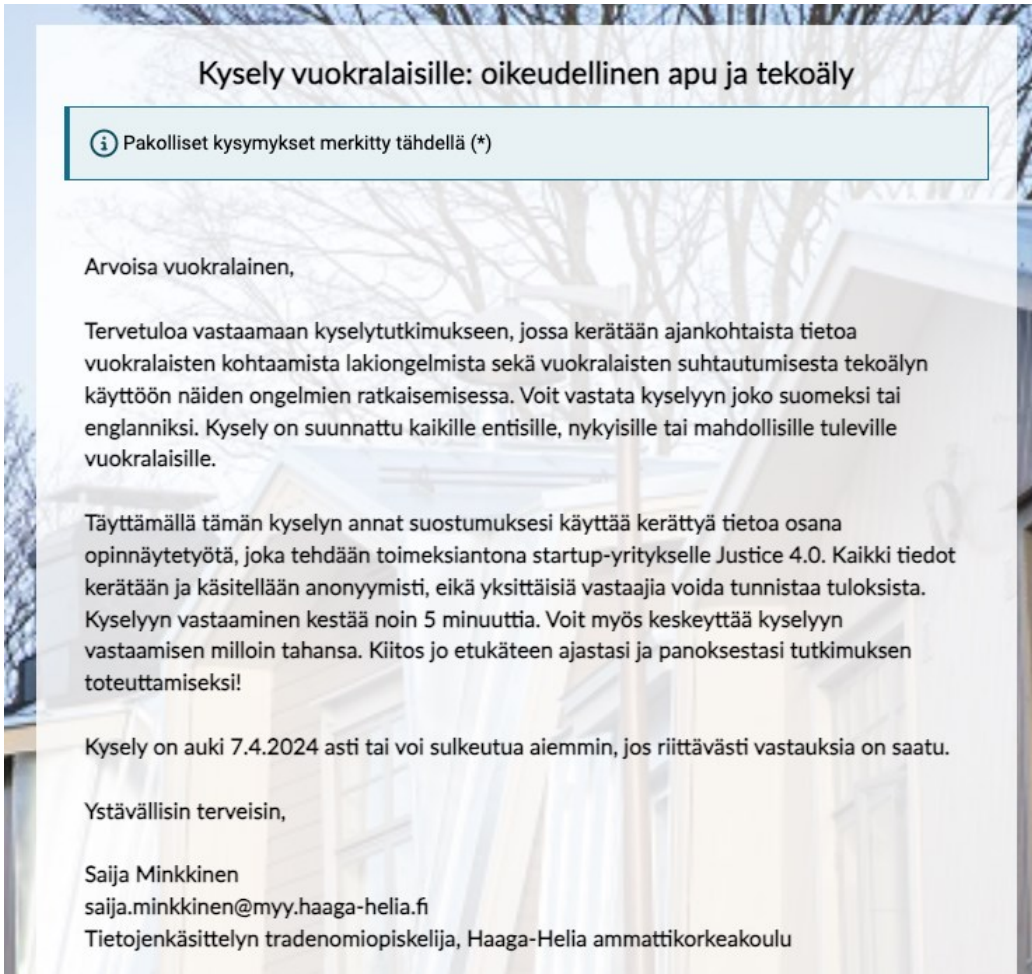
Kuva 8. Kuvakaappaus kyselyn muokkausnäymästä

Kääntämistyössä kokeilin hyödyntää tekoälyä. Syötin osan teksteistä ChatGPT:n 4.0-versiolle, ja tulokset olivat ajoittain epätarkkoja. Esimerkiksi lause ”ymmärränkö tekoälyn ohjeita” kääntyi muotoon ”do I understand AI guidelines”, mikä viittaa enemmän tekoälyyn liittyvien suuntaviivojen ymmärtämiseen, kun taas alkuperäisessä tekstissä viitattiin tekoälyn antamiin ohjeisiin. Nämä kokeilut osoittivat, että vaikka tekoäly toimii mainiona apuvälineenä kielenhuollossa, sen tuottamiin vastauksiin ei voi sokeasti luottaa.

Kyselytutkimus avattiin julkisena nettilinkkinä 21.3.2024 ja sen aukioloajaksi määriteltiin hieman yli kaksi viikkoa. Jaoin nettilinkkiä aktiivisesti eri sosiaalisen median alustoilla, kuten Blueskyssa ja Redditissä. Toimeksiantaja mainosti kyselyä omissa LinkedIn-kanavissaan. Lisäksi markkinoin kyselyä sähköpostilla eri kaupunkien ja kuntien vuokranantajaorganisaatioille sekä erinäisille yhdistyksille, kuten Suomen velalliset ry ja Vuokranantajat ry.

Toiminnallisessa opinnäytetyössä kyselytutkimuksen synnyttämä aineisto voidaan katsoa tulkinnallisen näkökulman aineistoksi. Tällaiset aineistot ovat itse koottuja, ja tietojen keräämisessä tulee noudattaa vastuullisuuden periaatteita. (Kostamo, Airaksinen & Viikka 2022, 35–36.) Kyselytutkimuksessa vastuullisuutta toteutettiin tarjoamalla kaikille avoin pääsy verkkokyselyyn ja keräämällä vastaajista vain olennaiset taustatiedot. Kyselyn tarkoitus ja kohderyhmä tuotiin selkeästi ilmi, vastaaminen tapahtui anonymisti ja osallistuminen oli vapaaehtoista (kuva 9). Kyselytutkimuksen myötä syntyneessä aineistossa korostuu kokemuseräisen tiedon kerääminen opinnäytetyön tavoitteiden mukaisesti. Henkilökohtaiset kokemukset kertovat yhteisöllisesti jaetuista ja yleisesti tunnistettavista kokemuksista ja ennakkokäsityksistä, ja niiden tulkinnassa aineistoa peilataan

opinnäytetyön tietoperustaan, jolloin voidaan arvioida tietojen relevanssia ja saada aikaan uskottavia havaintoja (Kostamo, Airaksinen & Vilkkä 2022, 38).

Kuva 9. Kuvakaappaus kyselyn etusivusta

Kyselyn tuloksia käsitellään opinnäytetyössä vain pintapuolisesti, sillä työn varsinainen toiminnallinen osuus oli kyselytutkimuksen laatiminen ja toteuttaminen. Tulokset antavat kuitenkin tietoa kyselyn onnistumisesta ja auttavat opinnäytetyön keskeisten havaintojen yhteenvedossa. Kyselyyn saatuja vastauksia esitellään tilastollisella kuvailevalla analyysillä. Toimeksiantaja sai aineiston kokonaisuudessaan käyttöönsä tarkempaa analyysia ja hyödyntämistä varten.

Opinnäytetyön johtopäätöksiin poimittiin mukaan ydinkohtia tietoperustan ja kyselytutkimuksen pohjalta syntyneistä ajatuksista. Käyttäjien kokemia kipupisteitä ja niihin pohdittuja ratkaisuehdotuksia listattiin lyhyesti tukemaan käyttäjälähtöistä ja vastuullista kehitystä. Laadin toimeksiantajalle opinnäytetyön havainnoista erillisen englanninkielisen selvityksen, jossa hyödynsin muun muassa SWOT-analyysia. Tämä selvitys jätettiin kuitenkin pois opinnäytetyöstä, koska se on sisällöltään päällekkäinen työssä käsiteltyjen asioiden kanssa.

7 Kyselytutkimuksen tulokset

Kyselyyn osallistui yhteensä 110 vastaajaa aikavälillä 21.3.2024-7.4.2024. Vastaajista huomattava enemmistö (65 %) oli 20–39-vuotiaita. Alle 20-vuotiailta ei saatu lainkaan vastauksia. 50-vuotiaat ja sitä vanhemmat muodostivat noin 21 % vastaajista. Asuinalueen osalta melkein puolet vastaajista oli pääkaupunkiseudulta (46,4 %), mutta vastauksia saatiin kuitenkin joka puolelta Manner-Suomea. Koulutustaustaltaan 37 % vastaajista oli suorittanut korkeimpana tutkintonaan alemman korkeakoulututkinnon. Toisen asteen koulutuksen suorittaneita oli 34 %, ja ylemmän korkeakoulun suorittaneita 24 % vastaajista.

Ikäjakauma voi viitata siihen, että nuoremmat vastaajat kokivat vuokra-asioihin liittyvät oikeudelliset kysymykset ajankohtaisina ja merkityksellisinä. Vaikka nuoret aikuiset ja keski-ikäiset ovat eniten edustettuina, myös vanhempien vastaajien osallistuminen on huomionarvoista. Vuokra-asioihin liittyvät oikeudelliset kysymykset ja tekoälyn käyttö näyttävät kiinnostavan monia ikäryhmiä.

Vastausten perusteella (kuva 10) vuokralaiset ovat hakeneet tietoa oikeudellisiin ongelmiinsa monipuolisesti eri lähteistä. Käytetyimpiä lähteitä ovat viranomaisten verkkosivustot (64 % vastaajista), oikeustietokannat ja oikeustapaukset (50 %) sekä ystävät, perhe, tuttavat tai kollegat (45 %). Vähiten käytettyjä lähteitä olivat yliopistojen ja tutkimuslaitosten julkaisut (4 %), kirjastot ja julkiset asiakirjat (4 %), lakiasiantoimistot (5 %) ja oikeusaputoimistot (5 %). Vastaajista 6 % kertoi käyttäneensä tekoälyä tiedonhakuun. Vastaajista 11,8 % ilmoitti, ettei ole hakenut lainkaan tällaista tietoa.

	n	Prosentti
Viranomaisten verkkosivustot (esim. oikeus.fi, poliisi.fi)	70	63,6%
Viranomaisten asiakaspalvelut	19	17,3%
Sosiaalinen media, keskustelupalstat, podcastit	27	24,5%
Uutissivustot ja -portaalit	22	20,0%
Perinteiset mediat ja painetut julkaisut	10	9,1%
Lakiasiantoimistot	5	4,5%
Oikeusaputoimistot	6	5,5%
Oikeustietokannat ja oikeustapaukset (esim. Finlex, Edilex)	55	50,0%
Oikeudellinen kirjallisuus ja julkaisut	16	14,5%
Yliopistojen ja tutkimuslaitosten julkaisut	4	3,6%
Ystävät, perhe, tuttavat tai kollegat	50	45,5%
Tekoäly (esim. ChatGPT, Copilot)	7	6,4%
Ammattiliitot, järjestöt ja neuvontapalvelut	33	30,0%
Kirjastot ja julkiset asiakirjat	4	3,6%
En ole hakenut tietoa	13	11,8%

Kuva 10. Vastausten jakautuminen tiedonhakuun liittyvässä kysymyksessä

Vastaajia pyydettiin arvioimaan sitä, kuinka helppoa tai vaikeaa heidän oli ollut löytää luotettavaa tietoa käytetyistä lähteistä. Näissä kokemuksissa oli paljon hajontaa. Yleisesti myönteisimpiä arvioita saivat sellaiset lähteet, jotka tarjoavat selkeää, virallista ja erikoistunutta tietoa, kuten viranomaisten sivustot, oikeustietokannat sekä ammattiliitot, järjestöt ja neuvontapalvelut. Toisaalta merkittävä osa vastaajista koki nämä lähteet myös vaikeiksi. Tämä voi kertoa siitä, että vaikka lähteet tarjoavat asiantuntevaa ja kohdennettua tietoa, niissä navigointi ei välttämättä ole kaikille sujuvaa.

Vaikeimmiksi lähteiksi tiedonhakuun koettiin perinteiset mediat sekä sosiaalinen media. Painetun median ja uutissivustojen osalta tämä voi johtua siitä, että ne tarjoavat enemmän yleistietoa ajankohtaisista oikeudellisista teemoista, mutta tiedot eivät ole syvällisiä tai yksityiskohtaisia. Sosiaalisen median osalta selittävänä tekijänä voi olla tiedon epäluotettavuus, hajanaisuus ja vaihteleva laatu. Vaikka eri mediat ovat tietolähteinä laajasti ja helposti saatavilla, niiden tarjoama sisältö ei välttämättä vastaa vaatimuksia tiedon tarkkuuden, ajantasaisuuden ja todenperäisyyden suhteen.

Seuraavaksi kartoitettiin vuokralaisten kohtaamia oikeudellisia haasteita. Vastauksista ilmenee, että epäselvyyksiä voi tulla monipuolisesti vastaan vuokrasuhteen eri vaiheissa, aina vuokrasopimuksen solmimisesta vuokrasuhteen jälkeiseen aikaan. Eniten haasteita oli kohdattu vuokrasopimuksen ehtoihin, vuokra-asunnon kuntoon, vuokran muutokseen ja vuokravakuuden palauttamiseen liittyvissä kysymyksissä (kuva 11).

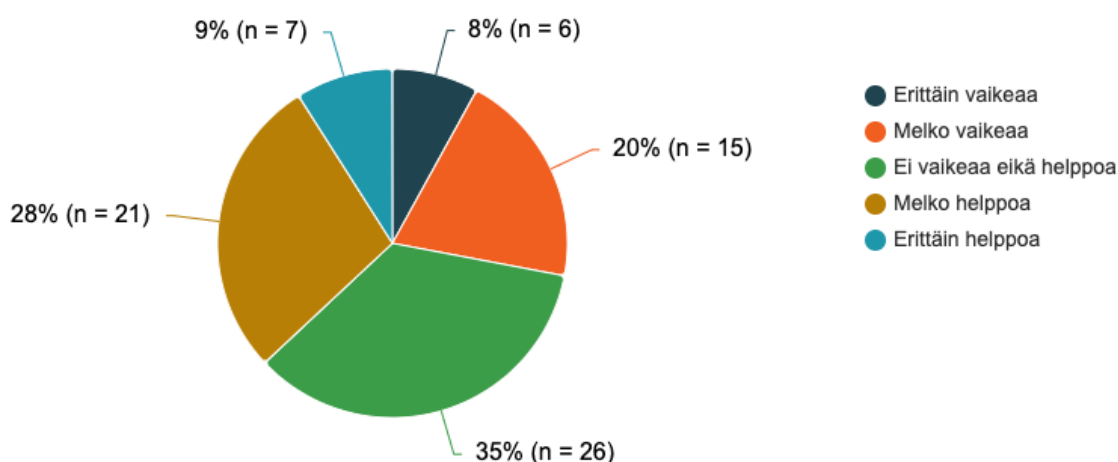
	n	Prosentti
Vuokrasopimuksen tekeminen	20	18,2%
Vuokrasopimuksen ehdot (esim. vuokran määrä, vuokravakuus)	32	29,1%
Vuokran maksaminen	6	5,5%
Vuokran muutos (esim. vuokran korottaminen)	22	20,0%
Vuokra-asunnon kunto	25	22,7%
Huoneiston hallinnan luovutus	10	9,1%
Huoneiston omistajan vaihtuminen	6	5,5%
Vapautus vuokran maksamisesta tai vuokran alentaminen (esim. olennaista haittaa tai häiriötä aiheuttavat asunnon korjaustyöt)	18	16,4%
Alivuokralaisuus	10	9,1%
Varoituksen saaminen (esim. häiritsevä elämä, huoneiston huono hoito)	7	6,4%
Vuokrasuhteen päättymisen (esim. määräaikaisen vuokrasopimuksen voimassaolon umpeutuminen)	5	4,5%
Vuokrasuhteen irtisanominen (esim. toistaiseksi voimassa olevan sopimuksen irtisanominen)	17	15,5%
Vuokrasuhteen purkaminen (esim. sopimusrikkomus, huoneiston puutteellinen kunto, vuokranmaksun laiminlyöminen)	11	10,0%
Vuokralaisen häätäminen	6	5,5%
Vuokravakuuden palauttaminen	21	19,1%
Muuttopäivä	10	9,1%
Jokin muu, mikä?	3	2,7%
En ole kohdannut mitään näistä	35	31,8%

Kuva 11. Vuokrasuhteessa kohdattuja oikeudellisia haasteita

Noin kolmasosa vastaajista (32 %) ei ollut kohdannut vuokrasuhdetta koskevia oikeudellisia haasteita. Lähes puolet (47 %) näin vastanneista edusti ikäryhmää 20–29 vuotta, kun taas toisissa ikäryhmissä prosenttiosuus oli huomattavasti alhaisempi. Esimerkiksi 30–39-vuotiaista vain 17 % vastaajista ilmoitti, ettei ole kohdannut haasteita.

Lisäksi avoimeen vastausvaihtoehtoon annettiin vastauksena seuraavat tilanteet: vuokrakohteen haltuunotto omistajan velan vuoksi, naapurien häiritsevä elämä, sekä vuokranantajan puutteellinen ymmärrys lemmikin kasvamisesta, jonka myötä syntyi uhkailua vuokrasopimuksen purkamisesta.

Vastaajia pyydettiin arvioimaan, kuinka vaikeaa tai helppoa tilanteen tai tilanteiden ratkaiseminen heidän kokemuksensa mukaan oli (kuva 12). 28 % vastaajista arvioi ratkaisemisen melko vaikeaksi tai erittäin vaikeaksi. 35 % vastaajista suhtautui asiaan neutraalisti, eikä pitänyt ratkaisemista vaikeana tai helppona. 37 % vastaajista arvioi ratkaisemisen sujuneen melko helposti tai erittäin helposti.

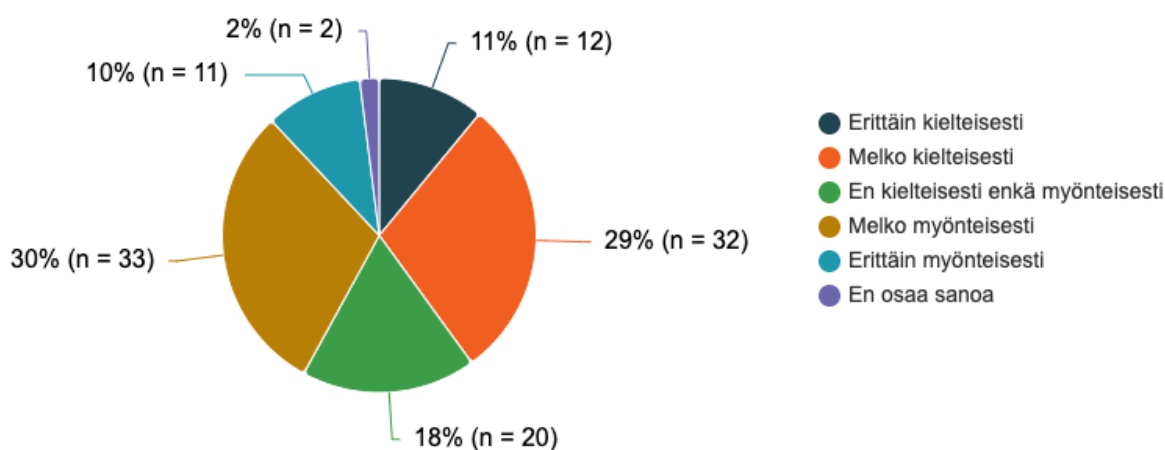

Kuva 12. Oikeudellisten haasteiden ratkaisemisen koettu vaikeusaste

97 % vastaajista ei käyttänyt asian ratkaisemisessa oikeudellista avustajaa. Kun tälle tiedusteltiin syytä, suuri osa vastaajista (69 %) kertoi, että ei tarvinnut avustajaa. Muista vastauksista ilmenee erityisesti, että oikeudellinen apu koettiin liian kalliiksi (27 %). Vastaajilla oli myös epäselvyyttä siitä, mistä oikeudellista apua olisi voinut hakea (15 %), olisiko avustajaa ylipäänsä voinut käyttää (14 %) tai olisiko vastaaja ollut oikeutettu oikeusapuun (18 %).

Vastaukset osoittavat, että kustannukset koetaan merkittäväksi esteeksi oikeudellisen avun käytölle. Lisäksi vastaukset viittaavat siihen, että tietoisuus oikeudellisen avun saatavuudesta ja kriteereistä on puutteellista, mikä voi estää vuokralaisia hyödyntämästä tarjolla olevia oikeudellisia resursseja tehokkaasti. Vastaajista 12 % suhtautui skeptisesti oikeudellisen avun tehokkuuteen, eikä uskonut oikeudellisesta avusta olevan hyötyä. Tämä voi viitata aiempiin negatiivisiin kokemuksiin tai yleiseen epäluottamukseen järjestelmää kohtaan.

Seuraavaksi tiedusteltiin vastaajien yleistä suhtautumista tekoälyn käyttöön oikeudellisena avustajana (kuva 13). Tulokset osoittavat jakautuneen mielipiteen. Yhteensä 40 % vastaajista suhtautui erittäin kielteisesti tai melko kielteisesti ajatukseen tekoälystä oikeudellisena neuvonantajana. Niin ikään melko myönteisesti tai erittäin myönteisesti suhtautuvia oli yhteensä 40 % vastaajista. Neutraalia mieltä oli 18,2 % vastaajista, ja 1,8 % vastaajista ei osannut sanoa mielipidettään.

Kuva 13. Vastaajien yleinen suhtautuminen tekoälyn käyttöön

Ikäryhmittäin tarkasteltaessa erittäin kielteinen suhtautuminen oli vähäisintä 20–29-vuotiailla vastaajilla, ja korkeinta yli 60-vuotiailla vastaajilla. Koulutustaustan mukaan tarkasteltuna ne, jotka olivat suorittaneet alemman korkeakoulututkinnon, suhtautuivat kaikkein positiivisimmin tekoälyn käyttöön.

Vastaajien huoli tekoälyn kyvyistä näyttää olevan yhtä merkittävä kuin usko tekoälyn potentiaaliin. Kielteisesti ajattelevien suuri määrä viittaa tarpeeseen saada lisäinformaatiota tekoälyn mahdollisuuksista ja rajoituksista, mikä voi auttaa vähentämään kielteisiä asenteita ja kasvattamaan luottamusta. Myönteisesti suhtautuvien määrä kertoo avoimuudesta ja mahdollisesta kiinnostuksesta tekoälyn tarjoamiin uusiin ratkaisuihin.

Vastaajille annettiin erilaisia vuokrasuhteeseen liittyviä ongelmatilanteita ja heitä pyydettiin arviomaan sitä, olisivatko he valmiita ottamaan tilanteen ratkaisemisessa vastaan mieluummin ihmisen vai tekoälyn tarjoamaa oikeudellista apua. Selkeä enemmistö vastaajista suosi ihmisen antamaa avustusta kaikissa esitetyissä tilanteissa. Ihmisavustajan käyttö korostui erityisesti tilanteissa, jotka ovat henkilökohtaisesti merkittäviä ja monimutkaisia. Myös kiinnostusta tekoälyavustajaa kohtaan oli tilanteissa, joissa oli kyse enemmän tiedonhakemisesta tai yleisistä neuvontatarpeista. Kuitenkin vain hyvin pieni osuus vastaajista sanoi, että käyttäisi ehdottomasti tekoälyavustajaa. Tämä voi viitata siihen, että tekoälyä voidaan pitää hyödyllisenä työkaluna perusasioiden selvittämiseen,

mutta kun tilanteet muuttuvat henkilökohtaisemmiksi ja niillä on merkittäviä seurauksia, ihmisavustajan asiantuntemusta arvostetaan enemmän.

Seuraavaksi pyydettiin arvioimaan erinäisiä tekoälyyn liittyviä kipukohtia sen mukaan, miten suurta epävarmuutta ne vastaajissa herättävät. Lähes 63 % vastaajista koki suurta tai melko suurta epävarmuutta tekoälyn tarkkuudesta lain yksityiskohtien suhteen. Lisäksi epävarmuus tekoälyn antaman neuvon luotettavuudesta oli korkea. Yli 70 % vastaajista ilmaisi vähintään kohtalaista epävarmuutta siitä, pystyykö tekoäly käsittelemään monimutkaisia oikeudellisia kysymyksiä. Eniten haajontaa oli henkilökohtaisten tietojen luottamuksellista käsittelyä koskevassa kohdassa sekä tekoälysovelluksen eettisyyttä ja vastuullisuutta koskevassa kohdassa. Vähiten epävarmuutta koettiin siinä, onko tekoälyn käyttö oikeudellisena apuna yhteiskunnallisesti hyväksyttävää, tai ymmärrettäänkö tekoälyn antamat neuvot oikein.

Vastausten perusteella käyttäjillä on huomattava varaus tekoälyn kykyihin oikeudellisen neuvonnan ja lain tulkinnan alueella. Tämä korostaa tarvetta parannella tekoälyn tarkkuutta ja kykyä käsitellä oikeudellisia yksityiskohtia. Vastausten mukaan osa käyttäjistä kuitenkin myös kokee jonkinasteista varmuutta tekoälyn käytössä ja he luottavat omaan kykyynsä ymmärtää tekoälyn antamat vastaukset.

Vastaajilta tiedusteltiin, millaiset tekoälyn ominaisuudet voisivat myönteisesti vaikuttaa suhtautumiseen tekoälystä oikeudellisena avustajana (kuva). Eniten ääniä sai tekoälyn kehittäminen yhteistyössä oikeudellisten asiantuntijoiden kanssa (67 %), tekoälyn osoitetut onnistumiset oikeudellisissa tapauksissa (64 %) ja viranomaisten hyväksyntä ja suositukset (62 %).

	n	Prosentti
Tekoälyn osoitetut onnistumiset oikeudellisissa tapauksissa	70	63,6%
Selkeä selonteko siitä, miten tekoäly toimii	38	34,5%
Tekoäly on kehitetty yhteistyössä oikeudellisten asiantuntijoiden kanssa	74	67,3%
Eettisyys ja läpinäkyvyys päätöksenteossa	54	49,1%
Viranomaisten hyväksyntä ja suositukset	68	61,8%
Henkilökohtaiset suositukset ihmisiltä, joilla on positiivisia kokemuksia	30	27,3%
Jokin muu, mikä?	9	8,2%
Ei mikään näistä	5	4,5%
En osaa sanoa	8	7,3%

Kuva 14. Tekoälyn ominaisuudet, jotka voisivat myönteisesti vaikuttaa suhtautumiseen

Poimintoja vapaassa tekstikentässä annetuista vastauksista:

”Nykyiset tekoälyt eritoten ne jotka perustuvat lähes pelkästään kielimalleihin (eli käytännössä kaikki) hallusinoivat liikaa, että luottaisin niiden neuvoihin. Tekoälyjen tulisi siis kehittyä merkittävästi nykyisestä että luottaisin niille näin tärkeän asian käsittelyä tai että suhtautuisin sen antamiin vastauksiin muuten kuin pienenä kuriositeettinä.”

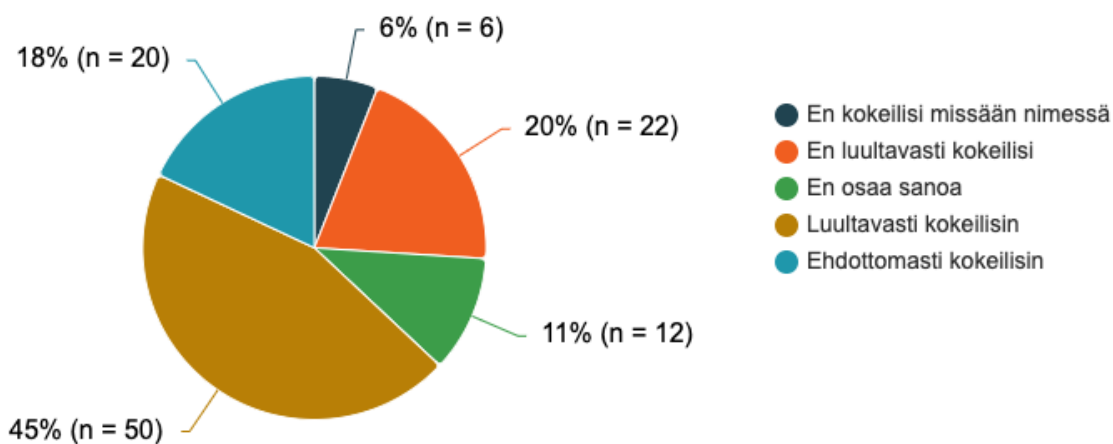
”Tieto siitä, millaisella datalla tekoäly on opetettu ja ketkä ovat olleet sitä kehittämässä.”

”Raha. Tekoälyn tulisi olla ilmainen tai huomattavasti halvempi kuin ihminen. Lisäksi tekoälyllä tulee olla vastuu virheellisistä neuvoista, kuten ihmisillä”

”Tekoäly antaa vastauksissaan tarkat ja totuudenmukaiset lähdeviittaukset, joista on mahdollista itse tarkistaa vastausten oikeellisuus.”

”Henkilökohtainen kokemus siitä, että tekoäly ei tämän tyyppisen aihealueen tapauksessa hallusinoisi merkittävästi. Toki silti tarkistaisin itse mitä se ehdottaa.”

Kyselyn loppuksi vastaajilta kysyttiin, kuinka todennäköisesti he kokeilisivat oikeudellista tekoälyavustajaa, jos sellainen olisi nyt saatavilla. Vastaajista suuri osa olisi valmis kokeilemaan tällaista avustajaa (kuva 15).

Kuva 15. Kyselyn loppuksi esitetty kysymys siitä, kokeilisiko vastaaja tekoälyavustajaa

8 Pohdinta

8.1 Johtopäätökset

Vuokralaisten voi olla nykyisellään haastavaa saada apua oikeudellisiin ongelmiinsa, erityisesti suuren taloudellisen riskin vuoksi. Tavallinen vuokralainen todennäköisesti tarvitsee oikeudellista avustajaa oman asiansa hoitamisessa, varsinkin jos tilanne on henkilökohtaisesti merkittävä tai monimutkainen. Suunniteltu pienriitamenettely tai muu vastaava kevennetty oikeudenkäyntimenettely voisi alentaa vuokralaisen kynnystä hakea oikeutta. Kyselytutkimuksen perusteella vuokralaiset osaavat käyttää tiedonhakuun monipuolisesti eri lähteitä. Kuitenkin osa kyselyyn vastanneista kokee tiedonhaun myös vaikeaksi.

Käytännössä vuokralaisen keinot hakea oikeutta riita-asioissa ovat:

- Reklamaatio: Tehdään yleensä kirjallisesti, ja siinä kuvataan koetut ongelmat ja pyydetään niiden korjaamista. Reklamaation tekeminen ei yleensä vaadi avustajan käyttöä, mutta jos tilanne muuttuu monimutkaiseksi tai vuokranantaja ei reagoi reklamaatioon, vuokralainen voi tarvita oikeudellista apua oikeuksiensa varmistamiseksi.
- Kuluttajaneuvonta: Tarjoaa maksutonta yleisneuvontaa erimielisyyksissä ja auttaa vuokralaista ymmärtämään oikeuksiaan. Neuvonnan pyytämiseen ja saamiseen ei tarvita oikeudellista avustajaa.
- Kuluttajariitalautakunta: Puolueeton ja riippumaton elin, joka ottaa käsiteltäväkseen riita-asioita. Lautakunnan päätökset ovat suosituksia eivätkä sido osapuolia, mutta niitä noudatetaan usein. Lautakuntaan voi ottaa yhteyttä ilman avustajaa, mutta oikeudellisen asiantuntemuksen hyödyntäminen voi olla eduksi monimutkaisten asioiden käsittelyssä.
- Yleinen tuomioistuin: Lopullinen paikka ratkaista vuokra-asioihin liittyvät riitatilanteet. Oikeusprosessit ovat usein monimutkaisia ja valtaosa käyttää riita-asioissa oikeudellisen avustajan, kuten asianajajan, apua. Avustaja voi auttaa valmistelemaan tarvittavat asiakirjat, esittämään asian oikeudessa ja neuvoa oikeusprosessin eri vaiheissa.

Valtionhallinnon tasolla oikeusjärjestelmän haasteet, kuten korkeat oikeudenkäyntikulut ja pitkät käsittelyajat on tunnustettu, ja niiden parantamiseksi tehdään kehitystyötä. Ihanteellisesti oikeuden hakemisen ja saamisen ei pitäisi riippua yksilön taloudellisesta tilanteesta tai muista vastaavista tekijöistä. Tekoälypohjainen työkalu voi olla yksi keino avustaa vuokralaisia heidän oikeuksiensa ja mahdollisten toimintatapojen selvittämisessä. Helppokäyttöisellä sovelluksella, joka neuvoo ja opastaa vuokralaisia oikeudellisissa kysymyksissä, voidaan mahdollisesti saavuttaa samat hyödyt kuin esimerkiksi kuluttajaneuvonnalla.

Nykytiedon valossa tekoäly ei kuitenkaan vielä kykene korvaamaan ihmisavustajaa, vaan sen rooli on ensisijaisesti tukea ja ohjata käyttäjää, eikä sitä tulisi varauksetta käyttää ratkaisuna merkittäviin oikeudellisiin kysymyksiin. Kyselytutkimuksen perusteella vuokralaisten suhtautuminen on linjassa sen hypoteesin kanssa, että laajat kielimallit eivät vielä suoriudu oikeudellisista tehtävistä yhtä luotettavasti kuin ihminen. Tekoälyn hyödyntäminen oikeudellisessa neuvonnassa edellyttää kielimallien kehittämistä, luottamuksen rakentamista ja tietoisuuden lisäämistä. Taulukossa 3 on hahmoteltu käyttäjien yleisiä huolenaineita ja niiden ratkaisuehdotuksia.

Taulukko 3. Tekoölyyn liittyviä kipukohtia ja niiden mahdollisia ratkaisuja

Kipukohta	Ratkaisuehdotus
Ymmärrätkö tekoälyn antamia ohjeita?	Tekoälyn tulisi ymmärtää tavallista kieltä ja kommunikoida käyttäjän kanssa selkeästi. Tekoälyn tulisi perustella vastauksensa sen tasoisesti, että käyttäjä ymmärtää asian merkityksen ja pystyy tarvittaessa tarkastamaan tiedon paikkansapitävyyden.
Voiko tekoälyn neuvontaan luottaa?	Tekoälyn luotettavuutta voi parantaa kattavalla ja edustavalla koulutusaineistolla, tehokkaalla määrittelyllä ja riskienhallinnalla, sekä toiminnan jatkuvalla testaamisella ja arvioinnilla. Käyttäjien luottamusta tekoälyä kohtaan voi parantaa avoimuudella, läpinäkyvyydellä ja selkeällä kuvauksella tekoälyn toimintaperiaatteista.
Ymmärtääkö tekoäly oikeudellisia yksityiskohtia ja monimutkaisia kysymyksiä?	Tekoälyn testaaminen oikeustapauksilla ja sen kehittäminen yhteistyössä oikeudellisten asiantuntijoiden kanssa auttaa kouluttamaan tekoälyä kohti suuntaa, jossa se osaa käsitellä oikeudellista aineistoa laadukkaammin.
Käsitelläänkö henkilötietojani luottamuksellisesti?	Yksityisyyden suojan ja tietoturvan merkityksen korostaminen sekä tekoälyn vastuullinen ja eettinen kehittäminen lisäävät luottamusta toiminnan asianmukaisuuteen.
Kuka on vastuussa, jos tekoäly tekee virheen?	Vastuukysymykset tekoälyn kohdalla ovat monimutkaisia, ja käyttäjälle tulisi tehdä selväksi, miten tekoäly toimii ja miten sen vastauksiin pitäisi suhtautua.
Millaisella aineistolla tekoäly on koulutettu?	Tekoälyn kouluttaminen laadukkaalla, monipuolisella ja oikeudellisesti relevantilla aineistolla ja koulutusaineiston läpinäkyvyys käyttäjälle auttavat muodostamaan käsityksen tekoälyn luotettavuudesta.
Kuka tekoälyn on rakentanut?	Tekoälyn kehittäjien arvot ja motiivit tulisi tehdä selväksi. Lisäksi tulisi korostaa sitä, että kehittäjillä on tarvittavaa osaamista ja he työskentelevät yhteistyössä oikeudellisten asiantuntijoiden kanssa sen varmistamiseksi, että tekoäly vastaa oikeudellisen neuvonnan vaatimuksia.

8.2 Jatkokehitysideat

Työssä tunnistettiin seuraavia alueita, joissa tekoälyä voisi hyödyntää tukityökaluna oikeudellisissa tehtävissä:

- Tapausanalyysi: Tekoäly voi auttaa analysoimaan oikeustapauksia ja oikeuskirjallisuutta, tunnistaa olennaisia rakenteita ja vertailla aiempia ratkaisuja käsillä olevan tapauksen kanssa.
- Asiakirjojen laadinta: Tekoäly voi auttaa laatimaan oikeudellisia asiakirjoja hyödyntäen käytössä olevia, vakiintuneita pohjia ja asiakkaan tarjoamia tietoja.
- Yleinen neuvonta: Vaikka tekoäly ei ymmärrä täyttä kontekstia tai esimerkiksi asiakkaan tunnetiloja, se voi tarjota perustasoista oikeudellista tietoa ja neuvoa asiakasta perustuen lakiin ja oikeuskäytäntöihin.
- Prosessien hallinta: Tekoäly voi auttaa oikeudellisten prosessien hallinnassa, kuten aikataulujen seurannassa ja määräaikojen muistamisessa.

EU:n tekoälyasetus tulee asettamaan rajoituksia ja vaatimuksia tekoälyjärjestelmille niiden suunnitellun käyttötarkoituksen perusteella. Lakia soveltavat tekoälyratkaisut luokitellaan korkean riskin luokkaan, mutta lopullinen muotoilu on vielä epäselvää – koskeeko tämä vain julkishallinnon toimijoita? Tekoälyasetus on kuitenkin vasta alkusoittoa laajemmalle keskustelulle siitä, miten tekoälyä tulisi säännellä, ja tässä vaiheessa on järkevää ottaa huomioon asetuksen tiedossa olevat rajoitukset ja vaatimukset ja arvioida, miten se vaikuttaa tekoällyn tekniseen kehitykseen Suomessa.

Tuotekehityksen kannalta on tärkeää ymmärtää Suomen oikeusjärjestelmää kokonaisuudessaan, jos harkitaan tekoälytyökaluja, joka auttavat myös esimerkiksi lomakkeiden täyttämässä ja asiakirjojen laatimisessa. Ei ole tarkoituksenmukaista, että tekoäly tuottaisi sellaista aineistoa, jota esimerkiksi tuomioistuimet eivät pysty prosessoimaan. Sen sijaan olisi hyödyllistä, jos työkalu tietää ja tuntee oikeusjärjestelmän prosessit, asiakirjat ja muutoseikat, jolloin se voi tukea tehokkaasti oikeuden toteutumista.

Oikeusjärjestelmän kehityshankkeita on syytä pitää silmällä, koska niistä voi saada tietoa jo käytössä olevista ja toteutettavista sähköisistä järjestelmistä, standardoiduista lomakkeista, rajapinoista ja julkisesti saatavilla olevista aineistoista. Esimerkiksi jos tekoäly voi auttaa prosessoimaan asiakirja-aineiston suoraan tuomioistuimen järjestelmien kanssa yhteensopivaan muotoon, se parantaisi koko prosessin sujuvuutta kautta linjan.

EU:n tekoälyyn liittyviin projekteihin, rahoitushankkeisiin ja tukitoimintoihin tutustuminen voi tarjota suuntaviivoja tekoällyn kehittämistyöhön. EU pyrkii aktiivisesti tukemaan erityisesti startup-yrityksiä vastuullisen, eurooppalaisen tekoällyn kehittämisessä. Tämä tuki voi olla hyödyksi yritykselle, jonka

tavoitteena ei ole palvella pelkästään Suomen markkinoita, vaan tarjota ratkaisuja koko Eurooppaan.

8.3 Tavoitteiden saavuttaminen ja oman oppimisen pohdinta

Kyselytutkimus laadittiin ja toteutettiin suunnitellussa aikataulussa. Kyselyyn saatiin yhteensä 110 vastausta, joka on mielestäni ihan kelpo otos opinnäytetyöhön. Tulosten luotettavuutta ja kattavuutta arvioitaessa on huomioitava, että kyselyn toteutustapa saattoi karsia pois potentiaalisia vastaajia, jotka eivät käytä internetiä säännöllisesti. Kysely tavoitti kuitenkin kohderyhmää monipuolisesti ja vastaajat olivat aktiivisia, joten arvioin kokonaisuuden onnistuneeksi.

Toimeksiantajan palaute opinnäytetyöstä oli erittäin positiivista. Yrityksen mielestä tutkimus oli kattava ja puolueeton, ja se tarjosi uusia näkemyksiä ja ideoita tekoälytyökalun kehittämiseen. Toimeksiantajan arvion mukaan he pystyvät hyödyntämään kyselyn tutkimuksia monipuolisesti liiketoiminnassaan. Tajusin myöhemmin, että olisin voinut kysyä palautetta kyselytutkimuksesta myös vastaajilta. Tämä olisi voinut tuoda lisää perspektiiviä onnistumisen arviointiin. Olen kuitenkin erityisen iloinen toimeksiantajan palautteesta ja kiitollinen hyvin sujuneesta yhteistyöstä ja oppimisprosessista.

Työn aikana tuli selväksi, että alueella on vielä paljon kehitettävää. Tyhjentävää vastausta siihen kysymykseen, voiko tai eikö tekoäly voi toimia oikeudellisena avustajana, on mahdoton antaa. Enemmänkin on kyse siitä, missä laajuudessa ja minkälaisissa tehtävissä tekoäly voisi soveltua käytettäväksi, ja missä tekoäly ei pysty vielä toimimaan ihmisen veroisesti. Syntyneiden havaintojen perusteella tunnistettiin jatkokehityksen kannalta tärkeitä alueita, joihin tarttumalla toimeksiantaja voi suunnitella ja kehittää vastuullisia strategioita projektin eteenpäin viemiseksi.

Opinnäytetyöprosessin aikana pääsin sukeltamaan syvälle oikeudenhoidon kehittämishankkeisiin ja tekoälyn ominaisuuksiin, ja aihepiiri oli todella kiinnostava. Sain paljon lisätietoa tekoälystä ja opin myös menetelmiä kyselytutkimuksen suunnitteluun ja toteuttamiseen. Työstin opinnäytetyötä samalla kun kävin osa-aikaisesti töissä, joten välillä oli vaikea löytää aikaa keskittymiselle ja tekstin tuottamiselle. Kevään aikana myös omat ja perheenjäsenten sairastelut aiheuttivat ylimääräistä stressiä ja aikataulullisia paineita. Lisäksi projektin laajuus ja aiheen monimutkaisuus toivat hetkitäin eteen ylitsepääsemättömiltä tuntuvia esteitä, mutta aina jostain löytyi keino palata takaisin ruotuun ja jatkaa eteenpäin. Ammatillisen kokemuksen ansiosta pystyin aika rutiininomaisesti tunnistamaan ja käsittelemään relevanttia tietoa, mutta suurten aineistojen edessä oli siitä huolimatta usein punainen lanka hukassa. Projekti antoi paljon oppia oman rajallisuuden tunnustamisesta ja auttoi sen oivalluksen äärelle, että täydellisyys tavoittelu voi estää maaliin pääsemisen.

Lähteet

Alastalo, M. & Borg, S. s.a. Tutkimuksen analyysivaihe. Teoksessa Kvantitatiivisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Tampere. Luettavissa:

<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvanti/numerolukutaito/analyysi/>. Luettu: 8.4.2024

Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Vastapaino. Tampere.

Anttila, J., Djakonoff, V. & Ståhlhammar, E. 2023. EU:n tekoälyasetusehdotuksen vaikutukset suomalaisyritysten liiketoimintaympäristöön. Demos Helsinki. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. 2023:46. Työ- ja elinkeinoministeriö. Helsinki. Luettavissa: <https://tem.fi/julkaisu?pu-bid=URN:ISBN:978-952-327-613-0>. Luettu: 25.3.2024.

Aunimo, L., De Koker, N. ja Mäenpää, H. 19.12.2023. FAIR provides a multitude of AI-related services. Esignals. Haaga-Helia ammattikorkeakoulu. Luettavissa: <https://esignals.fi/en/category-en/digitality-category-en/fair-provides-a-multitude-of-ai-related-services/#af606990>. Luettu: 23.1.2024.

Burtsev, M., Reeves, M., & Job, A. 2024. The working limitations of large language models. MIT Sloan Management Review, 65(2), s. 8-10. Luettavissa: <https://www-proquest-com./scholarly-journals/working-limitations-large-language-models/docview/2955804514/se-2?accountid=27436>. Luettu: 8.4.2024.

Caliskan, A., Bryson, J. J. & Narayanan, A. 2017. Semantics derived automatically from language corpora contain human-like biases. Science (American Association for the Advancement of Science), 356(6334). Luettavissa: <https://www.science.org/doi/10.1126/science.aal4230>. Luettu: 17.4.2024.

Dahl, M., Varun, M., Suzgun, M. & Ho, D. E. 2024. Large Legal Fictions: Profiling Legal Hallucinations in Large Language Models. Luettavissa: <https://arxiv.org/abs/2401.01301>. Luettu: 5.4.2024.

Davis, W. 27.5.2023. A lawyer used ChatGPT and now has to answer for its 'bogus' citations. The Verge. Luettavissa: <https://www.theverge.com/2023/5/27/23739913/chatgpt-ai-lawsuit-avianca-air-lines-chatbot-research>. Luettu: 10.4.2024.

Digi- ja väestötietovirasto 2023. Digiturvabarometrinen tuloksia syksy 2023. Luettavissa: https://dvv.fi/documents/16079645/164499454/Digiturvabarometrinen+tuloksia+9_2023.pdf/9ce2f57d-1c98-8cee-7cac-1df5033cac9c/Digiturvabarometrinen+tuloksia+9_2023.pdf. Luettu: 19.1.2024.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies 13.3.2023. Lausunto pienriitamenettelyn arviomuistiosta. Luettavissa: https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/cf8c21a5-3386-4cb6-a973-281ed14fefcc/f6b00586-8904-4043-ab94-9bbc78109a53/LAUSUNTO_20230314092605.PDF. Luettu: 10.2.2024.

Engler, M. & Numa, D. 2024. Introduction to Generative AI. Manning Publications Co. New York. E-kirja. Luettu: 18.3.2024.

EOAK/1949/2022.

Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri 24.3.2023. Lausunto pienriitamenettelyn arviomuistiosta. Luettavissa: https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/cf8c21a5-3386-4cb6-a973-281ed14fefcc/b9db5c47-0ada-4d06-8c0a-74edbd27df15/LAUSUNTO_20230327171750.PDF. Luettu: 10.2.2024.

Euroopan komissio 2019. Political guidelines of the Commission 2019–2024. Luettavissa: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024_en. Luettu: 15.1.2024.

Euroopan komissio 2020. White Paper on Artificial Intelligence: a European approach to excellence and trust. Luettavissa: https://commission.europa.eu/publications/white-paper-artificial-intelligence-european-approach-excellence-and-trust_en. Luettu: 15.1.2024.

Euroopan komissio 2021. Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi tekoälyä koskevista yhdenmukaistetuista säännöistä (tekoälysäädös) ja tiettyjen unionin säädösten muuttamisesta. Luettavissa: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:e0649735-a372-11eb-958501aa75ed71a1.0007.02/DOC_1&format=PDF. Luettu: 15.1.2024.

Euroopan komissio s.a. DESI 2023 dashboard for the Digital Decade. Luettavissa: <https://digital-decade-desi.digital-strategy.ec.europa.eu/datasets/desi/charts>. Luettu: 10.2.2024.

Euroopan parlamentti 6.3.2024. Euroopan parlamentin tarkastukset komission ehdotukseen. Luettavissa: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2023-0188-AM-808-808_FI.pdf. Luettu: 20.4.2024.

Fanti, L., Guarascio, D. & Moggi, M. 2022. From Heron of Alexandria to Amazon's Alexa: A stylized history of AI and its impact on business models, organization and work. Journal of Industrial and Business Economics, 49, s. 409-440. Luettavissa: <https://link.springer.com/article/10.1007/s40812-022-00222-4>. Luettu: 20.1.2024.

Hoffman, R. R., Mueller, S. T., Klein, G., & Litman, J. 2023. Measures for explainable AI: Explanation goodness, user satisfaction, mental models, curiosity, trust, and human-AI performance.

Frontiers in computer science (Lausanne), 5. Luettavissa: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fcomp.2023.1096257/full>. Luettu: 14.3.2024.

Hyvönen, E., Tamper, M., Ikkala, E., Koho, M., Leal, R., Kesäniemi, J., Oksanen, A., Tuominen, J., & Hietanen, A. 2022. LawSampo Portal and Data Service for Publishing and Using Legislation and Case Law as Linked Open Data on the Semantic Web. AI4LEGAL-KGSUM 2022: Artificial Intelligence Technologies for Legal Documents and Knowledge Graph Summarization 2022, vol. 3257, s. 41-50. CEUR Workshop Proceedings. Luettavissa: <https://seco.cs.aalto.fi/publications/2022/hyvonen-et-al-lawsampo-2022.pdf>. Luettu: 3.3.2024.

Kilpailu- ja kuluttajavirasto 24.3.2023. Lausunto pienriitamenettelyn arviomuistiosta. Luettavissa: https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/cf8c21a5-3386-4cb6-a973-281ed14fefcc/ff6adb68-d055-43ceb9a-884933c82724/LAUSUNTO_20230326094901.PDF. Luettu: 10.2.2024.

Koivisto, R., Leikas, J., Auvinen, H., Vakkuri, V., Saariluoma, P., Hakkarainen, J. & Koulu, R. 2019. Tekoäly viranomaistoiminnassa – eettiset kysymykset ja yhteiskunnallinen hyväksyttävyyys. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 14/2019. Valtioneuvoston kanslia. Helsinki. Luettavissa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161345>. Luettu: 10.2.2024.

Koski, O. & Husso, K. 2018. Tekoälyajan työ: neljä näkökulmaa talouteen, työllisyyteen, osaamiseen ja etiikkaan. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 19/2018. Työ- ja elinkeinoministeriö. Helsinki. Luettavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160931/19_18_TEM_Tekoalyajan_tyo_WEB.pdf Luettu: 18.2.2024.

Koulu, R., Mäihäniemi, B., Kyyrönen, V., Hakkarainen, J. & Markkanen, K. 2019. Algoritmi päätöksentekijänä? Tekoälyn hyödyntämisen mahdollisuudet ja haasteet kansallisessa sääntely-ympäristössä. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2019:44. Valtioneuvosto. Helsinki. Luettavissa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161700>. Luettu: 17.2.2024.

Lahti, T., Innanen, H., Käräjäoja, N., Pöyhölä, N. & Haakana, M. 12.12.2022. Tiedon hyödyntämisen ja avaamisen hanke. Loppuraportti. Valtiovarainministeriö. Helsinki. Luettavissa: https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/2f91d64e-a1d6-47f2-a200-950afa0e09d1/3465b328-510c-440b-8ec7-904bd7c53b25/KIRJE_20221215150637.PDF. Luettu: 8.3.2024.

Laki asuinhuoneiston vuokrauksesta 31.3.1995/481.

Laki liikehuoneiston vuokrauksesta 31.3.1995/482.

Lehtiniitty, M. 12.1.2016. Applen Siri ymmärtää ja puhuu nyt suomea – katso videolta miten se pärjää. MobiiliSuomi Oy. Luettavissa: <https://mobiili.fi/2016/01/12/apple-siri-suomi/>. Luettu: 2.3.2024.

Luger, E. & Sellen, A. 2016. "Like Having a Really bad PA": The Gulf between User Expectation and Experience of Conversational Agents. Proceedings of the 2016 CHI conference on human factors in computing systems, s. 5286-5297. Luettavissa:

<https://dl.acm.org/doi/abs/10.1145/2858036.2858288>. Luettu: 13.3.2024.

Luukkonen, I. 2024. Kuluttajariitalautakunnan toiminnan kehittämistarpeet. Selvityshenkilön raportti. Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2024:4. Oikeusministeriö. Helsinki. Luettavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165541/OM_2024_4_SO.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Luettu: 18.4.2024.

Marttinen, J. 2020. Robofobia - Mikä roboteissa ja tekoälyssä pelottaa? Aviador Kustannus. Tallinna.

McCarthy, J., Minsky, M. L., Rochester, N. & Shannon, C.E. 1955. A Proposal for the Dartmouth Summer Research Project on Artificial Intelligence. Luettavissa: <http://jmc.stanford.edu/articles/dartmouth/dartmouth.pdf>. Luettu: 20.1.2024.

McClure, P. K. 2018. "You're Fired," Says the Robot: The Rise of Automation in the Workplace, Technophobes, and Fears of Unemployment. Social science computer review, 36(2), s. 139-156. Luettavissa: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0894439317698637>. Luettu: 15.2.2024.

Mehrabi, N., Morstatter, F., Saxena, N., Lerman, K., & Galstyan, A. (2021). A survey on bias and fairness in machine learning. ACM Computing Surveys (CSUR), 54(6), s. 1-35. Luettavissa: <https://dl.acm.org/doi/abs/10.1145/3457607>. Luettu: 13.3.2024.

Mueller, J. & Massaron, L. 2018. Artificial Intelligence for Dummies. John Wiley & Sons, Inc. New Jersey.

Munukka, J. 29.3.2024. "Lakimies". Yle. Luettavissa: <https://yle.fi/a/74-20078029>. Luettu: 3.4.2024.

O'Neil, C. 2016. Matikkatuhoaseet – Miten suuraineisto lisää eriarvoisuutta ja uhkaa demokratiaa. Terra Cognita Oy. Helsinki.

Oikeudenkäymiskaari 1.1.1734/4.

Oikeusministeriö 2022. Oikeudenkäytön kehitystyöryhmän arviomuistio. Oikeusministeriö. Helsinki. Luettavissa: <https://oikeusministerio.fi/documents/1410853/5047355/Oikeuden%20A4yt%C3%B6n+kehitysty%C3%B6ryhm%C3%A4n+arviomuistio.pdf/783fb733-d741-3b41-7dbf-ef38d003a6ec?t=1660806397529>. Luettu: 28.2.2024.

Oikeusministeriö s.a. Asuinhuoneiston vuokrauksesta annetun lain uudistaminen. Luettavissa: <https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM100:00/2023>. Luettu: 24.2.2024.

Ojanen, A., Sahlgren, O., Vaiste, J., Björk, A., Mikkonen, J., Kimppa, K., Laitinen, A. & Oljakka, N. 2022. Algoritminen syrjintä ja yhdenvertaisuuden edistäminen. Demos Helsinki, Tampereen yliopisto, Turun yliopisto. Valtioneuvoston kanslia. Helsinki. Luettavissa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164290>. Luettu: 13.3.2024.

Oksanen, A., Hyvönen, E., Tamper, M., Tuominen, J., Ylimaa, H., Löytynoja, K., Kokkonen, M. & Hietanen, A. 2022. An Anonymization Tool for Open Data Publication of Legal Documents. AI4LEGAL-KGSUM 2022: Artificial Intelligence Technologies for Legal Documents and Knowledge Graph Summarization 2022, vol. 3257, s. 12-21. CEUR Workshop Proceedings. Luettavissa: <https://seco.cs.aalto.fi/publications/2022/oksanen-et-al-anoppi-2022.pdf>. Luettu: 3.3.2024.

Oksanen, A., Tamper, M., Tuominen, J., Hietanen, A. & Hyvönen, E. 2019. ANOPPI: A Pseudonymization Service for Finnish Court Documents. Legal Knowledge and Information Systems. JURIX 2019: The Thirty-second Annual Conference, s. 251-254. IOS Press. Luettavissa: <https://seco.cs.aalto.fi/publications/2019/oksanen-et-al-anoppi-2019.pdf>. Luettu: 3.3.2024.

Ollila, M. 2019. Tekoälyn etiikkaa. Kustannusosakeyhtiö Otava. Helsinki. Äänikirja.

Pyysalo, S. 21.2.2024. Euroopan avoin kielimalli Poro: eurooppalaisen tekoälyn ja kielten monimuotoisuuden virstanpylväs. Turun yliopisto. Luettavissa: <https://www.utu.fi/fi/ajankohtaista/uutinen/euroopan-avoin-kielimalli-poro-eurooppalaisen-tekoalyn-ja-kielten> Luettu: 25.2.2024.

Rikoslaki 19.12.1889/39.

Saarnio, T. & Turja, T. 2022. Kysely pienriitamenettelystä. Tutkimusraportti. Taloustutkimus Oy. Luettavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164669/OM_Kysely_pienriitamenettelysta.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Luettu: 16.2.2024.

Santoni de Sio, F., & Mecacci, G. 2021. Four Responsibility Gaps with Artificial Intelligence: Why they Matter and How to Address them. Philosophy & Technology, 34(4), s. 1057-1084. Luettavissa: <https://www.proquest.com/docview/2607926087>. Luettu: 5.4.2024.

Schwesig, R., Brich, I., Buder, J., Huff, M., & Said, N. 2023. Using Artificial Intelligence (AI)? Risk and Opportunity Perception of AI Predict People's Willingness to Use AI. Journal of Risk Research 26(10), s. 1053-1084. Luettavissa: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13669877.2023.2249927>. Luettu: 5.4.2024.

Siro, J. 2023. Pienriitamenettely. Arviomuistio. Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja. 2023:1. Oikeusministeriö. Helsinki. Luettavissa: https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/cf8c21a5-3386-4cb6-a973-281ed14fefcc/0c0f9408-c943-4abf-b239-1a006f41d736/LAUSUNTO-PYYNTO_20230118100424.PDF. Luettu: 15.2.2024.

Suomen Asianajajaliitto 24.3.2023. Lausunto pienriitamenettelyn arviomuistiosta. Luettavissa: https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/cf8c21a5-3386-4cb6-a973-281ed14fefcc/55789f84-7550-4dc2-a519-ca8998defcc1/LAUSUNTO_20230326103459.PDF. Luettu: 10.2.2024.

Suomen Perimistöimistöjen Liitto ry 24.3.2023. Lausunto pienriitamenettelyn arviomuistiosta. Luettavissa: https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/cf8c21a5-3386-4cb6-a973-281ed14fefcc/0e740c75-a953-4da4-a33c-d663094cae02/LAUSUNTO_20230327171450.PDF. Luettu: 10.2.2024.

Suomen tuomariliitto ry 24.3.2023. Lausunto pienriitamenettelyn arviomuistiosta. Luettavissa: https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/cf8c21a5-3386-4cb6-a973-281ed14fefcc/a9cb41b0-3482-44f5-92f9-e5d4bf30b935/LAUSUNTO_20230326102725.PDF. Luettu: 10.2.2024.

Suomen velalliset ry 24.3.2023. Lausunto pienriitamenettelyn arviomuistiosta. Luettavissa: https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/cf8c21a5-3386-4cb6-a973-281ed14fefcc/e981a6fa-cb20-4c92-bd04-b6dc30d9e3be/LAUSUNTO_20230327172342.PDF. Luettu: 10.2.2024.

Taanila, A. 1.4.2019. Muistilista kyselylomakkeen laatijalle. Akin menetelmäblogi. Luettavissa: <https://tilastoapu.wordpress.com/2012/03/22/muistilista-kyselylomakkeen-laatijalle/>. Luettu: 5.3.2024.

Takuusäätiö sr. 24.3.2023. Lausunto pienriitamenettelyn arviomuistiosta. Luettavissa: https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/cf8c21a5-3386-4cb6-a973-281ed14fefcc/86bff4f6-b552-4914-9129-50bfe293d499/LAUSUNTO_20230327055640.PDF. Luettu: 10.2.2024.

Thomson Reuters 20.2.2024. Thomson Reuters Launches CoCounsel Core, Legal GenAI Assistant, in Canada and Australia. Thomson Reuters Corporation. Luettavissa: <https://www.thomson-reuters.com/en/press-releases/2024/february/thomson-reuters-launches-cocounsel-core-legal-gen-ai-assistant-in-canada-and-australia.html>. Luettu: 14.3.2024.

Tuomioistuinvirasto 21.3.2023. Lausunto pienriitamenettelyn arviomuistiosta. Luettavissa: https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/cf8c21a5-3386-4cb6-a973-281ed14fefcc/12bd281d-dacc-4303-9d8d-88bd59416d10/LAUSUNTO_20230322183544.PDF. Luettu: 10.2.2024.

Työ- ja elinkeinoministeriö 2022. Tekoäly 4.0 -ohjelma. Suomi kaksoissiirtymän suunnannäyttäjänä – Tekoäly 4.0 -ohjelman loppuraportti. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2022:60. Työ- ja

elinkeinoministeriö. Helsinki. Luettavissa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164394>.
Luettu: 10.2.2024.

Valtakunnanvoudin kanslia 23.3.2023. Lausunto pienriitamenettelyn arviomuistiosta. Luettavissa: https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/cf8c21a5-3386-4cb6-a973-281ed14fefcc/9e51dddd-a912-4ab6-9994-854454cfc0de/LAUSUNTO_20230324083246.PDF. Luettu: 10.2.2024.

Valtioneuvosto 2021. Asuntopoliittinen kehittämissuunnitelma vuosiksi 2021–2028. Valtioneuvoston selonteko VNS 12/2021 vp. Valtioneuvosto. Helsinki. Luettavissa: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaisuMetatieto/Documents/VNS_12+2021.pdf. Luettu: 12.2.2024.

Valtioneuvosto 2022a. Valtioneuvoston selonteko oikeudenhoidosta. Valtioneuvoston julkaisuja. 2022:67. Valtioneuvosto. Helsinki. Luettavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164448/VN_2022_67.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Luettu: 2.3.2024.

Valtioneuvosto 2022b. Valtioneuvoston selonteko: Suomen digitaalinen kompassi. Valtioneuvoston julkaisuja 2022:65. Valtioneuvosto. Helsinki. Luettavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164429/VN_2022_65.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Luettu: 12.2.2024.

Valtioneuvosto 2023. Vahva ja välittävä Suomi. Neuvottelutulos hallitusohjelmasta 16.6.2023. Luettavissa: <https://valtioneuvosto.fi/documents/10184/158702198/Neuvottelutulos+hallitusohjelmasta+16.6.2023.pdf/2feb7a7-d5a1-6f17-df2d-95561de7a6de/Neuvottelutulos+hallitusohjelmasta+16.6.2023.pdf?t=1686924779616>. Luettu: 8.3.2024.

Valtioneuvoston oikeuskansleri 24.3.2023. Lausunto pienriitamenettelyn arviomuistiosta. Luettavissa: https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/cf8c21a5-3386-4cb6-a973-281ed14fefcc/8253b987-01fb-46bd-b6d3-dcff14e856db/LAUSUNTO_20230326100825.PDF. Luettu: 10.2.2024.

Valtiovarainministeriö s.a. Tekoälyn eettinen ohjeistus. Luettavissa: <https://vm.fi/tekoalyn-eettinen-ohjeistus>. Luettu: 2.4.2024.

Valvontalautakunta s.a. Asianajoalan ammattilaisia valvotaan tarkasti. Luettavissa: <https://valvontalautakunta.fi/asianajoalan-valvonta/>. Luettu: 5.4.2024.

Vehkalahti, K. 2019. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Finn Lectura. Helsinki. Luettavissa: <https://helda.helsinki.fi/items/43199892-332e-436d-9f31-2313e6780209>. Luettu: 26.2.2024.

Liitteet

Liite 1. Kyselytutkimuksen pohja

Kysely vuokralaisille: oikeudellinen apu ja tekoäly

Pakolliset kysymykset merkitty tähdellä (*)

Arvoisa vuokralainen,

Tervetuloa vastaamaan kyselytutkimukseen, jossa kerätään ajankohtaista tietoa vuokralaisten kohtaamista lakiongelmista sekä vuokralaisten suhtautumisesta tekoälyn käyttöön näiden ongelmien ratkaisemisessa. Voit vastata kyselyyn joko suomeksi tai englanniksi. Kysely on suunnattu kaikille entisille, nykyisille tai mahdollisille tuleville vuokralaisille.

Täyttämällä tämän kyselyn annat suostumuksesi käyttää kerättyä tietoa osana opinnäytetyötä, joka tehdään toimeksiantona startup-yritykselle Justice 4.0. Kaikki tiedot kerätään ja käsitellään anonymisti, eikä yksittäisiä vastaajia voida tunnistaa tuloksista. Kyselyyn vastaaminen kestää noin 5 minuuttia. Voit myös keskeyttää kyselyyn vastaamisen milloin tahansa. Kiitos jo etukäteen ajastasi ja panoksestasi tutkimuksen toteuttamiseksi!

Kysely on auki 7.4.2024 asti tai voi sulkeutua aiemmin, jos riittävästi vastauksia on saatu.

Ystävällisin terveisin,

Saija Minkkinen

saija.minkkinen@myy.haaga-helia.fi

Tietojenkäsittelyn tradenomiopiskelija, Haaga-Helia ammattikorkeakoulu

Ikäsi: *

- Alle 20 vuotta
- 20–29 vuotta
- 30–39 vuotta
- 40–49 vuotta
- 50–59 vuotta
- 60–69 vuotta
- 70 vuotta tai vanhempi
- En halua vastata

Asuinalueesi: *

- Pääkaupunkiseutu (Helsinki, Espoo, Vantaa, Kauniainen)
- Etelä-Suomen alue (Uusimaa lukuunottamatta pääkaupunkiseutua, Varsinais-Suomi, Kanta-Häme, Päijät-Häme, Kymenlaakso, Etelä-Karjala)
- Länsi-Suomen alue (Pirkanmaa, Satakunta, Keski-Suomi, Etelä-Pohjanmaa, Pohjanmaa, Keski-Pohjanmaa)
- Itä-Suomen alue (Pohjois-Savo, Pohjois-Karjala, Etelä-Savo)
- Pohjois-Suomen alue (Pohjois-Pohjanmaa, Kainuu, Lappi)
- Ahvenanmaa
- Ei vakituista asuinpaikkaa Suomessa
- Asun ulkomailla
- En halua vastata

Ylin koulutuksesi: *

- Peruskoulu
- Toisen asteen koulutus (ammattikoulu, lukio)
- Alempi korkeakoulututkinto (AMK, kandidaatti)
- Ylempi korkeakoulututkinto (YAMK, maisteri)
- Tieteellinen jatkotutkinto (lisensiaatti, tohtori)
- En halua vastata

Aluksi kartoitetaan oikeudellisiin kysymyksiin liittyvää tiedonhakua ja kuinka vuokrasuhteen mahdollisia ongelmatilanteita on ratkaistu.

Mistä yleensä etsit tietoa, jos tarvitset selvennystä vuokra-asumiseen, vuokrasopimukseen tai muihin arjen lakikysymyksiin liittyen? Voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon. *

- Viranomaisten verkkosivustot (esim. oikeus.fi, poliisi.fi)
- Viranomaisten asiakaspalvelut
- Sosiaalinen media, keskustelupalstat, podcastit
- Uutissivustot ja -portaalit
- Perinteiset mediat ja painetut julkaisut
- Lakiasiaintoimistot
- Oikeusaputoimistot
- Oikeustietokannat ja oikeustapaukset (esim. Finlex, Edilex)
- Oikeudellinen kirjallisuus ja julkaisut

- Yliopistojen ja tutkimuslaitosten julkaisut**
- Ystävät, perhe, tuttavat tai kollegat**
- Tekoäly (esim. ChatGPT, Copilot)**
- Ammattiliitot, järjestöt ja neuvontapalvelut**
- Kirjastot ja julkiset asiakirjat**
- En ole hakenut tietoa**

Mistä yleensä etsit tietoa, jos tarvitset selvennystä vuokra-asumiseen, vuokrasopimuksiin tai muihin arjen lakikysymyksiin liittyen? Voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon.

Viranomaisten verkkosivustot (esim. oikeus.fi, poliisi.fi)

Sääntö: Näytä kysymyksiä

Jos vaihtoehto on valittu Näytä kysymyksiä Kuinka vaikeaa tai helppoa sinun on ollut löytää luotettavaa tietoa lakikysymyksiin liittyen tästä lähteestä: Viranomaisten verkkosivustot (esim. oikeus.fi, poliisi.fi)?

Viranomaisten asiakaspalvelut

Sääntö: Näytä kysymyksiä

Jos vaihtoehto on valittu Näytä kysymyksiä Kuinka vaikeaa tai helppoa sinun on ollut löytää luotettavaa tietoa lakikysymyksiin liittyen tästä lähteestä: Viranomaisten asiakaspalvelut?

Sosiaalinen media, keskustelupalstat, podcastit

Sääntö: Näytä kysymyksiä

Jos vaihtoehto on valittu Näytä kysymyksiä Kuinka vaikeaa tai helppoa sinun on ollut löytää luotettavaa tietoa lakikysymyksiin liittyen tästä lähteestä: Sosiaalinen media, keskustelupalstat, podcastit?

Utissivustot ja -portaalit

Sääntö: Näytä kysymyksiä

Jos vaihtoehto on valittu Näytä kysymyksiä Kuinka vaikeaa tai helppoa sinun on ollut löytää luotettavaa tietoa lakikysymyksiin liittyen tästä lähteestä: Utissivustot- ja portaalit?

Perinteiset mediat ja painetut julkaisut

Sääntö: Näytä kysymyksiä

Jos vaihtoehto on valittu Näytä kysymyksiä Kuinka vaikeaa tai helppoa sinun on ollut löytää luotettavaa tietoa lakikysymyksiin liittyen tästä lähteestä: Perinteiset mediat ja painetut julkaisut?

Lakiasiainoimistot

Sääntö: Näytä kysymyksiä

Jos vaihtoehto on valittu Näytä kysymyksiä Kuinka vaikeaa tai helppoa sinun on ollut löytää luotettavaa tietoa lakikysymyksiin liittyen tästä lähteestä: Lakiasiainoimistot?

Oikeusaputoimistot

Sääntö: Näytä kysymyksiä

Jos vaihtoehto on valittu Näytä kysymyksiä Kuinka vaikeaa tai helppoa sinun on ollut löytää luotettavaa tietoa lakikysymyksiin liittyen tästä lähteestä: Oikeusaputoimistot?

Oikeustietokannat ja oikeustapaukset (esim. Finlex, Edilex)

Sääntö: Näytä kysymyksiä

Jos vaihtoehto on valittu Näytä kysymyksiä Kuinka vaikeaa tai helppoa sinun on ollut löytää luotettavaa tietoa lakikysymyksiin liittyen tästä lähteestä: Oikeustietokannat ja oikeustapaukset (esim. Finlex, Edilex)?

Oikeudellinen kirjallisuus ja julkaisut

Sääntö: Näytä kysymyksiä

Jos vaihtoehto on valittu Näytä kysymyksiä Kuinka vaikeaa tai helppoa sinun on ollut löytää luotettavaa tietoa lakikysymyksiin liittyen tästä lähteestä: Oikeudellinen kirjallisuus ja julkaisut?

Yliopistojen ja tutkimuslaitosten julkaisut

Sääntö: Näytä kysymyksiä

Jos vaihtoehto on valittu Näytä kysymyksiä Kuinka vaikeaa tai helppoa sinun on ollut löytää luotettavaa tietoa lakikysymyksiin liittyen tästä lähteestä: Yliopistojen ja tutkimuslaitosten julkaisut?

Ystävät, perhe, tuttavat tai kollegat

Sääntö: Näytä kysymyksiä

Jos vaihtoehto on valittu Näytä kysymyksiä Kuinka vaikeaa tai helppoa sinun on ollut löytää luotettavaa tietoa lakikysymyksiin liittyen tästä lähteestä: Ystävät, perhe, tuttavat tai kollegat?

Tekoäly (esim. ChatGPT, Copilot)

Sääntö: Näytä kysymyksiä

Jos vaihtoehto on valittu Näytä kysymyksiä Kuinka vaikeaa tai helppoa sinun on ollut löytää luotettavaa tietoa lakikysymyksiin liittyen tästä lähteestä: Tekoäly (esim. ChatGPT, Copilot)?

Ammattiliitot, järjestöt ja neuvontapalvelut

Sääntö: Näytä kysymyksiä

Jos vaihtoehto on valittu Näytä kysymyksiä Kuinka vaikeaa tai helppoa sinun on ollut löytää luotettavaa tietoa lakikysymyksiin liittyen tästä lähteestä: Ammattiliitot, järjestöt ja neuvontapalvelut?

Kirjastot ja julkiset asiakirjat

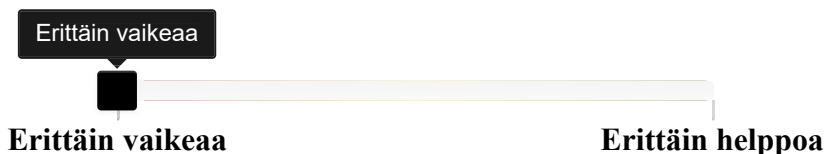
Sääntö: Näytä kysymyksiä

Jos vaihtoehto on valittu Näytä kysymyksiä Kuinka vaikeaa tai helppoa sinun on ollut löytää luotettavaa tietoa lakikysymyksiin liittyen tästä lähteestä: Kirjastot ja julkiset asiakirjat?

En ole hakenut tietoa

Ei vaihtoehdon sääntöjä

Kuinka vaikeaa tai helppoa sinun on ollut löytää luotettavaa tietoa lakikysymyksiin liittyen tästä lähteestä: Viranomaisten verkkosivustot (esim. oikeus.fi, poliisi.fi)? *

Kysymyksen säännöt

Kuinka vaikeaa tai helppoa sinun on ollut löytää luotettavaa tietoa lakikysymyksiin liittyen tästä lähteestä: Viranomaisten verkkosivustot (esim. oikeus.fi, poliisi.fi)?

Ei vielä kysymyssääntöjä

Kysymys **Mistä yleensä etsit tietoa, jos tarvitset selvennystä vuokra-asumiseen, vuokrasopimukseen tai muihin arjen lakikysymyksiin liittyen? Voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon.** on *Näytä kysymyksiä* sääntö tälle kysymykselle

Kuinka vaikeaa tai helppoa sinun on ollut löytää luotettavaa tietoa lakikysymyksiin liittyen tästä lähteestä: Viranomaisten asiakaspalvelut? *

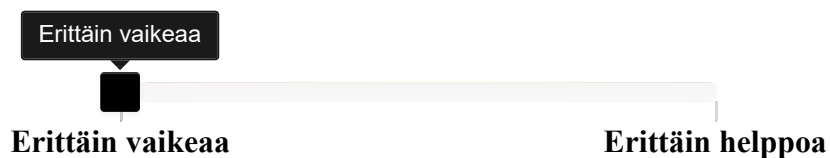
Kysymyksen säännöt

Kuinka vaikeaa tai helppoa sinun on ollut löytää luotettavaa tietoa lakikysymyksiin liittyen tästä lähteestä: Viranomaisten asiakaspalvelut?

Ei vielä kysymyssääntöjä

Kysymys **Mistä yleensä etsit tietoa, jos tarvitset selvennystä vuokra-asumiseen, vuokrasopimukseen tai muihin arjen lakikysymyksiin liittyen? Voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon.** on *Näytä kysymyksiä* sääntö tälle kysymykselle

Kuinka vaikeaa tai helppoa sinun on ollut löytää luotettavaa tietoa lakikysymyksiin liittyen tästä lähteestä: Sosiaalinen media, keskustelupalstat, podcastit? *

Kysymyksen säännöt

Kuinka vaikeaa tai helppoa sinun on ollut löytää luotettavaa tietoa lakikysymyksiin liittyen tästä lähteestä: Sosiaalinen media, keskustelupalstat, podcastit?

Ei vielä kysymyssääntöjä

Kysymys **Mistä yleensä etsit tietoa, jos tarvitset selvennystä vuokra-asumiseen, vuokrasopimukseen tai muihin arjen lakikysymyksiin liittyen? Voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon.** on *Näytä kysymyksiä* sääntö tälle kysymykselle

Kuinka vaikeaa tai helppoa sinun on ollut löytää luotettavaa tietoa lakikysymyksiin liittyen tästä lähteestä: Uutissivustot- ja portaalit? *

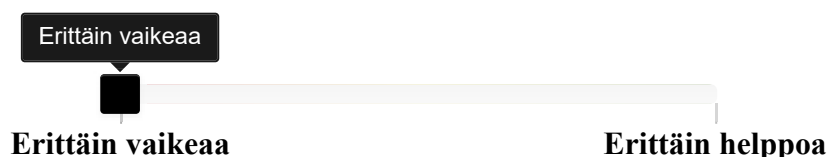
Kysymyksen säännöt

Kuinka vaikeaa tai helppoa sinun on ollut löytää luotettavaa tietoa lakikysymyksiin liittyen tästä lähteestä: Uutissivustot- ja portaalit?

Ei vielä kysymyssääntöjä

Kysymys **Mistä yleensä etsit tietoa, jos tarvitset selvennystä vuokra-asumiseen, vuokrasopimukseen tai muihin arjen lakikysymyksiin liittyen? Voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon.** on *Näytä kysymyksiä* sääntö tälle kysymykselle

Kuinka vaikeaa tai helppoa sinun on ollut löytää luotettavaa tietoa lakikysymyksiin liittyen tästä lähteestä: Perinteiset mediat ja painetut julkaisut? *

Kysymyksen säännöt

Kuinka vaikeaa tai helppoa sinun on ollut löytää luotettavaa tietoa lakikysymyksiin liittyen tästä lähteestä: Perinteiset mediat ja painetut julkaisut?

Ei vielä kysymyssääntöjä

Kysymys **Mistä yleensä etsit tietoa, jos tarvitset selvennystä vuokra-asumiseen, vuokrasopimukseen tai muihin arjen lakikysymyksiin liittyen? Voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon.** on *Näytä kysymyksiä* sääntö tälle kysymykselle

Kuinka vaikeaa tai helppoa sinun on ollut löytää luotettavaa tietoa lakikysymyksiin liittyen tästä lähteestä: Lakiasiaintoimistot? *

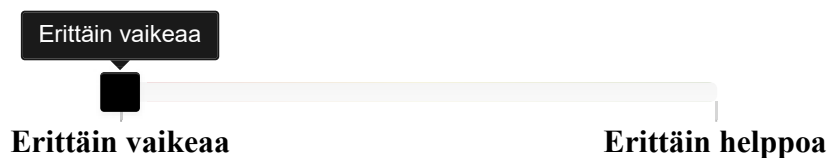
Kysymyksen säännöt

Kuinka vaikeaa tai helppoa sinun on ollut löytää luotettavaa tietoa lakikysymyksiin liittyen tästä lähteestä: Lakiasiaintoimistot?

Ei vielä kysymyssääntöjä

Kysymys **Mistä yleensä etsit tietoa, jos tarvitset selvennystä vuokra-asumiseen, vuokrasopimukseen tai muihin arjen lakikysymyksiin liittyen? Voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon.** on *Näytä kysymyksiä* sääntö tälle kysymykselle

Kuinka vaikeaa tai helppoa sinun on ollut löytää luotettavaa tietoa lakikysymyksiin liittyen tästä lähteestä: Oikeusaputoimistot? *

Kysymyksen säännöt

Kuinka vaikeaa tai helppoa sinun on ollut löytää luotettavaa tietoa lakikysymyksiin liittyen tästä lähteestä: Oikeusaputoimistot?

Ei vielä kysymyssääntöjä

Kysymys **Mistä yleensä etsit tietoa, jos tarvitset selvennystä vuokra-asumiseen, vuokrasopimukseen tai muihin arjen lakikysymyksiin liittyen? Voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon.** on *Näytä kysymyksiä* sääntö tälle kysymykselle

Kuinka vaikeaa tai helppoa sinun on ollut löytää luotettavaa tietoa lakikysymyksiin liittyen tästä lähteestä: Oikeustietokannat ja oikeustapaukset (esim. Finlex, Edilex)? *

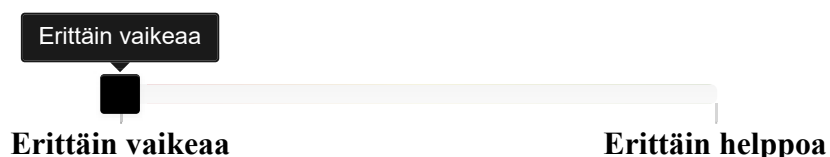
Kysymyksen säännöt

Kuinka vaikeaa tai helppoa sinun on ollut löytää luotettavaa tietoa lakikysymyksiin liittyen tästä lähteestä: Oikeustietokannat ja oikeustapaukset (esim. Finlex, Edilex)?

Ei vielä kysymyssääntöjä

Kysymys **Mistä yleensä etsit tietoa, jos tarvitset selvennystä vuokra-asumiseen, vuokrasopimukseen tai muihin arjen lakikysymyksiin liittyen? Voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon.** on *Näytä kysymyksiä* sääntö tälle kysymykselle

Kuinka vaikeaa tai helppoa sinun on ollut löytää luotettavaa tietoa lakikysymyksiin liittyen tästä lähteestä: Oikeudellinen kirjallisuus ja julkaisut? *

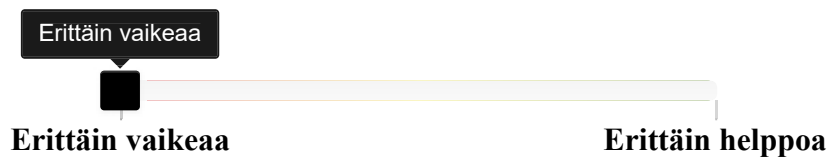
Kysymyksen säännöt

Kuinka vaikeaa tai helppoa sinun on ollut löytää luotettavaa tietoa lakikysymyksiin liittyen tästä lähteestä: Oikeudellinen kirjallisuus ja julkaisut?

Ei vielä kysymyssääntöjä

Kysymys **Mistä yleensä etsit tietoa, jos tarvitset selvennystä vuokra-asumiseen, vuokrasopimukseen tai muihin arjen lakikysymyksiin liittyen? Voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon.** on *Näytä kysymyksiä* sääntö tälle kysymykselle

Kuinka vaikeaa tai helppoa sinun on ollut löytää luotettavaa tietoa lakikysymyksiin liittyen tästä lähteestä: Yliopistojen ja tutkimuslaitosten julkaisut? *

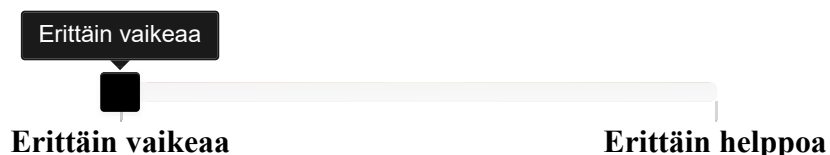
Kysymyksen säännöt

Kuinka vaikeaa tai helppoa sinun on ollut löytää luotettavaa tietoa lakikysymyksiin liittyen tästä lähteestä: Yliopistojen ja tutkimuslaitosten julkaisut?

Ei vielä kysymyssääntöjä

Kysymys **Mistä yleensä etsit tietoa, jos tarvitset selvennystä vuokra-asumiseen, vuokrasopimukseen tai muihin arjen lakikysymyksiin liittyen? Voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon.** on *Näytä kysymyksiä* sääntö tälle kysymykselle

Kuinka vaikeaa tai helppoa sinun on ollut löytää luotettavaa tietoa lakikysymyksiin liittyen tästä lähteestä: Ystävät, perhe, tuttavat tai kollegat? *

Kysymyksen säännöt

Kuinka vaikeaa tai helppoa sinun on ollut löytää luotettavaa tietoa lakikysymyksiin liittyen tästä lähteestä: Ystävät, perhe, tuttavat tai kollegat?

Ei vielä kysymyssääntöjä

Kysymys **Mistä yleensä etsit tietoa, jos tarvitset selvennystä vuokra-asumiseen, vuokrasopimukseen tai muihin arjen lakikysymyksiin liittyen? Voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon.** on *Näytä kysymyksiä* sääntö tälle kysymykselle

Kuinka vaikeaa tai helppoa sinun on ollut löytää luotettavaa tietoa lakikysymyksiin liittyen tästä lähteestä: Tekoäly (esim. ChatGPT, Copilot)? *

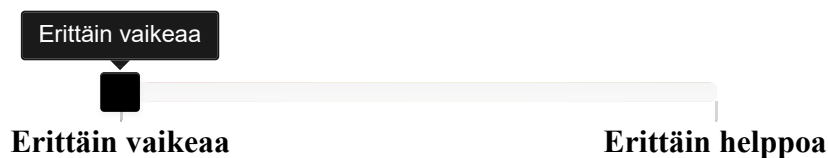
Kysymyksen säännöt

Kuinka vaikeaa tai helppoa sinun on ollut löytää luotettavaa tietoa lakikysymyksiin liittyen tästä lähteestä: Tekoäly (esim. ChatGPT, Copilot)?

Ei vielä kysymyssääntöjä

Kysymys **Mistä yleensä etsit tietoa, jos tarvitset selvennystä vuokra-asumiseen, vuokrasopimukseen tai muihin arjen lakikysymyksiin liittyen? Voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon.** on *Näytä kysymyksiä* sääntö tälle kysymykselle

Kuinka vaikeaa tai helppoa sinun on ollut löytää luotettavaa tietoa lakikysymyksiin liittyen tästä lähteestä: Ammattiliitot, järjestöt ja neuvontapalvelut? *

Kysymyksen säännöt

Kuinka vaikeaa tai helppoa sinun on ollut löytää luotettavaa tietoa lakikysymyksiin liittyen tästä lähteestä: Ammattiliitot, järjestöt ja neuvontapalvelut?

Ei vielä kysymyssääntöjä

Kysymys **Mistä yleensä etsit tietoa, jos tarvitset selvennystä vuokra-asumiseen, vuokrasopimukseen tai muihin arjen lakikysymyksiin liittyen? Voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon.** on *Näytä kysymyksiä* sääntö tälle kysymykselle

Kuinka vaikeaa tai helppoa sinun on ollut löytää luotettavaa tietoa lakikysymyksiin liittyen tästä lähteestä: Kirjastot ja julkiset asiakirjat? *

Kysymyksen säännöt

Kuinka vaikeaa tai helppoa sinun on ollut löytää luotettavaa tietoa lakikysymyksiin liittyen tästä lähteestä: Kirjastot ja julkiset asiakirjat?

Ei vielä kysymyssääntöjä

Kysymys **Mistä yleensä etsit tietoa, jos tarvitset selvennystä vuokra-asumiseen, vuokrasopimukseen tai muihin arjen lakikysymyksiin liittyen? Voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon.** on *Näytä kysymyksiä* sääntö tälle kysymykselle

Oletko kohdannut vuokra-asumiseen liittyviä oikeudellisia kysymyksiä tai haasteita jossain seuraavista vuokrasuhteeseen liittyvistä tilanteista? Voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon. *

- Vuokrasopimuksen tekeminen
- Vuokrasopimuksen ehdot (esim. vuokran määrä, vuokravakuus)
- Vuokran maksaminen
- Vuokran muutos (esim. vuokran korottaminen)
- Vuokra-asunnon kunto
- Huoneiston hallinnan luovutus
- Huoneiston omistajan vaihtuminen
- Vapautus vuokran maksamisesta tai vuokran alentaminen (esim. olennaista haittaa tai häiriötä aiheuttavat asunnon korjaustyöt)

- Alivuokralaisuus
 - Varoituksen saaminen (esim. häiritsevä elämä, huoneiston huono hoito)
 - Vuokrasuhteen päätyminen (esim. määräaikaisen vuokrasopimuksen voimassaolon umpeutuminen)
 - Vuokrasuhteen irtisanominen (esim. toistaiseksi voimassa olevan sopimuksen irtisanominen)
 - Vuokrasuhteen purkaminen (esim. sopimusrikkomus, huoneiston puutteellinen kunto, vuokranmaksun laiminlyöminen)
 - Vuokralaisen häätäminen
 - Vuokravakuuden palauttaminen
 - Muuttopäivä
 - Jokin muu, mikä?
-
- En ole kohdannut mitään näistä

Oletko kohdannut vuokra-asumiseen liittyviä oikeudellisia kysymyksiä tai haasteita jossain seuraavista vuokrasuhteeseen liittyvistä tilanteista? Voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon.

Vuokrasopimuksen tekeminen

Ei vaihtoehdon sääntöjä

Vuokrasopimuksen ehdot (esim. vuokran määrä, vuokravakuus)

Ei vaihtoehdon sääntöjä

Vuokran maksaminen

Ei vaihtoehdon sääntöjä

Vuokran muutos (esim. vuokran korottaminen)

Ei vaihtoehdon sääntöjä

Vuokra-asunnon kunto

Ei vaihtoehdon sääntöjä

Huoneiston hallinnan luovutus

Ei vaihtoehdon sääntöjä

Huoneiston omistajan vaihtuminen

Ei vaihtoehdon sääntöjä

Vapautus vuokran maksamisesta tai vuokran alentaminen (esim. olennaista haittaa tai häiriötä aiheuttavat asunnon korjaustyöt)

Ei vaihtoehdon sääntöjä

Alivuokralaisuus

Ei vaihtoehdon sääntöjä

Varoituksen saaminen (esim. häiritsevää elämä, huoneiston huono hoito)

Ei vaihtoehdon sääntöjä

Vuokrasuhteen päätyminen (esim. määräaikaisen vuokrasopimuksen voimassaolon umpeutuminen)

Ei vaihtoehdon sääntöjä

Vuokrasuhteen irtisanominen (esim. toistaiseksi voimassa olevan sopimuksen irtisanominen)

Ei vaihtoehdon sääntöjä

Vuokrasuhteen purkaminen (esim. sopimusrikkomus, huoneiston puutteellinen kunto, vuokranmaksun laiminlyöminen)

Ei vaihtoehdon sääntöjä

Vuokralaisen häätäminen

Ei vaihtoehdon sääntöjä

Vuokravakuuden palauttaminen

Ei vaihtoehdon sääntöjä

Muuttopäivä

Ei vaihtoehdon sääntöjä

Jokin muu, mikä?

Ei vaihtoehdon sääntöjä

En ole kohdannut mitään näistä

Sääntö: Piilota kysymyksiä

Jos vaihtoehto on valittu Piilota kysymyksiä Etenikö asia käräjäoikeuden käsittelyyn?, Kuinka vaikeaa tai helppoa tilanteen tai tilanteiden ratkaiseminen mielestäsi oli?, Mistä syystä et käyttänyt oikeudellista avustajaa? Voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon., Käytitkö asian ratkaisemisessa oikeudellista avustajaa (esim. asianajaja, julkinen oikeusavustaja tai luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja)?, Millaisessa menettelyssä asia ratkaistiin?

Kuinka vaikeaa tai helppoa tilanteen tai tilanteiden ratkaiseminen mielestäsi oli? *

Kysymyksen säännöt

Kuinka vaikeaa tai helppoa tilanteen tai tilanteiden ratkaiseminen mielestäsi oli?

Ei vielä kysymyssääntöjä

Kysymys **Oletko kohdannut vuokra-asumiseen liittyviä oikeudellisia kysymyksiä tai haasteita jossain seuraavista vuokrasuhteeseen liittyvistä tilanteista? Voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon.** on *Piilota kysymyksiä* sääntö tälle kysymykselle

Käytitkö asian ratkaisemisessa oikeudellista avustajaa (esim. asianajaja, julkinen oikeusavustaja tai luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja)? *

- Kyllä
- En

Kysymyksen säännöt

Käytitkö asian ratkaisemisessa oikeudellista avustajaa (esim. asianajaja, julkinen oikeusavustaja tai luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja)?

Kyllä

Ei vaihtoehdon sääntöjä

En

Sääntö: Näytä kysymyksiä

Jos vaihtoehto on valittu Näytä kysymyksiä Mistä syystä et käyttänyt oikeudellista avustajaa? Voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon.

Kysymys **Oletko kohdannut vuokra-asumiseen liittyviä oikeudellisia kysymyksiä tai haasteita jossain seuraavista vuokrasuhteeseen liittyvistä tilanteista? Voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon.** on *Piilota kysymyksiä* sääntö tälle kysymykselle

Mistä syystä et käyttänyt oikeudellista avustajaa? Voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon. *

- En tiennyt, mistä hakea oikeudellista apua
- En tiennyt, voinko käyttää avustajaa
- En tiennyt, olenko oikeutettu oikeusapuun
- Oikeudellinen apu oli liian kallista
- En saanut avustajaa
- En uskonut avun auttavan
- En tarvinnut oikeudellista avustajaa
- En osaa sanoa

Kysymyksen säännöt

Mistä syystä et käyttänyt oikeudellista avustajaa? Voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon.

Ei vielä kysymyssääntöjä

Kysymys **Oletko kohdannut vuokra-asumiseen liittyviä oikeudellisia kysymyksiä tai haasteita jossain seuraavista vuokrasuhteeseen liittyvistä tilanteista? Voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon.** on *Piilota kysymyksiä* sääntö tälle kysymykselle
Kysymys **Käytitkö asian ratkaisemisessa oikeudellista avustajaa (esim. asianajaja, julkinen oikeusavustaja tai luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja)?** on *Näytä kysymyksiä* sääntö tälle kysymykselle

Etenikö asia käräjäoikeuden käsittelyyn? *

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

Kysymyksen säännöt

Etenikö asia käräjäoikeuden käsittelyyn?

Kyllä

Sääntö: Näytä kysymyksiä

Jos vaihtoehto on valittu Näytä kysymyksiä Millaisessa menettelyssä asia ratkaistiin?

Ei

Ei vaihtoehdon sääntöjä

En osaa sanoa

Ei vaihtoehdon sääntöjä

Kysymys **Oletko kohdannut vuokra-asumiseen liittyviä oikeudellisia kysymyksiä tai haasteita jossain seuraavista vuokrasuhteeseen liittyvistä tilanteista? Voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon.** on *Piilota kysymyksiä* sääntö tälle kysymykselle

Millaisessa menettelyssä asia ratkaistiin? *

- Yksipuolinen tuomio (tapausta ei riitautettu, ja tuomioistuin antoi päätöksen hakijan hyväksi ilman vastapuolen vastausta)
- Tuomio riita-asiassa (asia riitautettiin, ja osapuolet esittivät näyttönsä ja argumenttinsa, jonka jälkeen tuomioistuin teki päätöksen)
- Tuomio rikosasiassa (asia käsiteltiin rikosprosessissa, jossa tuomioistuin arvioi vuokrasuhteeseen liittyviä syytteitä)
- Sovinto ennen päätöstä (osapuolet pääsivät sovintoon ennen tuomion antamista, ja asia ratkaistiin sovintosopimuksella)
- Asia on yhä kesken
- En osaa sanoa

Millaisessa menettelyssä asia ratkaistiin?

Ei vielä kysymyssääntöjä

Kysymys **Oletko kohdannut vuokra-asumiseen liittyviä oikeudellisia kysymyksiä tai haasteita jossain seuraavista vuokrasuhteeseen liittyvistä tilanteista? Voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon.** on *Piilota kysymyksiä* sääntö tälle kysymykselle
Kysymys **Etenikö asia kärjäoikeuden käsittelyyn?** on *Näytä kysymyksiä* sääntö tälle kysymykselle

Seuraavaksi kartoitetaan suhtautumista tekoälyn käyttöön oikeudellisena avustajana.

Kuinka suhtaudut ajatukseen, että tekoälysovellus antaisi sinulle lakiasioihin liittyvää neuvontaa? *

- Erittäin kielteisesti
- Melko kielteisesti
- En kielteisesti enkä myönteisesti
- Melko myönteisesti
- Erittäin myönteisesti
- En osaa sanoa

Seuraavassa on lueteltu tilanteita, joita vuokrasuhdetta ennen, sen aikana tai sen jälkeen voi esiintyä. Arvioi tilanteet sen mukaan, olisitko valmis ottamaan niissä vastaan tekoälyn vai ihmisen tarjoamaa oikeudellista apua.

Olen allekirjoittamassa vuokrasopimusta, ja minulla on kysymyksiä vuokrasopimuksen ehtoihin liittyen. *

- Käyttäisin ehdottomasti ihmisavustajaa
- Käyttäisin luultavasti ihmisavustajaa
- En käyttäisi avustajaa
- Käyttäisin luultavasti tekoälyavustajaa
- Käyttäisin ehdottomasti tekoälyavustajaa
- En osaa sanoa

Sain vuokranantajalta ilmoituksen, että vuokrani nousee huomattavasti. Mietin, saako näin tehdä ja mihin vuokran korotus perustuu. *

- Käyttäisin ehdottomasti ihmisavustajaa
- Käyttäisin luultavasti ihmisavustajaa
- En käyttäisi avustajaa
- Käyttäisin luultavasti tekoölyavustajaa
- Käyttäisin ehdottomasti tekoölyavustajaa
- En osaa sanoa

Olen ajautunut rahaongelmiin, enkä pysty maksamaan vuokria ajallaan. Haluan tietää, onko minulla oikeus neuvotella vuokranmaksusta tai sopia maksujärjestelyistä. *

- Käyttäisin ehdottomasti ihmisavustajaa
- Käyttäisin luultavasti ihmisavustajaa
- En käyttäisi avustajaa
- Käyttäisin luultavasti tekoölyavustajaa
- Käyttäisin ehdottomasti tekoölyavustajaa
- En osaa sanoa

Seuraavassa on lueteltu tilanteita, joita vuokrasuhdetta ennen, sen aikana tai sen jälkeen voi esiintyä. Arvioi tilanteet sen mukaan, olisitko valmis ottamaan niissä vastaan tekoölyn vai ihmisen tarjoamaa oikeudellista apua.

Vuokraamani asunto ei ole sellainen kuin luvattiin, ja olen jo allekirjoittanut vuokrasopimuksen. Haluan laatia vuokranantajalle ilmoituksen vuokrasopimuksen purkamisesta. *

- Käyttäisin ehdottomasti ihmisavustajaa
- Käyttäisin luultavasti ihmisavustajaa
- En käyttäisi avustajaa
- Käyttäisin luultavasti tekoölyavustajaa
- Käyttäisin ehdottomasti tekoölyavustajaa
- En osaa sanoa

Sain käräjäoikeudesta haasteen, jossa kerrotaan, että vuokranantaja haluaa häätää minut. Vuokranantajan mukaan olen aiheuttanut asunnossa häiriötä, ja olen asiassa eri mieltä.

Haluan laatia vastineen käräjäoikeudelle ja vaatia selvityksen siitä, mitä häiriötä olen aiheuttanut ja milloin. *

- Käyttäisin ehdottomasti ihmisavustajaa
- Käyttäisin luultavasti ihmisavustajaa
- En käyttäisi avustajaa
- Käyttäisin luultavasti tekoölyavustajaa
- Käyttäisin ehdottomasti tekoölyavustajaa
- En osaa sanoa

Olen muuttanut pois asunnosta, mutta vuokranantaja ei suostu palauttamaan vuokravakuutta. Harkitsen vieväni asian oikeuteen ja tarvitsen apua haastehakemuksen tekemisessä. *

- Käyttäisin ehdottomasti ihmisavustajaa
- Käyttäisin luultavasti ihmisavustajaa
- En käyttäisi avustajaa
- Käyttäisin luultavasti tekoölyavustajaa
- Käyttäisin ehdottomasti tekoölyavustajaa
- En osaa sanoa

Arvioi seuraavat tekoölyn käyttöön liittyvät kipukohdat sen mukaan, kuinka suurta epävarmuutta ne sinussa herättävät, kun mietit tekoölyä antamassa oikeudellista neuvontaa.

Ymmärränkö tekoölyn antamat neuvot oikein? *

- Erittäin suuri epävarmuus
- Melko suuri epävarmuus
- Kohtalainen epävarmuus
- Pieni epävarmuus
- Ei lainkaan epävarmuutta
- En osaa sanoa

Onko tekoöly riittävän tarkka lain yksityiskohdissa? *

- Erittäin suuri epävarmuus
- Melko suuri epävarmuus

- Kohtalainen epävarmuus
- Pieni epävarmuus
- Ei lainkaan epävarmuutta
- En osaa sanoa

Kuinka luotettavaa tekoölyn antama neuvonta on? *

- Erittäin suuri epävarmuus
- Melko suuri epävarmuus
- Kohtalainen epävarmuus
- Pieni epävarmuus
- Ei lainkaan epävarmuutta
- En osaa sanoa

Käsitelläänkö henkilökohtaisia tietojani luottamuksellisesti? *

- Erittäin suuri epävarmuus
- Melko suuri epävarmuus
- Kohtalainen epävarmuus
- Pieni epävarmuus
- Ei lainkaan epävarmuutta
- En osaa sanoa

Arvioi seuraavat tekoölyn käyttöön liittyvät kipukohdat sen mukaan, kuinka suurta epävarmuutta ne sinussa herättävät, kun mietit tekoölyä antamassa oikeudellista neuvontaa.

Onko tekoölysovellus eettisesti ja oikeudellisesti vastuullinen? *

- Erittäin suuri epävarmuus
- Melko suuri epävarmuus
- Kohtalainen epävarmuus
- Pieni epävarmuus
- Ei lainkaan epävarmuutta
- En osaa sanoa

Pystyykö tekoäly käsittelemään monimutkaisia oikeudellisia kysymyksiä? *

- Erittäin suuri epävarmuus
- Melko suuri epävarmuus
- Kohtalainen epävarmuus
- Pieni epävarmuus
- Ei lainkaan epävarmuutta
- En osaa sanoa

Onko tekoälyn käyttö oikeudellisena apuna hyväksyttävää yhteiskunnassa? *

- Erittäin suuri epävarmuus
- Melko suuri epävarmuus
- Kohtalainen epävarmuus
- Pieni epävarmuus
- Ei lainkaan epävarmuutta
- En osaa sanoa

Mitkä seuraavista ominaisuuksista voisivat myönteisesti vaikuttaa suhtautumiseesi, kun mietit tekoälyä antamassa oikeudellista neuvontaa? Voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon. *

- Tekoälyn osoitetut onnistumiset oikeudellisissa tapauksissa
 - Selkeä selonteko siitä, miten tekoäly toimii
 - Tekoäly on kehitetty yhteistyössä oikeudellisten asiantuntijoiden kanssa
 - Eettisyys ja läpinäkyvyys päätöksenteossa
 - Viranomaisten hyväksyntä ja suositukset
 - Henkilökohtaiset suositukset ihmisiltä, joilla on positiivisia kokemuksia
 - Jokin muu, mikä?
-
- Ei mikään näistä
 - En osaa sanoa

Olemme tulleet kyselyn loppuun. Viimeinen kysymys:

Kuinka todennäköisesti kokeilisit oikeudellista tekoälyavustajaa, jos sellainen olisi saatavilla ja juuri nyt tarvitsisit neuvoa johonkin lakiasiaan liittyen? *

- En kokeilisi missään nimessä**
- En luultavasti kokeilisi**
- En osaa sanoa**
- Luultavasti kokeilisin**
- Ehdottomasti kokeilisin**